

GORLOO EN DE KLEINE VEEDRIJVER

door JAN VELTMAN

NIJKERK - G. F. CALLENBACH

GORLOO EN DE KLEINE VEEDRIJVER

DOOR

JAN VELTMAN

Geïllustreerd door FRANS VAN NOORDEN

NIJKERK – G. F. CALLENBACH

WAT GRADA VAN GORLOO VERTELT.

't Was er door! Eindelijk! — Met de wintervacantie zouden Wout en Anna uit logeeren naar oom en tante Siebing in . . . Gorloo.

Wat een woorden waren daarover gewisseld, wat een brieven geschreven! Maar nu was de zaak beklonken.

Wat was Wout in zijn schik! — Hij jubelde het huis vol: „Ik mag naar Gorloo, naar dat heerlijke Gorloo!”

Grada, zijn oudste zus, lachte hem uit.

„Domme jongen! als je er ééns was geweest, zou je er nooit weer naar toe willen. Is dat daar een land! 't Is daar 't eind van de wereld; met blauw bordpapier dichtgespijkerd!”

Anna, de jongste, zat wel haar les te leeren, maar hoorde toch de wonderlijke beschrijving, die haar zuster van Gorloo gaf.

„Waarom, Grada, is 't daar toegespijkerd met blauw bordpapier?”

„Wel, anders zouden de menschen er daar afvallen!”

„Afvallen? — Waar van af dan?”

„Wel, van de wereld af; 'k zei immers, dat daar 't eindje van de wereld is!”

Wout ging om zijn atlas, om Grada aan te toonen, dat Gorloo lang niet 't eind van de wereld was; en Anna knipoogde naar Grada:

„'t Is niet waar! Dat zeggen ze zoo maar, en dan bedoelen ze met blauw papier de blauwe lucht!”

Wout kwam met zijn atlas terug.

„Nou dan! Kijk dan hier eens! Hier heb je.... heb je.... hier....”

Maar Grada wist het wel.

„Er zijn geen kaarten, waar je Gorloo op zult vinden. Zulke nullige gehuchten teekenen ze op geen kaart!” Daar kwam Wim, op één na de oudste, binnen.

„Wát zeg jij van Gorloo? — Een nullig gehucht? — 't Is 't allerzeldzaamste, heerlijkste oord van de wereld! Wout! — je móét met geen meisjes over Gorloo spreken. Oom dweept er mee, en dat is nogal een dominee, en tante vindt het er ook zoo mooi. En die wonen daar nu al zes jaar. Grada is er maar veertien daagjes geweest; wat kan die er van weten? — Naar de mooiste plekjes durfde ze niet; bang voor wat stof, bang voor een beetje modder, bang voor een geit, bang voor een bruggetje, bang voor alles! — Ze heeft niets, niets van al 't mooi daar gezien, omdat ze zoo bang was, dat er een stofje op haar mooie laarsjes zou komen. Heusch, Wout, met meisjes moet je over geen mooie oorden spreken!”

Grada begon luid te lachen.

„Mooie oorden! — Wout, moet je hooren! — Wim en ik wandelden daar samen langs een vaart. Aan den overkant zagen we aan een paal een plank gespijkerd, en daarop stond met groote letters:

GROOT -- TE UITVERKOP.

Stel je voor: we keken naar alle kanten heen en zagen nergens een huisje....” -

Wim begon nu ook te lachen, en toonde, door met het hoofd te knikken, dat hij er zijn schik van had, en dat het wáár was, wat Grada zei.

„We wilden toch weten, waar die *groot--te uitverkop* was en zochten de naaste brug, een dikke, breede plank, om aan den overkant te komen. We klommen op een heuveltje en zagen toen, een eindje de hei in, een hutje. Daar zou, daar moest wel de *groot--te uitverkop* zijn; en jawel: voor het raampje met zes kleine ruitjes lag — nu moet je hooren! daar lag: één zakmesje! — één geldbeursje! — twee haarkammen! — en .... een paar bretels!...”

„Is 't heusch waar?” vroeg Wout; en vroolijk lachend knikte Wim met het hoofd, en maakte beweging met de handen, om daarmee Wout en Anna te zeggen, dat ze verder naar Grada moesten luisteren.

„.... We dachten, dat op dat beetje na alles al was uitverkocht, of dat er binnen in den winkel nog heel veel te koop zou zijn. We wilden dat graag eens zien, en misschien zouden we er dan iets koopen. Ik had wel wat geld bij me, en we stapten naar binnen. Maar er was geen winkel. Toen we met groote moeite de deur open hadden, stonden we in een soort portaal, waar 't heel donker was; en omdat er niemand bij ons kwam, riepen we:

„Volk! — Volk! — Is hier volk?”

Eindelijk ging er een deur open, en een kleine dikke jongen kwam voor den dag.

Dat kereltje keek ons toch zoo verlegen aan: zulke net gekleede menschen als wij waren, had hij daar zeker nooit gezien. Misschien was hij bang voor ons: hij hield de kamerdeur vast en zei verlegen:

„Moeder is niet thuis!”

We hadden daar graag eens binnen willen kijken, en nu ik wist, dat dat kereltje maar alleen thuis was, nog veel liever.

„Wij wilden wat van den uitverkoop koopen!” zei ik, en drong door de kamerdeur, om er alles eens goed te bekijken. En dadelijk ging de jongen naar den hoek van 't kleine vertrek om . . . zeker zijn kleine broertje of zusje tegen ons te beschermen. Voor de wieg, met den rug er naar toe, ging hij op wacht staan. Misschien om ons weer weg te krijgen, zei hij: „Moeder is niet thuis!”

Wim wou al weer weg; maar ik wou eerst wat meer weten, en daarom ging ik op een stoel zitten, nam mijn beursje in de hand en zei:

„Ik wil graag wat van je koopen. Wat heb je zoo al te koop?”

„Het ligt voor 't raam!” zei de jongen, naderbij komend.

„Heb je niet wat anders te koop?”

„Nee, moeder heeft het in de mand: knopen en naalden en garen! — Kleine Jantje heeft wat aan zijn hoofd; moeder wil naar den dokter; maar dan moet dát en dát en dát eerst verkocht. Om geld voor den dokter!” Hij wees naar de enkele dingen voor 't raam.

„En wat scheelt Jantje? Mag ik Jantje eens zien?”

Dadelijk stapte ik op de wieg toe, en 't ventje, zeker vrezend, dat ik zijn broertje zou stelen, begon luid te schreeuwen:

„Hannes! Hanne-e-es! Gauw! gauw!”

Daar schrok ik geweldig van, want ik dacht dat Hannes de vader was en misschien even dom als dat kereltje. Maar Hannes bleek een ouder broertje te zijn. Op een draffe kwam hij binnen, maar schrok een beetje, toen hij ons zag. Ik zei dadelijk, dat we wat wilden koopen.

„Heb je niet anders te koop, Hannes, dan dat beetje?”

Hij haalde heel den uitverkoop voor 't raam weg, en legde de dingen vóór ons op de tafel.

„Kijk eens! — zei hij — een mooi mesje, een heel mooi best mesje! — En dit is een heel sterk beursje! — En die kammen zijn heel beste kammen!” — O, 't was zoo'n echte

kleine koopman. Wij wisten van den kleinen broer, dat deze arme menschen eerst dat rommeltje moesten verkoopen, om geld te hebben voor den dokter, en wilden in elk geval iets koopen.

„Heb je niet wat anders?” vroeg Wim en Hannes dacht even na en wipte op.

„Ja! — zei hij blij — een klaphorloge! — Dat is net iets voor den jongenheer! Maar 't kost duur! 't kost vijftien stuivers. Maar als je zooveel geld niet in je zak hebt, kan 't voor minder ook wel!”

Dat begrijp je: we konden ons haast niet goed houden om dat leuke koopmannetje. En we waren zeer nieuwsgierig naar een klaphorloge. Hij opende een kast, nam daar een doosje uit, en liet ons iets zien, dat veel weg had van een koperen horloge.

„Kijk! — zei hij — als 't nu drie uur is, dan doe je zoo!” Hij drukte op iets, en dan zag je wat vuursprankjes, en dan klapte 't, dat deed hij drie keer.

„Is 't niet prachtig? — zei hij. — En om twaalf uur laat je 't twaalf keer klappen! Kijk! zóó doe je!”

Wout viel de vertelster in de rede.

„'t Was toch zeker geen horloge?”

Wim verklaarde:

„Wel neen, 't was een sigarenaansteker! Toen vader jong was, waren die in de mode; maar toen waren 't kokertjes met iets als zacht dik katoenen koord er doorheen. Je moest dan met een staal tegen een vuursteentje slaan, dat de vonken op dat katoen kwamen: dan begon dat katoen te gloeien, en daar kon je dan je sigaar aan aansteken. Alle heeren hadden zoiets. — Maar voor een paar jaar kwam zoo iets weer in de mode; Jo Hensius — je weet wel, die op 't gymnasium is — had er zoo een: 't had den vorm van een horloge, en daarin zat het brandkoord, de tondel, en dan zat er ook een lang lint in van allemaal van die klap-papiertjes, zooals je voor kinderpistooltjes gebruikt, om te

laten klappen. Als je nu een veertje overtrok en weer liet schieten, klapte het papiertje, en door die vonkjes ging het katoen aan. Begrijp je? — 't Was geen horlogè. Maar 'k wist, dat die dingen duur waren, want er zat heel wat mecaniek in. En 'k dacht dadelijk, dat het een extra mooi cadootje voor oom zou zijn. Want weet je, wat het mooiste van die dingen is: hoe harder 't waait, hoe beter ze gloeien. Als 't hard waait, heb je aan lucifers niets; maar met zoo'n ding ben je altijd klaar. Dus net iets voor oom! — Ik fluisterde Grada in 't oor: „Zal ik er een gulden voor geven? 't Is spotgoedkoop. In de winkels kosten ze veel, veel duurder!” — En Grada fluisterde terug: „Ik betaal er de helft aan; geef maar een gulden!”

Nu begon Grada weer te vertellen:

„We wisten wel, dat hij 't voor vijftien stuivers gelaten had; maar ik vroeg toch nog eens:

„Wat kost dat klaphorloge?” — En toen begon dat kereltje zoo leuk: „Ja, zie je, ik wou zoo heel graag voor vijftien stuivers verkoopen; maar voor twaalf stuivers kan 't ook wel. Want — ja, dat komt uit — twaalf stuivers is twee keer dertig cent: 't kost dertig cent voor één keer!”

„Wát kost dertig cent?”

De kleine koopman kleurde een beetje, maar zijn jonger broertje, nu gerust, zei: „De dokter!”

Nu begrepen we alles, en Hannes deed zijn best:

„'t Klaphorloge voor zestig cent, en dan nog het mesje en het beursje er bij! Doe je 't dan?”

Wim gaf mij een duw, dat ik hem dadelijk den gulden moest geven, en 'k zei:

„Goed, dan neem ik 't klaphorloge voor een gulden!” De stakkerd begreep mij niet.

„Ik heb geen geld terug! — zei hij — maar voor een gulden mag je de kammen ook nog d'r bij!”

„Ik zei, dat hij heel den gulden mocht hebben voor 't klaphorloge; maar dat was hem te grof, en hij duwde

Wim het mesje en beursje en de kammen in den zak.

„Mag ik nu je broertje in de wieg eens zien?” vroeg ik; en ja, nu was de andere ook niet bang. In de wieg lag een lief kindje, maar 't had iets als een buil aan zijn hoofdje. — En terwijl ik naar 't kindje keek, legde Wim de dingen, die hem in den zak waren gestopt, stilletjes weer voor 't raam.

Toen we heengegaan waren, had Hannes zeker voor 't raam gekeken en kwam hij ons nalooopen.

„Dit ook nog!” —

Maar we zeiden, dat hij alles mocht houden. Toen was hij verlegen van blijdschap, en stotterde, aangedaan: „Dankje van moeder, en dankje van vader!”

Grada scheen uitverteld te zijn, maar Wout wou graag meer weten, en zei:

En toen?”

Wim bedacht zich even en begon:

„Toen gingen we naar huis — weet je nog wel, Grada? — langs die ruïnen....”

„Ruïnen? — Wim, wat zijn dat?” vroeg Anna.

„Wat? — deed Wout verbaasd — Ruïnen? — Zijn er in Gorloo ruïnen? — Héh, 'k wou, dat ik er al was!”

Wim kon weer beginnen.

„Ruïnen zijn bouwvallen, Anna! Overblijfsels van ingestorte gebouwen. O, 't is zoo eenig mooi, een beetje bang wel, maar toch mooi. Als je daar bent, is 't net of je niet meer in de wereld bent.... Of in een heel andere, een heel oude wereld....”

„Dan ben je zeker van de wereld afgetuimeld; daar was zeker een gat in 't blauwe bordpapier!” spotte Grada, die niets moois van Gorloo wist, dan de *groot - - te uitverkop*. Doch Wim ging door:

„'t Was daar zoo mooi: allemaal overblijfsels van groote hofsteden, de oude muren nog even boven den grond; oude putten, overgroeid met haagdoorns en wilde rozen.

Soms kan je nog aan de vermolmde boomstammen zien, dat daar een laan is geweest, maar daar is nu alles volgegroeid met varens. Varens, jonges, als boomen! — O, als je daar bent, dan denk je, dat je in Oost-Indië bent, of in 't oude Babel. Je voelt je dan zoo wonderlijk; want je ziet voor oogen, dat het daar eens bewoond is geweest, en dat het nu een woestenij is. En een beetje bang word je ook, en soms wel eens erg bang. Want soms geloof je vast, dat er wel een verscheurend dier uit die wildernis op je los kan komen. — Slangen, jonges, — ik ben met Jakob door een streek gegaan, daar was 't vol slangen. Hij zei, dat daar een burcht of zoo iets moest geweest zijn, en een heel groot bosch; maar 't is ongelooflijk, zooveel slangen als we daar zagen. Hij was er al lang aan gewend; maar ik griezelde er eerst wel wat van.... En, ja, Grada! weet je nog wel? — Die steenen trap, diep den grond in! Zoo maar midden tusschen varens en haagdoorn. — Verrukkelijk, zoo wonderlijk als je je dan voelt. Dan denk je beslist, dat je in den tijd leeft van de ridders...."

Wat zat die Wout te luisteren, o! Straks — in de wintervacantie — zou hij dat alles ook zien. Heele dagen zou hij met Jakob door die wildernissen dwalen, en er nog meer zien dan Wim er gezien had. En dan zou hij nóg mooier kunnen vertellen dan Wim.

Maar Anna wou zoo graag meer van 't kindje weten.

„Toe, Wim! je zoudt van klein Jantje vertellen!”

„Ja, — zei Wim — daar is niets meer van te vertellen!”

„Wel, waar! — zei Grada — oom heeft het later verteld. De dokter was geweest, en had gezegd, dat het kind dadelijk geopereerd moest worden. En dat is toen gebeurd.”

„En hoe is 't nu met de kleine Jantje? Is hij nu heelemaal weer beter? — En is 't 'n lief ventje?” —

„Hij is heelemaal weer gebeterd; en 't was werkelijk een lief kindje.

Als jij en Wout naar Gorloo gaat, moet je zelf maar een

bezoek brengen bij de *groot--te uitverkoop* en er vragen, hoe 't met Jantje gaat."

Anna wipte in eens van haar stoel en sprong bij Wout op.

„Ja, jô! dat doen we! — Dan gaan we naar den Gorlooschen uitverkoop."

Wout had meer belang bij de ruïnen.

„Ja, dat is goed; maar jij durft daar toch niet met Jakob en mij naar de slangen en andere wilde beesten. Dan brengen we jou eerst in den uitverkoop, en kun je daar met Jantje spelen tot we daar alles onderzocht hebben en je weer mee naar huis nemen!" Dat vond Anna goed verzonnen.

II.

WAT WIM VAN GORLOO VERTELT.

Wim was van school af, en hielp nu vader in den galanteriewinkel. Dezen zomer had hij in de vacantie met Grada bij oom en tante Siebing in Gorloo gelogeerd en na hun terugkomst zooveel wonderlijks en moois van die wereld daar verteld, dat Wout alle dagen vader en moeder was gaan bedelen, of hij in de wintervacantie naar Gorloo mocht. Vader en moeder hadden daarvoor toestemming gegeven, en toen moest er geschreven worden naar de familie in Gorloo. Daar echter verwachtten ze andere logee's; hoewel ze er geen zekerheid van hadden. Door heel veel geschrijf over en weer wisten ze eindelijk, dat de besproken logee's niet zouden komen, en er aan Wouts verzoek kon worden voldaan. Doch op voorwaarde, dat Anna mee zou komen.

Wat was Wout in de wolken!

Want Wim had hem zooveel prachtigs van Gorloo verteld. Die Wim kón vertellen, o! — En opsnijden, soms ook! — Maar dat kon hij niet helpen. Hij bekeek alles heel anders dan heel veel jongens, en heel anders dan Grada. Grada wou er liefst nooit weer naar toe, naar „die negerij”, naar „dat turf- en heideland”, naar „die domme, lompe arbeiders”, naar „dat modderland”, naar „die zandwoestijn”. Meer dan honderd leelijke namen wist ze voor Gorloo. Dat haar oom daar dominee wilde zijn, en tante veel genot had in den omgang met de menschen daar, was haar een onoplosbaar raadsel. Maar Wim zou wel heel graag daar willen wonen. Van elk plekje daar wist hij wat moois, wat wonderlijks te

vertellen. En hij had er zóóveel van verteld, dat Wout eindelijk zei:

„Nu weet ik er genoeg van. En als er een tiende part waar is van wat jij mij vertelt, is 't een prachtig land!”

Maar nu 't zeker was, dat Wout er de wintervacantie zou doorbrengen, had hij wel graag, dat Wim alles nog weer eens over vertelde. En nu had hij er de kaart bijgehaald, om zich alles nauwkeurig te laten aanwijzen. En als dan Wim bezig was „hier net het oude Babel” — „hier precies als in de binnenlanden van Sumatra” — „hier de Sahara” — dan zat Wout te hippen van genot.

Een namiddag kwam hij uit school, toen Wim bezig was, een kist met kinderspeelgoed uit te pakken.

„Toe, Wout, help jij mij een poosje! — 't Is zoo'n groote kist: alleen krijg ik hem niet leeg.”

Gewoonlijk had Wout er grooten afkeer van om in den winkel te helpen.

„Vertel je dan van Gorloo?”

„Ja! — Kijk!” En hij wees hem aan, wat hij te doen had. Wout begon dadelijk te helpen, en Wim te vertellen.

„Eerst van de reis. Met den trein — dat weet je wel — ga je eerst naar Hulshoek, een stopplaats, waar een heel mooi buiten staat, dat *Meeroogen* heet.

En dan moet je heel de reis naar Gorloo te voet afleggen. Maar dat is 't mooiste voetreisje, dat je verzinnen kunt. Allerwonderlijkst! Als je bij Hulshoek uitstapt, zie je niets dan prachtig aangelegde tuinen en bosschen. Vlak bij Hulshoek is een laan langs *Meeroogen*. Maar aan den anderen kant van *Meeroogen* is ook een laan, eerst langs een bosch, dan dóór een bosch, en dan sta je ineens voor een meer met zandduinen er om heen. O, 't is betooverend daar! Je komt plots uit dat donkere bosch, en ineens sta je, paf! voor de eindeloosheid van zand en water. We waren er met ons zessen, en 't pakte ons zóó, dat we ons doodstil hielden. Je denkt dan, dat je daar ineens in de

Sahara of zoo getooverd bent. Maar de laan vlak bij Hulshoek is nader. Daar halen Marie en Jakob je af. Maar, o, kerel, 't is daar ook zoo prachtig. Eerst loop je een eindje onder heel hooge boomen, dan door kreupelhout, en dan in eens kom je in een zandweg, en eer je er aan denkt, zit je midden in de hei. Daar kronkelt een riviertje door 't veld, en om daar over te komen, hebben ze er groote sparreboomen over gelegd, en over de groote, kleine sparreboomen. Dat moet daar een brug verbeelden. Maar eer je bij die brug bent, zie je daar heel grof zand, met kleine kraaltjes, mooi rond en van allerlei kleur. In Gorloo woont in een hutje een kunstenaar, die allerlei prachtige dingen van dat zand maakt. Jaap zal er wel met je naar toe gaan, en dan zie je de oogen uit het hoofd. Allemaal prachtige dingen van kraalzand. Er wonen daar een heeleboel kunstenaars, genieën in Gorloo! — Och, jonges! — hier in de stad zie je niets! — Nou ja, voor de winkels een mooi ditje en datje, in Duitschland of zoo gemaakt; maar in Gorloo, kerel! daar maken de menschen de prachtigste dingen zelf. Een schilderij-museum is er daar ook, diep in den grond....”

„Maar dan kun je er immers niets zien!”

„Ik zeg je niets meer; je zult er wel met Jaap naar toe gaan; dan kun je 't zelf zien. Maar die kunstschilder is wel eens dronken, smoor soms. En vlak naast hem woont iemand, die voor dominee heeft gestudeerd, zoo geleerd als een professor. En een eindje verder woont Siengela Boem, een kermiswif. En als je haar een cent geeft, doet ze een kunstje....”

Wout zat diep in de kist; hij vergat zijn werk bij al die prachtverhalen van zijn broer, die óók het werk vergat. Wout rees in eens op en zei:

„Wim, je maakt mij maar wat wijs. 't Kan niet waar zijn: een museum, een beroemd kunstschilder, een geleerde professor en een kermiswif allemaal diep onder den grond. Je jukt het!”

Juist kwam vader daar langs, en Wim maakte van de gelegenheid gebruik.

„Vader, is 't niet waar, dat er in Gorloo, dicht bij elkaar, een beroemd kunstschilder en een geleerde professor vlak bij Siengela Boem wonen?”

„Nou — zei vader — 't is wel *omtrent* waar. Die schilder zou wel beroemd geworden zijn, als hij niet al jong een dronkaard was geworden, en Johan Maerschalk zou heel waarschijnlijk een geleerde professor zijn geworden, als hij niet zoo dom koppig was geweest. Hij was wel een aardige jongen, zeldzaam knap, maar hij was soms zoo weergaloos koppig, dat er niets met hem te beginnen was. Door zijn koppigheid is hij, toen hij bijna kandidaat was, als een arme kerel daar terecht gekomen, en leeft daar zoowat als een heremiet, een kluizenaar!”

Wim keek met strak gezicht naar Wout.

„Hoor je 't nu, dat ik de waarheid heb gezegd?”

Maar Wout wilde toch wát van 't spel winnen.

„Waarheid — ja, *omtrent* waarheid! — En dat die menschen daar bij elkaar onder den grond wonen!”

„Dat heb ik niet gezegd, en toch is 't een beetje waar. Ik heb gezegd: *in den grond*; en vraag nu zelf maar aan vader!”

Vader hoorde 't, en verklaarde, dat als de vloer van een woning lager ligt dan de begane grond er omheen, dan spreekt men van *wonen in den grond*. Vader had dus Wim gelijk gegeven, en deze voelde zich nu op zijn toontje getrapt, omdat Wout hem zooveel als een leugenaar had genoemd. — Hij wou nu niets meer vertellen van Gorloo.

„Toe Wim, vertel nou!”

„Nee, je gelooft het toch niet!”

„Toe! vertel op, anders wil ik je niet meer helpen. En ik verklaar je plechtig, dat, al jok je nóg zoo, dan zal ik toch alles gelooven. — Meer kan je toch niet van me eischen!”

Wim deed niets liever dan van Gorloo vertellen. Hij overdreef soms wel; maar even als veel vertellers, zonder het zelf te weten.

Hij vertelde verder van de reis: langs paadjes en over bruggetjes, meest door de hei; maar soms ook langs bouwakkers.

„En kom je dan aan de tweede vaart, dan heet het, dat je in Gorloo bent, maar je ziet er nog niets dan hier en daar een huisje, een geit en een turfhoop. Daar vlak bij woont Gert Boene. Die weet het altijd, als er logee's bij oom Siebing komen. Dan heeft hij den kruiwagen gereed, en staat uit te kijken, om je bij „zijn dominee" te brengen, en je koffers of pakjes te dragen of te kruien. Hij wou Grada en mij ook op den kruiwagen hebben; Grada — dat begrijp je! — bedankte er voor; maar ik liet me heerlijk kruien. Nou! eersteklas vervoer!

Zóó kwamen we aan de pastorie. Tante stond uit te kijken. Ik was bang, dat ze zou denken, dat ik een paar armen of beenen had gebroken, en sprong van den kruiwagen. — 't Mooiste van al was, dat de man ongevraagd mee naar binnen ging, en deed, alsof hij ook een logee was!"

„Hoe heette die man?"

„Gert Boene!"

„Gert Boene, Gert Boene: dien naam zal 'k goed onthouden. En woont hij daar aan de vaart, als je aan 't eind van dien langen rechten weg bent?"

„Ja, dan 't naaste huisje!"

„Dat zal 'k onthouden. 'k Zal hem vragen, of hij Anna en mij per kruiwagen naar oom Siebing wil brengen!"

„O, jullui twee neemt hij op zijn schouder!"

„Ook goed! — Nog beter! — Ik zal 't dadelijk met Anna afspreken!"

„Maar je zou mij met de kist helpen!"

„Ik moet eerst met Anna afspreken. Verzin jij dan maar weer wat van Gorloo!"

Maar Wout vond Anna niet, en ging zitten mijmeren over Gorloo.

III.

DE KLEINE VEEDRIJVER.

't Was de laatste najaarsmarkt hier.

Midden in den nacht waren al de Van der Linde's reeds wakker geworden van 't loeien der koeien en 't blaten der schapen, want de veemarkt strekte zich uit tot vlak voor hun huis. Vader en moeder en Grada en Anna vonden dat ruwe verstoren van den slaap zeer onaangenaam; maar Wout en Wim hadden er hun schik van, en stonden op, om te zien, hoeveel vee er reeds aan de palen was gebonden. 't Stond al vol tot dicht bij hun deur. 't Regende, en 't scheen heel den nacht geregend te hebben. De anderen konden toch niet meer slapen en stonden ook maar op. De dag zou anders druk genoeg voor hen worden, want op marktdagen stond vaak de winkel heel den dag vol menschen, meest boeren en boerinnen.

Bij lamplicht werd dezen morgen ontbeten.

„Nou, menschen! doe allemaal goed je best! — zei moeder — we hebben er nu nog goed den tijd voor, en vandaag zullen we misschien geen gelegenheid hebben om te eten. Wie vandaag behoefte heeft, moet zich zelf maar redden: ik zal zorgen, dat er hier overvloed van boterhammen is! — Hoor je 't, Wout en Anna? — Jullui ook moet vandaag je zelf helpen!”

„Ja, ja, moeder, we zullen ons best doen!”

Al vroeg liep de een hier, de ander daar, allen wachtend op de drukte van den marktdag. Vóór tien, elf uur, zou er wel niemand in den winkel komen; maar dan begon de drukte, en duurde 't niet lang, of er kwamen handen te kort om al de klanten te bedienen.

Vader stond in den winkel door de ruiten naar buiten te kijken, naar al die koeien, boeren, veedrijvers en vee-kooplieden. 't Scheen koud te zijn. En wat waren de straten nat en vuil!

Wim was even de straat op en moeder riep Wout.

„Wout, jongen! de melkboer is van morgen zoo laat; toe, haal jij even melk!”

Wout trok er met de melkkan op uit, en vader, in zich zelf gekeerd naar alles en niets kijkend, zag Wout om melk gaan. Hij dacht aan zijn jeugd, al maar aan zijn jeugd. Wat had hij al vroeg mee moeten verdienen voor 't groote gezin, want vader en moeder waren arm. Hij had mee achter de turfkar geloopt, en — eens zelfs was hij met een veedrijver meegeweest naar een beestenmarkt. — Wat hadden Wim en Wout een heerenleventje in vergelijking met wat hij als schooljongen had doorgemaakt. Dadelijk uit school altijd allerlei boodschappen doen voor deze en gene, om een paar centen te verdienen en ze naar moeder te brengen. — Hé, hoe kwam het toch, dat hij heel den morgen daaraan dacht? —

Kijk, dat kereltje daar! — Ja, zóó had hij toen ook bij de koeien gestaan, nat en koud, en verkleumd. En doodmoe bovendien, want 's morgens om drie uur waren ze al op reis gegaan, en om zeven uur kwamen ze met de koeien aan de markt. En 't had altijd geregend en 't regende nog, net als nu. Eerst na twaalven hadden ze naar huis kunnen gaan, vier uren ver. O, wat was hij moe geweest, toen ze weer opstapten, en toen moest hij nog vier uren loopen. Hij had al maar gebeden, dat God hem toch kracht zou geven, om te kunnen doorloopen. Want hij voelde, dat als hij even was gaan zitten, hij niet weer had kunnen opstaan. En toch, toch, wat was hij blij geweest, dat hij met die reis één gulden vijftig voor moeder, voor die lieve moeder verdiende.

Hè, waarom dacht hij nu almaar daaraan? O, ja, die

jongen daar! Arm kereltje! misschien ook al een uur of vier geloopt, en straks vier uren terug! — Zou hij.... Kijk, daar kwam Wout, de mijneraar, met de melkkan. Wout, jongen, waarom loop je nu niet op het trottoir, waarom door die mensen heen en zoo dicht langs de koeien? En dan nog....! — Wat ben je toch.... pats,

daar stootte hij juist tegen dien jongen. Natuurlijk, de kan kapot en de melk weg.

„Lomperd! waarom loop je mij vlak in den weg!”

Pats, daar lag de kleine veedrijver ook.

Wout kwam driftig het huis instormen, recht op moeder aan.

„Moeder! 't is zoo vol menschen; ze hebben tegen

mij aangelopen en de kan is stuk en de melk weg!”

Moeder gaf hem een andere kan om er melk in te halen.

Vader — wat een zonderlinge man toch! — keek al maar naar dien jongen. Hij zelf was ook eens zoo tegen den grond geworpen, en zijn kleeren hadden er even vuil uitgezien als die van dien jongen nu. Maar hij was gauw opgesprongen, den knaap, die hem neergeworpen had, nagelopen, en had het hem betaald gezet. Maar deze jongen was langzaam — doodmoe zeker — opgestaan, en zonder iets van boosheid in zijn gelaat of houding stond hij daar nu met dikke tranen in de oogen.

„Die arme jongen!”

Hij wist, dat die jongen van zijn post niet mocht, en, even, snel denkend, stapte hij naar de kamer, waar hij de schalen vol lekkere boterhammen wist, nam er vier, vijf van en liep er mee naar den kleinen veedrijver.

„Hier, mijn jongen! eet ze maar lekker op. En als je even weg kunt, kom dan maar naar mijn huis, kijk, hier vlak bij; dan kun je rusten en je warmen. En hier.... Dat is ook voor jou!”

De man was al weer weg. De jongen, beladen met boterhammen, en — met een beurs, met geld er in, in de hand, keek met groote, wondere oogen den vreemden man na.

Wout was nu voorzichtiger geweest. Met een kan vol melk kwam hij de deur in — hé, wat stond vader daar weer in diep gepeins. — Hij bracht de melk bij moeder, ging even zitten, dan weer staan om den dagtekst van den scheurkalender te lezen, speelde op 't openstaand orgel den eersten regel van „Ga niet alleen door 't leven”, keek even naar dit en naar dat en trok weer naar den winkel, waar nog niemand was dan vader. Hij zag vader daar nog net zoo staan als zoo even, met den rug tegen een der etalagekasten, de handen over elkander heen en met vochtige oogen. Hij kon het niet laten, al maar naar vader te kijken: het leek zoo wonderlijk, als vader tranen in de oogen had, en dan

zoo staarde. Dan leek vader net een heilige. Zou er misschien een brief gekomen zijn? Een bericht dat er een van de familie was gestorven?

Wout ging zachtjes, langzaam naar vader en pakte zijn hand vast.

„Vader! wat scheelt er aan?”

„Niets, heelemaal niets!”

„Vader! waarom schreit u dan?”

„Schreien? Ik? O, ben jij 't, Wout? — Kijk, dat ventje daar! Neen, hij is al weg. — Ik zie hem nergens meer. — Dat aardige, lieve kereltje, een kleine veedrijver: hij was zoo doornat en koud, en moe. Om drie, vier uur was hij al op reis gegaan met een veedrijver met koeien, om wat geld te verdienen voor zijn arme moeder. Hij stond daar zoo trouw op zijn post, en toen kwam er een jongen met een kan vol melk; maar die jongen keek in al die menschendrukke om, en liep tegen 't veedrijvertje aan, dat de kan en de melk over de straat terecht kwamen. De stakkerd was er geheel onschuldig aan, en toch gaf die andere, die driftkop, hem een duw, dat hij onder den voet raakte. Ik zag het, en ik dacht vast, dat het veedrijvertje zou opspringen en hem aanvliegen. Maar neen; kalm stond hij weer op en begon te huilen. En och, wat had ik een meelijden met dat ventje. En nu heb ik al maar neiging om te huilen. Die arme jongen!”

Zoo waar, nu had Wout, die wel soms erg driftig, maar toch even teerhartig was als zijn vader, ook al tranen in zijn oogen.

„Vader!”

Maar vader scheen niets te hooren.

„Vader! . . . .”

Hij scheen toch niet te luisteren en Wout sloop druilend weg, eerst de woonkamer in, stilletjes, en dan de deur uit de markt op. Dikke tranen stonden in zijn oogen, en hij drong zich door de menschen en door 't vee. Zijn oogen

vlogen naar alle kanten heen, rusteloos, en altijd drong hij maar door. Wat gaf hij om 't vuilste vuil op de straat, wat om den altijd neervallenden regen? Hij zocht iemand: geen man, geen vrouw, maar een veedrijvertje met tranen in de oogen. Wist hij maar hoe dat kereltje heette, dan zou hij roepen, roepen, zoo luid, dat iedereen 't kon hooren.

Alle straten liep hij door, éénmaal, tweemaal, viermaal. Telkens en telkens kwam hij terug op de veemarkt, om er naar alle jongens te kijken. Voor alle herbergen en koffiehuisen bleef hij even staan, om te zien, of er niet een jongen in ging of uit kwam.

Om één uur 's namiddags gaf hij den moed op, want de markt was al bijna leeg. Treurig en moedeloos ging hij naar huis. De winkel was vol menschen; hij kon binnen komen, zonder dat iemand het merkte, en sloop naar den zolder.

Moeder en Grada hielpen vader en Wim in den winkel, waar 't al maar uit- en inliep. O, 't was er zoo druk. Moeder had Anna aangesteld, om voor vader te zorgen, dat hij op tijd wat te eten en te drinken kreeg. Grada en Wim, nou, die zorgden wel, dat ze geen hapje te kort kwamen, maar vader vergat vaak zich zelf. Anna zou hem zoo eens nu en dan een stukje worst of kaas brengen, en die opdracht volbracht ze meesterlijk, want ze hield wonder veel van haar „pappie”. En ze bleef dus meest in de kamer. Om vier uur begon de drukte te minderen en om vijf werd de voordeur toegedaan, omdat er bijna niemand meer in of uit ging, en waren allen in de kamer.

„Hé, waar is Wout?”

„Hé, ja, waar zou Wout zijn?”

„Anna, jij bent den heelen dag hier geweest: Wout heeft toch zeker wel boterhammen gehaald?” Anna moest zich even goed bedenken.

„Wout? — Wout? — Wacht eens! — Wout? — Ja, ik

geloof ja, om negen uur heeft hij boterhammen in zijn zak gestoken!"

„Nou, ja, om negen uur! Maar hij is met den middag toch zeker wel hier geweest?"

Anna schudde het hoofd.

„Den heelen dag heb ik hem niet weer gezien!"

Nu kwamen, de een na den ander, tot de ontdekking, dat ze den heelen langen dag Wout niet gezien hadden. Allerlei veronderstellingen werden gemaakt, en moeder en Grada begonnen ongerust te worden. Wim zei, dat hij zoo meteen de stad eens zou ingaan, en dan Wout wel vinden zou. Vader scheen niet de minste ongerustheid te kennen. En toch....

Na aan de koffietafel zich verkwikt te hebben en wat uitgerust te zijn, gingen allen zich wat ontspannen. Wim ging met Grada de stad in om Wout op te sporen. Anna bleef bij moeder. En vader... ging naar boven. Eerst naar de vóór- dan naar de achterkamer, en ten slotte naar den zolder.

„Ben je hier, Wout?.... Wout?"

„Ja, vader!"

Hij kwam door de deur van 't zolderkamertje, liep zijn vader tegemoet en schreide:

„Vader, 'k heb hem nergens, nergens kunnen vinden!"

„Wie?"

„Dien jongen, dat veedrijvertje. Het spijt me zoo vreeselijk, dat ik zoo gedaan heb!"

„Maar wat wou je dan, als je 'm gevonden hadt?"

„O, alles wel, vader! Alles, als hij mij vergeven wilde. 'k Had hem wel naar zijn huis willen dragen. 'k Had boterhammen bij me, om hem te geven, en mijn spaarpot had ik voor hem in mijn zak. O, vader...." Hij begon het erbarmelijk uit te jammeren.

„O, als ik hem nog maar gevonden had! — Hij had

zeker honger. Ik had boterhammen voor hem in den zak, en ik zou hem meegenomen hebben, dat hij zich wat verwarmen kon. O, vader! 't spijt mij toch zoo vreeselijk, o...."

Hij jammerde 't weer uit.

Moeder had het gehoord en kwam naar boven.

„Is Wout hier?”

Vader ging haar te gemoet, en zei, dat ze weer naar beneden moest gaan, en dat ze zoo dadelijk samen zouden komen. Moeder ging heen, en vader op een stoel gezeten vatte Wouts handen in de zijne en zei: „Ja, mijn jongen, je hebt veel goed te maken. Ik heb al gedaan, wat ik kon: 'k heb hem boterhammen gegeven meer dan hij op kon, en 'k heb hem ook mijn beurs gegeven. En 'k heb hem ook bij de warme kachel genoodigd. Over hem hoef je niet meer bezorgd te zijn, God zorgt voor hem en waakt over hem. — Kom, laten we naar beneden gaan: Grada en Willem zijn de stad in, om je te zoeken!”

Samen gingen ze naar beneden, en even later kwamen Grada en Wim terug.

„Zoo? waar heb jij heel den dag gezeten?”

Wout zat met een atlas vóór zich, den neus bijna tegen de kaart van Nederland, alsof hij met alle inspanning daar iets zocht; doch hij zocht niets, en zag niets dan het arme veedrijvertje met groote tranen van diepe smart in zijne oogen. Hij zat maar zoo om zijn gelaat te verbergen. Vader wist alles wel; maar niemand anders hoefde 't te weten.

„Zeg, waar heb jij heel den dag gezeten?” vroeg Wim.

„Wel, op de markt!”

„Och, laat hem! — zei Grada — hij zoekt Gorloo op de kaart. Hij gelooft werkelijk, dat hij Gorloo op de kaart vinden zal. — Je moet maar goed kijken tusschen Amsterdam, Groningen, Maastricht en Middelburg: daar ergens ligt het!”

Wout hoorde nauwelijks, wat ze zei, en bleef maar zoeken op de kaart. Hij kon aar niets denken dan aan dien armen jongen, dien hij in domme drift tegen den

grond had gesmeten. En toen hij in zijn bed lag, zag hij al maar koeien en boeren en veehandelaars. Telkens dook dan hier, dan daar een arme huilende jongen op tusschen al die menschen en beesten, en als hij dan dat kereltje in zijn gezicht wilde zien, nevelde het weer weg, tot het hier of daar anders weer wazig te voorschijn kwam.

En hij bad, dat de Heere hem zijn zonde mocht ver-

geven, en dat hij herstellen mocht, wat hij dien jongen had misdaan, en dat die jongen gelukkig mocht zijn. Lang, o, zoo lang lag hij wakker om 't verdriet van den armen jongen. Doch hij herinnerde zich, wat vader had gezegd, dat hij den jongen boterhammen en zijn beurs met geld had gegeven, en dat vader voor hem bad. Die gedachte maakte hem kalmer, rustiger, en nu viel hij spoedig in slaap.

Den anderen dag kwam al spoedig de arme jongen met groote tranen in de oogen weer in zijn gedachten. Wout was toch al zoo'n mijmeraar, en nu mijmerde hij maar al over dien jongen. Zou hij dien jongen ooit terug vinden? En waar dan? Woonde hij ergens heel ver, of misschien in de nabijheid? — Wist hij toch maar zijn naam! Of kende hij maar zijn gezicht! — Maar hij kon zich niets, niets van hem herinneren.

Maar als God het eens zoo beschikte, dat hij hem vond, wat zou hij dan doen? — Eerst hem zeggen, hoe vreeselijk het hem berouwde, dat hij hem tegen den grond in vuil en drek gesmeten had. Hij zou dien lieven jongen niet loslaten, voor deze hem hartelijk en plechtig verzekerde, dat hij 't hem heelemaal vergaf, en dat hij altijd zijn vriend wilde zijn. Hij zou hem mee naar huis nemen bij de warme kachel en hem veel lekkers geven en zijn spaarpot. En als hij dan goed verzadigd was, en verwarmd en uitgerust, dan zou hij hem naar zijn moeder thuis brengen. Al was 't nóg zoo ver, hij zou met hem meegaan, en hem nu en dan een eind op zijn schouder dragen.... Nee.... hij zou.... zou.... ja, een rijtuig, een heel mooi rijtuig bestellen met twee paarden, en dan zou hij den armen jongen naar zijn huis rijden. En dan ook veel goeds in 't rijtuig meenemen: kleeren, goed eten, schoenen, en.... en....

Ja, als hij rijk was, heel rijk.... dan een prachtig huis laten bouwen, en met een heel grooten, heerlijken tuin, en daar dan met den armen jongen in wonen, en dan met hem wandelen in den mooien tuin. En een prachtig rijtuig, en paarden, en dan samen uit rijden gaan.... en een schip, een zeiljacht, nee, met een motor, en dan samen varen op de meren, en ver, heel ver.... O, dan zou de jongen wel gelukkig zijn, en hem alles vergeven.

Tienmaal op een dag verzon Wout wat anders, wat beters, rijker, mooier, heerlijker voor den armen jongen. Hij verzon letterlijk van alles, en 't werd hem zoet, heel zoet, om altijd

maar aan 't veedrijvertje te denken en hem in zijn gedachten met allerlei weelde en geluk te overladen.

Soms kwam de mijneraar met schrik tot zichzelf, als hij bijvoorbeeld op school op verregaande onoplettendheid betrapt werd en daarvoor strafwerk kreeg. Of dat hij thuis voor vader de krant bij Van Nimwegen moest bezorgen, en als hij daar dan in den winkel kwam en zijn bekende liedje zong:

„Als 't u blijft, de krant!” en . . . dan in eens merkte, dat hij niet de krant, maar een stuk pakpapier in zijn hand had. Of, als moeder hem om een boodschap zond en geld toetelde, en hij na een heelen tocht door de stad terug kwam met de vraag: „Moeder, wat moest ik ook weer halen? U hadt het mij niet gezegd!”

Eens moest hij suiker halen, en kwam terug met een zak vol vogelzaad.

Gelukkig voor hem, dat de wintervacantie snel naderde, en Anna al maar opnieuw van Gorloo begon. — De reis naar Gorloo bracht hem op andere gedachten.

IV.

DE REIS NAAR GORLOO.

Alles was voor de reis in orde. Aan oom Siebing was geschreven, met welken trein ze aan de halte Hulshoek konden zijn, en er was bericht op teruggekomen, dat Marie en Jakob hen daar zouden afhalen.

Maandag hadden Wout en Anna zelf hun koffers vol gepakt, en Dinsdagmorgen brachten Wim en Grada hen naar den trein.

't Had gesneeuwd 's nachts, en weer begon de sneeuw neer te vallen.

„Kerel, Wout, wat tref je dat! Want nu zul je eens zien, wat een heerlijke wereld het daar is! Alles, zoover je ziet, sneeuw en niets dan sneeuw. 'k Wou, dat ik nu met je mee mocht!”

Grada dacht geheel het tegenovergestelde: in den zomer was 't daar al zoo'n armoedige wereld; wat zou het dan nu wel zijn! Ze was wát blij, dat ze zoo straks met Wim weer terug kon wandelen. Doch ze wou geen verstoring brengen in de blijde, hoopvolle stemming van de overgelukkigigen, die in den trein stapten.

„Nou, geniet maar, hoor! En duizend groeten aan oom en tante en allemaal! Voorzichtig zijn, hoor, en je wéét wel!” Ze wees even omhoog, om broer en zus, die haar goed begrepen, te herinneren, dat ze overal en onder alle omstandigheden God in den hemel nabij zich zouden weten. Wim deed vaderlijk:

„Nou, kinderen, voorzichtig, hoor! — Wout, denk goed

om al de mooie plekjes. En goede reis samen per kruiwagen. Da-ag!"

„Da-ag! da-ag!"

Daar gingen ze.

En 't sneeuwde al maar aan.

Ze hoefden maar een drie kwartier te sporen. Aan de halte Hulshoek werden ze uitgelaten. De trein ging weer weg, en . . . daar stonden ze midden in de sneeuw, heelemaal alleen. Van Marie of Jakob was er niets, niets te bekennen. Ze gluurden al diep de laan in, maar daar was geen levend wezen te ontdekken.

„Zie jij wat, An?"

„Ikke niet. Jij?"

„Zij kunnen wel verdwaald zijn in de sneeuw!"

„Als wij dan ook maar niet verdwalen, Wout!"

„Geen sprake van. Straks zien we de kerk, en daar stevenen we recht op aan!"

Even keken beiden naar het prachtige buiten „Meeroogen", daar links. Maar menschen zagen ze er niet.

„Hoe doen we met de koffers, Anna? — Daar heeft niemand aan gedacht. Gisteravond was ik er zoo parmantig mee, dat we elk met een koffer op reis zouden. En in den trein kan je je heel wat met zoo'n koffer verbeelden. Maar hoe moeten we er nu mee? 'k Wou nu maar liever, dat we geen koffer hadden. Zeg, An! weet jij niet wat?"

An zocht den lichtsten koffer uit, en zei:

„Neem jij den anderen, dan zijn we klaar. We kunnen hier toch niet blijven staan!"

„Nee, dan weet ik 't beter: één koffer draagt moeilijk; met in elke hand een gaat het beter. Vooruit maar! — Als 'k niet meer kan, zullen we wel wéér zien!"

Het hek ging gemakkelijk open en toe. Toen ze er door waren, voelden ze zich wat verlicht.

„Wat is 't hier prachtig onder de hooge boomen, An! Ja, zóó heeft Wim het gezegd. Maar zie je wel, dat hier

nog niemand door de sneeuw is gegaan? — Kijk, An, een lijster! en daar, o! — stil, blijf staan! — een prachtig roodborstje! — o, en daar! kijk, sijsjes! Hê, 'k wou, dat 'k hier woonde! — Maar in Gorloo zal 't nog mooier zijn!"

Anna vond alles mooi, wat Wout mooi vond. Zij vertrouwde zich volkomen aan zijn wijsheid toe, en baadde moedig naast hem door de losse sneeuw. Daar waren ze al onder de hooge boomen vandaan en nu tusschen 't kreupelhout, met de open lucht en dus met veel meer licht boven zich.

„Hier is 't nõg mooier, An! — 't Komt precies uit, zoals Wim het heeft gezegd: 't wordt al prachtiger en prachtiger! — We zullen 't best alleen vinden. Maar weet je wat? De koffers zijn nogal zwaar; we moeten nu eerst over een rivier, en dan nog een eind, daar staat een huisje. Daar wonen arme, maar goede menschen; die helpen je graag als je hulp noodig hebt. En daar zou 'k wel om een sleetje kunnen vragen voor de koffers er op!"

„Ja, maar ik kan ook wel even de koffers dr . . . .

O, wat was dat, Wout? Hoor!"

„Oeil! oeil!" schreeuwde het scherp door de lucht.

„Dat is een uil, An! Zoo schreeuwt een uil! Maar 'k wist niet, dat uilen ook bij dag riepen. Hoor!"

„Oeil! oeil! oeil!"

„Vind-je 't niet prachtig, An? — Dat heb je zeker nog nooit gehoord!"

„Nooit! — maar als je 't bij nacht hoorde, en als je dan hier alleen was, zou je toch wel een beetje bang . . . . Hoorde je dat dan, Wout? Hoor!"

„Koekoek! koekoek!"

Wat had Wout een schik. Hij vergat de zwaarte van de koffers.

„Dat is de roep van den koekoek, An! — Prachtig hé! — Wat treffen we dat! — Want het is een zeldzaamheid, als je de koekoek hoort. Een koekoek is een even schuwe

vogel als de uil. Maar ik begrijp dat wel: hier komen haast nooit menschen, en hoeven ze niet schuw te zijn. Hoor, weer!"

„Koekoek! koekoek! koek . . . koek!"

't Geroep scheen steeds nader te komen.

„Maar 'k dacht, dat koekoeken alleen maar in den Zomer roepen; of in de Lente als 't heel mooi, zomersch weer is. Eens heb ik een versje gelezen:

Een koekoeksroep ter helft van Maart
Is voor den boer een daalder waard.

Dat wil zeggen, dat het roepen van den koekoek betekent dat het zomer gaat worden. En 't is nu nog December; dan is 't nu wel vijf gulden waard. 't Klinkt toch prachtig, An! Hoor, hij begint weer!"

„Koekoek! . . ."

„Wat komt het dicht bij, Wout!"

„Stil nou! Hoor!"

„Koekoek! Koekoek! Koek-Koek! Koek en sjokola! sjoko, sjokola!"

Wim zette de koffers neer. An vond dit geroep ál te vreemd. Ze zag in eens bleek, en fluisterde:

„Is dat ook een vogel, Wout?"

„St!" zei Wout en hief den vinger op. Roerloos bleven ze staan. Wout had een leuken lach in zijn gezicht, en knipoogde naar Anna en zei: „St!"

Daar had je 't weer!

„Koekoek! Koekoek! Koek, Koek!"

Dadelijk begon Wout te zingen:

„Daar waren eens drie vo-o-gels

Vo-o-gels, gels, gels, vo-o-gels, gels, gels . . .

En dan:

„De eerste heette Ja-a-kob,

Ja-a-kob-kob-kob, Ja-a-kob-kob-kob-

De eerste heette Ja-a-kob!"

Nu galmde een vroolijk lachen van uit het kreupelhout op, en Wout hief aan:

„De tweede heette Ma-a-rie,
Ma-a-rie-rie-rie, Ma-a-rie-rie-rie-
De . . . .”

Daar kwamen ze te voorschijn, Marie en Jakob, en Anna

snelde beiden tegemoet en sloeg Marie de handen om den hals, en jubelde:

„O, wat ben ik nu blij! Ik ben nog nooit zoo blij geweest. Want ik dacht, dat je beiden verdwaald was, en dat wij ook verdwalen zouden!”

En Marie:

„Wel, mijn schat! ik ben ook zoo blij! — En Wout,

vind je 't niet allerheerlijkst, dat het nu juist zoo gesneeuwd heeft? — Zeg, jöh, wat zullen we er door dollen! En bij jullie thuis is 't zeker goed alles! Bij ons ook! — Toe, Jaap, jij en ik elk een koffer! — Zóó, op den schouder! — Want, als dat ding me te zwaar is, gaat hij straks de rivier in: dan komt hij stroomaf wel waar hij wezen moet!”

Jaap had het nog druk met Wout, terwijl Marie en Anna al gearmd liepen. Ze kwamen nu ook, met hun beiden den koffer dragend.

Wat wandelde dat heerlijk zoo tusschen 't kreupelhout. En hier, in de luwte, lag maar weinig sneeuw. Maar al spoedig waren ze door 't bosch heen en stonden ze voor de vlakke, zoo 't leek, eindeloze witte wereld.

„Prachtig! prachtig! — riep Wout — en kijk, Anna, nu kun je goed de kerk zien!”

Even voor hen uit vlogen in eens een aantal kraaien op.

„Die hebben daar zeker wat te eten gehad! — zei Jaap. — Houdt dat plekje in 't oog, dan kunnen we weten, wat daar is!”

Dat plekje echter was een eindje ter zijde van 't pad, en de jongens, schuin uitwijkend, baggerden door de sneeuw er heen. Jaap zag wat en begreep dadelijk alles.

„Kijk, een haas, geheel verscheurd en bijna opgegeten door de kraaien. — Ja, nu met die sneeuw was er voor de kraaien niets en hebben ze met elkaar een haas aangevallen. Zoo iets zie je hier 's winters nu en dan.” Wout bleef er zwijgend bij staan.

„Anna, kijk eens!”

Ze kwam met Marie door de sneeuw bonken.

„Och, zoo'n arm dier!”

„Dat zou je niet zeggen, als je er een stuk van in je bord hadt, — zei Jaap — maar nu de kraaien er van smullen, vind je 't een arm dier!”

Anna griezelde er van. 't Leek ook raar, want de sneeuw was daar vol bloedvlekken. Toen ze dicht bij 't riviertje

waren, wees Jaap een streek aan, waar je 't mooie kraalstrand maar voor 't opscheppen had.

Wout wou wat vragen, maar in eens stonden ze voor de, van ruwe sparren gemaakte, brug. Die brug zag er nu met de sneeuw zóó wonder mooi uit, dat ze er een heele poos bij bleven staan. Jaap liep even den wal af, om onder de brug te kunnen zien.

„Wout! zeg! — ik geloof, dat daar een rooverhol is. Kom! dan gaan we dat onderzoeken!”

Marie lachte. Anna smeekte:

„Niet doen, Wout! Niet doen, Jaap!”

Wout vond het al te gewaagd, want hij zag daar heel wat afdrukken van voetstappen in de sneeuw. „Jaap, jongen! kom toch!” fluisterde hij. Maar Jaap waagde zich, en — kwam er met een sleetje onder vandaan.

„Zie je wel? Hier heb je al iets van hun diefstallen! Maar dat zullen wij nu eens gebruiken!”

Anna wilde gauw, gauw weg, en trok Marie mee. Maar Marie scheen niet bang te zijn voor een rooverhol.

„Da's mooi, Jaap! Daar kunnen beide koffers op en dan hebben we 't heel wat gemakkelijker!”

Wout bekeek het mooie sleetje van alle kanten, las den naam „Jb. Siebing” op den achterkant, begreep alles heel goed, maar zei met strak gezicht: „Brutale dieven hier, om bij dominee Siebing in te breken, en Jaap zijn sleetje te stelen!”

Anna begreep nu de grap ook, en had er schik van.

„Je hebt toch maar goed gezorgd! — zei Wout — en er nog een mooi spelletje van gemaakt ook!”

De koffers werden op 't sleetje gezet, Anna daar boven op: Marie en Wout wilden trekken, en Jaap duwde. 't Ging er prachtig en flink door. Toen ze bij het dwarspad langs het vaarwater kwamen, zei Wout: „Daar nu! we zijn al veel te ver. — Maar hier ergens moet nu Gert Boene wonen!”

Jaap lachte hem uit.

„Hier Gert Boene! Ja, dat mocht je willen! Nu moeten

we eerst nog naar 't andere dwarspad! Nog wel een half uur!"

't Was waar ook: Wim had dat duidelijk gezegd! Maar nu moesten ze over de vaart, over de breede plank. Wout wilde er eerst de sneeuw afgeschoven hebben. Anna zei:

„Daar durf ik niet over!"

Marie en Jaap waren dat plankloopen gewend en lachten er om. Ze liepen er lachend over alsof ze het breede pad onder hun voeten hadden, en al maar heen en terug, om te toonen, dat er in 't geheel geen gevaar in stak. Jaap droeg eerst den eenen, dan den anderen koffer en laatst de slee er over. Toen waagde Wout het ook, en dat ging goed. Maar Anna durfde niet, Marie bood aan, er haar over te dragen; maar dat durfde ze ook niet.

„An, kruip er over: dan is 't niemendal!"

Dat durfde ze ook niet; maar nu verzon ze zelf, dat Wout haar het touw van de slee om de middel zou binden; Marie en Jaap moesten dan het touw goed vasthouden; dan zou zij over de lange plank kruipen, en als ze er dan eens afviel, zouden ze haar aan 't touw weer ophalen. Zoo werd gedaan; Anna kwam behouden aan den overkant en zei toen:

„'t Ging veel gemakkelijker dan ik dacht!"

Nu moesten ze eerst over een heuvel en dan konden ze weer gewoon door. Anna wilde liever niet dadelijk weer op de slee; eerst wat loopen. Wout moest nu maar eens rusten; hij was zulk reizen niet gewend. De beide Siebings gaven om een paar uur loopens niet. Vroolijk gebabbel hield er goed den moed in. 't Ging er rap van door. Jaap zei:

„Achter een slee en achter een kruiwagen loop je veel harder dan er zonder!"

Wout dacht dadelijk aan den kruiwagen van Gert Boene, en wipte van de slee, om straks te meer van den kruiwagen te genieten. Maar hij zei niets, en spoedig kwamen ze nu aan 't dwarspad langs de andere vaart.

„Ho! — zei Wout — hier moet nu Gert Boene wonen, en die....”

Daar had je waarlijk den man zelf al!

„Nou is er geen doen aan; nou mot je allemaal mee in huis. Liesje heeft de koffie bruin en boterhammen gesneden. 'k Had Jaap en Marie met het sleetje zien gaan, en 'k zei tegen Liesje: Liesje, zei 'k, er komt weer familie van onzen dominee; dat volk is zulk reizen hier niet gewend. Ze moeten hier wat uitrusten en wat gebruiken, en nóg wat — dat zeg 'k niet dadelijk. En nou allemaal mee!”

Wout trad vooruit.

„Gert Boene, u moet de groeten hebben van mijn broer, dien je op den kruiwagen hebt gehad, en van onze Grada!”

„Dank je wel! dank je wel! — Ja, 'k zag 't wel: dat jochie was wel wat mee te beginnen; maar die stadsdametjes zijn te groos om op een kruiwagen thuis gebracht te worden. Nou, kom nou allemaal!”

„Ja, hoor! — zei Marie — nou allemaal mee! An, je durft nou toch wel over de plank?”

Ze keek weer wat angstig. Gert Boene lachte gul: „Och, dat lieve kleine mugje, durft die niet?”

Eer ze er op verdacht was, had hij haar in zijn sterke armen en liep met haar op een drafje over de plank zijn huisje binnen.

„Hier, Liesje! geef dit lieve kind het lekkerste van wat je in huis hebt!”

De anderen kwamen op een drafje achter den man aan.

„Dag, vrouw Boene!” zeiden ze elkander na. Voor allen stond er al een stoel om de tafel, en de tafel was gedekt, nou! En op den haard, in een vuurpot, was een vuur aangelegd, zooals men er in de stadswoningen nooit zag. Heerlijk hier! En dan die blijde, vriendelijke, verraste Gert en Liesje! Want de vrouw ook, als een dagloonersvrouw gekleed, was den koning nu te rijk. En toen allen gezeten waren, zei Boene:

„Ja, jonge menschen! je mag allemaal den Heere wel danken, dat Hij je op reis bewaard heeft. Wij denken gewoonlijk aan geen gevaren, maar we zitten er toch altijd midden in. En nu met de sneeuw — en dan met je vieren van jonge menschen — vroolijk en blij zooals 't dan gaat — en wel eris een beetje wild — en maar alles wagen — en dan over de planken — nietwaar, mijn klein schatje? — ja, zij heeft wel aan gevaar gedacht — en wel even een kort gebedje gedaan ook — zij weet wel, dat de Heere ons overal bewaren kan — en ze heeft het ondervonden ook, toen Gert Boene haar zoo maar opnam en met haar over de plank liep. Toen was ze niet meer bang. Maar de Heere zijn armen zijn nog veel sterker dan die van Gert Boene. — Ja, kinderen, sneeuw is gevaarlijk. — Van morgen vroeg heb ik hier iemand over de plank zien gaan, en even later hebben een paar mannen hem in de slee, om hem naar zijn huis te brengen. Hij was gevallen en kon niet weer staan. 't Is een beste, brave arme man. Hij zou een kistje voor iemand van den trein halen. Hij was zoo blij, dat hij wat verdienen zou. En nu zoo. Och, dat gaat me zoo aan mijn hart!”

„Wie was het, Boene?” vroeg Marie.

Gert Boene noemde „een zekeren Heiman,” die daar heel ver in Babel woonde. Wout hoorde daar een naam. Hij zou 't met Jaap wel klaar spelen om samen naar Babel te gaan. Naar Babel! Daar zou Wim van ophooren.

„Nou, jongeheeren en jongejuuffers, begin maar!” noodigde de vrouw, en Anna vouwde dadelijk de handen en sloot de oogen. Boene zag dat met bijzonder welgevallen en zei:

„Ja, ja, zij weet wel, dat alle goede gave van Boven komt! Mijn lieve kind, ik hoop, dat je altijd met den Heere zal leven. Ja, dat wensch ik je allemaal van harte toe. Kom, laten we dan eerst bidden!”

Wat smaakte het alles heerlijk hier! En de koffie was tóch maar peekoffie met wat suiker, en de boterhammen

waren tóch maar roggebrood met reuzel! — En wat hielden ze veel van dien Gert Boene en van zijn vrouw! — En de man was zoo blij!

„Ja, ja, kijk maar eens naar den overkant! Daar staat de groote slee al klaar! — Familie van den dominee moet deftig thuisgebracht worden: dat hoort zoo!”

Alle vier gluurden naar den overkant, en de man en de vrouw lazen op alle jonge gezichten: heerlijk! heerlijk!

„Komt er een paard voor, Boene?” vroeg Wout. De man lachte naar Jaap:

„Zoo'n stadsheertje weet van niks; weet niet eens, dat er hier meer dominees zijn dan paarden!”

Wout snapte het niet, en vroeg:

„Zijn hier dan zóó veel dominees?”

„Wel nee, maar één!” zei Jaap, en Wout weer:

„Nou dan!” — Maar Anna snapte het.

„Êh, jongen, hier is geen enkel paard. Begrijp je dat dan niet?”

Gert Boene begreep, dat de jongelui niet te lang mochten opgehouden worden, en zei:

„Als je dan van alles voorzien bent, stappen we maar op.” Hij nam een, twee, drie, Anna op zijn arm en weer op een drafje droeg hij haar over de plank en zette haar in de slee, die nu — hoe deftig! — met biezenmatten belegd was. De anderen volgden hem op den voet en achteraan kwam de vrouw. In een ommezien hadden allen een goed plaatsje in de slede. De vrouw bond haar wollen schort los, om er de logeetjes warm onder te stoppen; maar daar wilden ze niets van weten. Koud zouden ze niet worden. Een vierstemmig „daag! daag! vrouw Boene!” en daar gingen ze. De sterke Gert joeg de volgeladen slee door de sneeuw, dat een flink paard het niet beter had gedaan. Wat hadden de jongelui een schik! — En dit tochtje duurde een klein half uur.

Dominee en mevrouw stonden uit te kijken. Gert zette

er nog eens flink den looppas in, en — z-z-z-z! daar zwiepzwaaide hij de slee het pad naar de voordeur in. Anna en Wout stapten er 't eerst uit en begroetten — op hun manier zoo hartelijk en blij mogelijk — hun oom en tante. Babbelend, vragend, antwoordend, gauw dit en dat vertellend, kwamen allen binnen, met — natuurlijk! — Gert Boene achteraan. Doch hij ging spoedig weer heen, overladen met dankbetuigingen van al de blijde aanwezigen.

V.

DEN EERSTEN DAG EN AVOND IN GORLOO.

Die 'dikke, gezonde Jaap met zijn blijmoedige oogen en roze wangen kon zoo kostelijk lachen. Wout was vol verlangen om al 't mooi van Gorloo té zien, en had Jaap al aangeklampt, om samen dit en dat eens te bekijken. Toen ze door 't jhek van de pastorie gingen, bleef Jaap staan en zei:

„Maar Wout, wat wou jē nu eigenlijk zien? Want je hebt al alles gezien!”

„Wat?” — deed Wout met een gezicht als van iemand, die meent, dat hij in een lekkere peer hapt, en ontdekt, dat het een vooze raap is, — „wat? alles al gezien — en ik heb nog niks gezien!”

„Zoo? Nog niks! — en van morgen dan! — Het bosch, en de rivier, en de brug, en den uil en den koekoek, en — en — Gert Boene! — En dan heel dat lange eind tot ons huis! — Je hebt al heel Gorloo gezien! — Dat *is* Gorloo!”

„Is dát Gorloo? — Alles van Gorloo?”

Daarop begon Jaap weer zoo heerlijk te lachen, dat Wout, niettegenstaande zijn groote teleurstelling, mee begon.

„Maar je moet hier toch zoo iets als een schilderijenmuseum hebben, en een geleerde professor onder den grond, en ruinen, en een uitverkoop!”

Nu ging Jaap het licht op.

„O, bedoel je zóó iets! — Maar dat alles en nog duizend andere bijzonderheden is allemaal daar! daar! daar! — Je bent er langs gekomen. — Kijk, dat alles vind je in die hutten, die je — maar neen, je hebt ze misschien niet

gezien, want alles zit nu onder de sneeuw. En je hebt hier overal hooge wallen en heuvels. Je hebt de meeste hutten misschien voor heuveltjes aangezien! — Als de sneeuw weggedood is, dan zie je alles heel anders!”

Wout kreeg meer moed.

„Ik heb 't huisje gezien van Gert Boene, en een herberg en een boerderijtje, anders niets!”

„O, dan begrijp ik je. Maar kom dan nu eens mee!” Ze stapten naar de naaste brug, een plank, en beklommen aan den overkant een hoogen wal. Hier konden ze alles tot aan den horizont zien. Wout stond verrukt over die eindeloosheid.

„En overal, overal wonen daar menschen! 't Krioelt er van menschen. Maar nu, met de sneeuw, lijkt het, of er daar geen levend wezen is. Maar zie je dan niet overal die rookpluimen? Kijk toch eens goed! — Want stoken dat de menschen hier doen! — En warm dat het in die hutten is! Want ze hebben de turf maar voor 't oprapen!”

Ja, Wout ontdekte een rookzuiltje, en nóg een en nóg een, en in een ommezien zag hij ze overal.

„En kijk nu eens naar hier! Kijk, dáár zijn we van morgen langs gekomen. Zie je nu wel, dat het daar allemaal hutten zijn?”

Ja, nu begon Wout iets van de grootheid van Gorloo te zien. Maar hij had het zich geheel anders gedacht. 't Was hem nog ál te vreemd.

„Al die hutten zijn bijna gelijk, en de menschen zijn bijna allen turfgravers, polderwerkers en veldarbeiders. Gert Boene ken je nu; maar zóó zijn ze allemaal niet. Er zijn ook heel wat kunstenaars onder; maar niet één schoolmeester of kantoorschrijver of dat soort heeren, die er zoo veel in de steden zijn. Maar knappe lui zijn hier genoeg. — Die menschen hebben nu niets te doen omdat het winter is; maar nu zitten heel veel den heelen dag druk te knutselen. En óf ze wat moois kunnen maken, nou! We zullen

wel eens hier en daar naar toe gaan; dan zul je soms groote oogen open zetten!"

Ze bleven nog een poos daar staan, keken nog eens naar alle kanten heen en daalden dan den hoogen wal af. Bijna weer op den beganen grond gekomen, zagen ze daar een jongen uitglijden. Wout dacht dadelijk aan 't veedrijvertje, dat precies zulke kleeren droeg als deze jongen, die er ook zoo goedig uitzag. De jongen had zich blijkbaar een beetje bezeerd, want met iets van pijn voelen stond hij op, en de eerste stappen kreupelend, ging hij weer door. In eens kwam dat mijmerend denken aan den kleinen veedrijver terug, maar ook ineens geloofde hij, hoopte hij in elk geval, dat hij hier in deze huttenwereld dat zoo gezochte ventje zou vinden. Deze jongen kon het wel zijn, want niets van nijdigheid of wrevel was er op zijn goede gezicht te zien, en, als hij goed had gekeken, had hij groote tranen in zijn oogen.

„Jaap! ken jij dat kereltje?"

„Kennen? — 't Is Hans van Jan Brink!"

„Zijn dat veedrijvers?"

„Wel neen; ze hebben zelf een mooi stuk land!"

„Maar er wonen hier toch zeker wel veedrijvers?"

„'k Geloof het niet. Pa zal 't wel weten!"

Wout liep den wal weer op, om te zien, waar de jongen heen ging. Want zulk een jongen was 't precies geweest.

„Wout, kom nu! — Er zijn hier wel veel hooger plekjes, waar je nog verder kunt zien!"

Maar Wout kwam niet. Jaap trok ook naar boven, om er hem vandaan te halen.

Zij wandelden verder naar een andere hoogte; maar Jaap ontdekte, dat Wout soms niet eens naar hem luisterde, omdat deze blijkbaar aan heel iets anders dacht. Eerst meende hij, dat het was, omdat Gorloo hem zoo was tegengevallen; maar toen ze thuiskwamen en Wout aan zijn oom vroeg, of hij dien armen man, die van morgen een

ongeluk had gehad, kende en of dat een Godvreezende man was, hield hij het er voor, dat Wout zooveel aan dien man dacht.

Tot bedtijd toe bleef Wout afgetrokken, en als Anna niet gezegd had, dat hij vaak zoo was, zouden ze gedacht hebben, dat hij 't niet naar zijn zin had. Maar in de slaapkamer kwam Wout weer tot zich zelf, en dat dankte Jaap aan de kaars. Want de beide jongens zouden in de groote kamer slapen, en mevrouw had hun gezegd, dat ze, als ze klaar waren, de kaars moesten uitblazen. Maar 't was erg koud dien avond, en vooral in die groote kamer. Jaap wist, wat dat kaars uitblazen beteekende en stelde vóór, dat ze dat om beurt zouden doen. Want die de kaars had uit te blazen, moest wachten tot de andere klaar was en dan zelf in 't donker naar bed. En van de tafel, waarop de kaars stond, tot aan 't bed, was een heel eind.

„Gekheid - zei Wout - wij kunnen wel eerst beiden naar bed gaan, en dan samen het licht uitblazen!”

„Maar van 't bed tot de tafel is heel ver; zoover kun je niet blazen!”

„Ik wel; dat zul je zien!”

Gebeden hadden ze al. Ze stapten in 't bed, en opzittend begon Wout te blazen, te blazen; maar jawel, het vlammetje gaf er niet om. En Wout blies, zooals hij nog nooit had geblazen. Wat had Jaap een schik.

„'t Valt niet mee, hé?”

En Jaap begon mee te blazen. Beiden bolden hun wangen allergeweldigst op; 't was potsierlijk om te zien, en toch ging het heel ernstig als bij een zeer gewichtig, moeilijk werk. Ze bliezen, bliezen, en rekten zich ver het bed uit, naar de kaars toe; ze bliezen met al hun inspanning en brachten onwillens allerlei vreemde blaasgeluiden voort; maar de kaars spotte met al hun moeite.

„Ik ben al omtrent dood!” zei de een; en de andere:

„Ik moet eerst wat rusten!” en beiden:

„Maar winnen zal de kaars het nooit!”

„Als 'k hier maar een stuk papier had! Daar een rolletje van maken en er dóór blazen; dan kun je veel beter mikken!”

„Wacht, ik zal papier halen!”

„Ben je mal? Dan kun je immers gauwer de kaars uitblazen! — Neen, wij moeten in 't bed blijven. Winnen zullen we 't, al zullen we ook heel den nacht blazen!”

Ze voelden zich groote helden, die een vreeselijken draak hadden te bekampen. Ze bliezen, bliezen, o!

„Als we maar niet barsten, Wout!”.

Maar Wout, taai, onverzettelijk, sprak van winnen of sterven.

„Weet je, Jaap? — We moeten beiden precies gelijk blazen. Eén, twee, d-r-r-r-r-r.... ie!!!”

't Ging als „boemm!!”

„Hêh, daar was hij omtrent voor de haaien! Zag je 't wel? — Even was hij al uit! — In 't stof bijten zál hij! — Nu een nog dikker bom. Pas op, beiden gelijk, en meteen, als ik *drie* zeg, beiden een harden slag op 't ledikant geven! Pas op! Een, — twee, d-r-r-r-r-r-rie!”

Alle menschen, wat een slag! Want Wouts ledikant was van plaatijzer. En wat een blaas!

„Mooi! — dood is h.... Hêh, hij leeft weer! — Maar

jij blies ook een beetje te vroeg, Jaap. Gelijk met mij moet je, en je moet veel, veel harder slaan, en met beide handen. 't Slaan helpt heel veel mee. En laat 's kijken: hoe blaas jij? — Ik geloof nooit, dat jij goed blaast. [Kijk, zóó moet je! Ja, goed! En nou: één, twéé, d-r-r-r-rie!" 't Heele huis dreunde.

„Ha, victorie! dood is hij.... Hoerah!"

Daar hoorden ze de kamerdeur opengaan, en — vaders stem:

„Maar, jongens, zijn jullui zot? Is dat midden in den nacht een spektakel maken! Geen mensch, die een oog toe kan doen!"

De jongens.... natuurlijk!.... deden, of ze al sliepen.

Maar Wout speet het toch erg, dat het reeds den eersten dag op zoo'n standje uitliep. O, dat vond hij zoo naar.

VI.

OP ZOËK NAAR EEN FOTOGRAAF.

's Anderen morgens, aan de ontbijt tafel, vertelde Jaap, welk een strijd ze gisteravond hadden gevoerd, en deed het, verklarend, nog eens dunnetjes over. Nu werd er eens hartelijk om gelachen. Moeder vooral had er veel schik van, maar zei toch, dat ze liever had, dat ze bij dag den draak bekampten.

Den draak bekampen . . . . Jaap wist in eens wat. Hij keek even 't raam uit. Dat het hard dooide, hadden Wout en hij al dadelijk, toen ze opstonden, gezien.

„Wout, ik weet wat! Kijk, op 't veld is de sneeuw hier en daar al wég gedood! Straks gaan we naar 't aardappelveld!”

„Maar we zouden immers hier en daar eens in een hut kijken om 't moois te zien, dat de menschen hier maken?”

„Nou ja, dat doen we ook; maar daarvoor is 't nog veel te vroeg op den dag!”

Jaap begon te fluisteren, omdat hij vreesde, dat ma het nu veel te vuil in 't veld zou vinden:

„Zeg, we gaan in 't veld den draak bekampen!”

Ma hoorde 't toch.

„Maar, jongens! dan beiden je klompen aan. Zijn er klompen voor Wout? En voor Anna?”

Anna wist het ook al van Wim, dat ze hier zou leeren met klompen aan te loopen. Ze had het niet willen gelooven. Zij, klompen aan! — Maar 't scheen ernst te zijn.

„Zeg, Rie! dan gaan we samen op klompen naar den fotograaf! 't Zal leuk zijn, met klompen aan op een kiekje!”

Had je Jaap een gezicht moeten zien zetten!

„Naar den fo-to-graaf! — Hier in Gorloos een fo-to-graaf! — Siengela Boem misschien zou 't kunnen. — Dan slaat ze drie slagen op haar groote trom, en — boemm! — dan heb je een kiekje met klompen aan! Kost je maar één cent!”

„Hé, ja! — zei Wout naar Siengela Boem moeten we ook, heeft Wim gezegd!”

„Komt wel bij je!” verzekerde Jaap.

Anna liet haar kiekje op klompen niet los.

„Nietwaar, oom? Er zijn hier toch wel fotografen?”

Oom wilde ze dadelijk niet te veel teleurstellen.

„Voor een portret in olieverf kon je hier beter terecht. En voor een koopje! Werkelijk mooi! — Maar dan zou je zelf een plankje moeten mee brengen. — Hé, ja, Jakob! jij hebt wel tuben met olieverf: die kon je meenemen. Want de man heeft vaak geen centen om 'verf te koopen. — 'k Zal je eens wat van hem laten zien!” Dominee haalde van zijn studeerkamer een oud stukje plank, beschilderd, en liet dat zien.

„O, kijk! kijk! Gert Boene! precies is hij 't — O, oom, tante, wat is dat mooi! Jammer, dat het op zoo'n oud stuk hout is! — Hêh, als dat een mooi lijstje was!”

Maar oom en tante hadden 't zoo liever dan in een gouden lijst.

Wout vreesde, dat de vakantie veel te kort zou duren.

Na 't ontbijt zouden Jaap en Wout het veld in.

„Heb je een zakmes, Wout? En scherp? — 't Mijne is wel goed; maar elk één is beter!”

Zij gingen den tuin in, den tuin door naar 't daar achter gelegen veld. Jaap sneed een stok uit den wal en scherpte er een punt aan. Wout moest ook zoo doen.

„Jaap, wat een aardappelen liggen hier!”

„Och, wat! — hier en daar eentje! — en allemaai kleintjes!”

„Maar kijk dan, wat 'n groote! Kijk! hier en .... daar, en daar!”

„Dat zijn zieke!”

„Maar de arme menschen zouden ze kunnen oprapen en eten; de zieke niet, maar de kleintjes!”

Jaap schudde het hoofd.

„Jij weet dat niet. De armste hier heeft altijd aardappelen genoeg, en turf genoeg ook. Wie hier dat niet heeft, is niet waard dat hij leeft. En zulk klein goed zou hier toch niemand willen eten!”

„Maar voor veevoer dan!”

„Hebben ze genoeg. En 't zou de moeite niet loonen, ze op te zoeken. Kijk! hiervoor zijn ze goed!”

Jaap raapte een aardappeltje op, stak het op de punt van zijn stok, zwiepte hiermee rond, en — 't aardappeltje vloog ver en hoog de lucht in.

„Ontzettend!” zei Wout, die 't nastarde. Hij begreep nu, waartoe de gepunte stok diende, en begon ook te werpen. Beiden deden ze hun best, en telkens klonk het:

„Ontzettend! kolossaal! kijk eens, kijk eens! — je ziet hem bijna niet meer!”

Wout verzoon een schijf te maken.

„Twee stokken in den grond en daar een krant aan vast!” Jaap ging op een drafje er een halen, en toen ze de schijf klaar hadden, kwam vader door den tuin.

„Zoo, ga jullui schijfschieten! — Ja, hier in 't wijde veld, en dan dien kant uit, hindert het niet; maar je moet voorzichtig zijn, want hoe ver en met welk een kracht zulk een projectiel gaat, kun je niet nagaan. Je zoudt er leelijke ongelukken mee kunnen veroorzaken!”

Nu en dan was goed gemikt en vloog er een aardappel met doffen slag door de krant, en telkens gingen ze dan twee schreden achteruit, verder er vandaan. Wout voelde zich in eens een scherpschutter en vond, dat Anna en Marie 't ook moesten zien, en die zouden dan ook willen meedoen, oom zelfs kon 't niet laten, ook een stok af te snijden en te punten.

„Wout, pas op! nu zul je pa zien gooien! Toe, pa! eerst eens recht omhoog!”

Pa nam er een groote, een zieke, stak hem heel vast aan den stok, en slingerde....

Alle drie keken ze omhoog, den aardappel na, tot ze niets meer zagen.

„Die is weg in de lucht, vast in de wolken, komt nooit meer terug!” riep Wout met verbazing.

’t Had er werkelijk iets van, dat hij niet terug zou komen. Doch .... poemm! .... daar hoorden ze hem neerploffen. — Pa ging gauw weer heen. Wout wilde wel graag heel den dag „schijfschieten”, en om hem wou Jaap het ook wel; maar Marie en Anna ---- beiden ook op klompen, kwamen hen halen.

„Ga jullui mee naar den fotograaf?”

Marie lachte niet, toen ze dat vroeg, en dus.... De jongens staken hun stokken in den grond en gingen mee. Het scheen Anna ernst te zijn met een kiekje, en nu had tante gezegd, dat ze er maar eens met Jakob over spreken moest. Hij moest er dan maar eens met Wout op uit: misschien vonden ze hier of daar wel een fotograaf, en als ze er een gevonden hadden, kon Anna’s wensch bevredigd worden.

Dat was net iets voor de jongens, om een fotograaf te gaan ontdekken in „de binnenlanden van Afrika”.

„Als je wat zoekt, vind je meestal heel iets anders,” meende Jaap; en Wout dacht: als ik maar het veedrijvertje vind!

Den weg naar ’t naaste huis aan den overkant zou Wout nog wel gevonden hebben; maar naar ’t vierde en vijfde vast niet. Want telkens stond je voor een zijvaart, en de heele wereld daar was doorkruist met paden. Maar Jaap vergiste zich maar zelden.

„Kom maar mee!”

Een plank over, een wal over, een paadje langs, altijd

weer langs steeds dezelfde soort allereenvoudigste woningen en schuurtjes. Ze stapten ergens binnen, Jaap voorop.

„Dag Kalsbeek! dag vrouw Kalsbeek!”

„Zoo, Jakob! zoo, jongenheer! — kom je eris een pijpje bij ons opsteken? Ga zitten!”

„Even aansteken!” zei Jaap, en Wout wist niet, wat hij hoorde. Maar Jaap kende de taal hier en wist, dat „de pijp aansteken” beteekende: even bij den haard gaan zitten en wat babbelen.

„Wout is een neef van me; hij wou graag wat van Gorloo

zien. We zijn nu op zoek naar een fotograaf; zijn zusje wou graag op 't portret!”

De man was al maar druk bezig, een dik been in dunne plaatjes te zagen. Uit die plaatjes maakte hij dan kleine lettertjes met een figuurzaagje. Van die lettertjes plakte hij op zwart doek de namen van zijn familie.

De bezoekers keken hem alles af. Wout had best hier heel den dag willen blijven: 't was hier zoo heel eenvoudig alles, maar zoo echt gezellig.

„Ja, Jakob! begon de man — je vroeg naar — hoe heet het ook weer? — die een petret kan maken, een prentje za'k maar zeggen. Ja, 'k weet wel wat! Je kent Jan Slogger; hij woont aan de Lasse. Nou, die is voor een poosje bij me wezen vragen, of 'k misschien ook een oud stuk blik had, van een ouwen trommel of zoo. Jan Slogger kan óók wat meer dan iedereen, soldeeren kan hij ook, en 'k vroeg hem, wat hij met een oud stuk blik wou doen. 'k Wil kunnen prentjes maken — zei hij — een petret van mijn moeder. — Hij zei, dat hij alles precies wist, hoe 't moest. Eerst moest hij een *kamerschuur* ¹⁾ hebben — zei hij — en die wou hij maken van blik. 'k Heb twee ouwe stukken blik voor hem opgezocht, en later zei hij, dat hij 't ding al omtrent klaar had. Jan is een baasje, moet je denken; hij zal 't wel klaar krijgen!”

Wout begon wat vrijer te worden.

„Scharenslijpers en Zigeuners wonen hier zeker ook wel; en veedrijvers en zoo?”

Wout wist niet, hoe beleedigend voor de menschen hier deze vraag was. Jaap gaf hem een duw met den elleboog; maar dat was te laat. Kalsbeek en zijn vrouw keken dadelijk heel strak en zeiden bijna gelijk:

„'t Is hier De Rats niet!”

Wout wist nu dan toch, waar hij misschien een veedrijver zou kunnen vinden: in De Rats. Met veel rumoer kwam een troepje van vijf groote en kleine kinderen naar binnen stormen en riepen: „Dag Jaap!” — maar toen ze Wout zagen, bleven ze in eens beteuterd staan en slopen één voor één naar buiten. Jaap en Wout bedankten den man voor wat ze gezien hadden, groetten en gingen heen. De kinderen verscholen zich haastig achter een stroomijl, en toen ze de beide jongens ver genoeg wisten, kwamen ze weer te voorschijn.

„Nu naar de Lasse, naar Jan Slogger! — zei Jaap — in een half uurtje zijn we er!”

¹⁾ Camera Obscura, fotografietoestel.

De paden waren zeer vuil, nu de sneeuw pas was gedooid; maar de jongens hadden klompen aan en gaven er niet om. Toen ze bij een hut kwamen, die gedeeltelijk van heidezoden was gemaakt, zei Jaap:

„Wacht, we gaan even bij Pieter en Elsie kijken: daar is ook altijd wat moois te zien!”

Wout had er wel zin in en samen gingen ze naar binnen.

„Dag Pieter! Dag Elsie!”

't Waren twee bejaarde mensen. Hij was juist bezig een vogelkooi te maken in den vorm van een allerwonderlijkste villa. Er waren kamers in, onder en boven, en trappen. En er was een torentje op met een klokje er in. Zoo armoedig als 't hutje was, waarin hij woonde, zoo rijk werd de villa voor de vogeltjes, die . . . . eerst nog gevangen, waarschijnlijk eerst nog uitgebroed zouden worden. En als de man niet wist, wát er nog méér aan te maken, dan wist de vrouw nog altijd wat heel moois. Teverden en blij waren ze met hun hutje; maar rijk, schatrijk waren ze met hun villa.

„O, wat wordt dát wat prachtigs! — Wout, kijk toch eens! Heb je ooit zoo iets moois gezien?”

Wout had al genoeg te zien, links in den hoek: twee vogelkooien, 't eene in den vorm van een kerkje, 't andere een soort priëel met overtraliede slingerpaden er om heen. Toch keek hij nu naar 't nieuwe maaksel.

„Ja, dat is prachtig! — Een vogelkooi zeker?”

„Ja, jongenheer, een vogelkooi; maar voor vier vogeltjes elk apart!”

„Je maakt die toch zeker om ze te verkoopen?”

De man lachte heel gelukkig.

„Hebben mijn vrouw en ik samen dit aardige hutje gemaakt, om het te verkoopen? — Waarom verkoopen? Als je wat verkoopt, heb je 't niet meer. Neen, we maken dat om 't zelf te hebben. Als ik deze kooi verkocht, zou ik 't geld in de kast leggen en er nooit naar kijken; maar

naar de kooien kijken we alle dagen en laten ze anderen zien, en wij hebben daar schik van."

De vrouw stond er met groot welgevallen naar te kijken.

"Ja, ja! Pieter kan nog wel wat anders dan in den grond werken!"

De jongens bekeken alles nauwkeurig en stonden er verbaasd van, hoe goed alles in elkaar zat, en hoe net alles was afgewerkt. Wout geloofde vast, dat deze man veel geld zou kunnen verdienen en wel in een mooi huis zou kunnen wonen. En toch merkte hij, dat die bejaarde menschen hier o zoo tevreden en gelukkig waren. Wat was 't hier toch heel anders dan in de stad. Wat was 't hier een geheel andere wereld, en wat waren 't hier geheel andere menschen. — Zou — dat veedrijvertje dáárom niet boos geworden zijn en alleen maar bedroefd geworden zijn, omdat hij . . .

"Kom, Wout! we moeten verder!"

Bedanken en groeten, en daar trokken ze weer op.

"Kijk, van deze brug af heet dát daar *de Lasse*. Hier zullen we dan den fotograaf moeten vinden! 'k Zou toch die blikken *kamerschuur* wel eens willen zien!"

"Maar Jaap, je begrijpt toch wel, dat dat gekheid is! Hoe kan nu een turfgraver een Camera maken? Vader heeft er een; maar je moet eens zien, hoe wonderlijk alles in elkaar zit. En alles moet zoo secuur zijn!"

"Kijk, daar heb je Jan Slogger! Hij is aan 't houthakken. Dag, Jan!"

"Dag Jakob! dag jongenheer! Zoo, zijn jullui eens aan den wandel? Ja, 'k heb al gehoord, dat er een neef en een nicht bij onzen dominee gekomen waren. Zoo, zoo? Nou, willen jullui niet even de pijp aansteken?"

"Ik geloof, dat je nu aan 't klompmaken bent, is 't niet?"

"Ja, dat zie je goed. Jij hebt dat werk zeker wel eens gezien!"

"Ja, maar jij bent toch geen klompmaker, is 't wel?"

"Nee, geleerd heb ik het nergens; maar daarom ken

ik het wel. Wil de jongenheer het eens zien? — Kijk ”

Eigenlijk, vond Wout dit veel interessanter dan de lettertjeszagerij en kooimakerij, omdat... klompen een handelsartikel waren, en dit werk geld opleverde.

Jan Slogger kloofde een pas afgezaagd houtblok, ter lengte van een klomp, in vieren, bekapte zulk een vierdepart een beetje in den klompvorm, kielde het vast in 't werkblok en begon: eerst den buitenkant den juiste vorm geven, en dan te boren. In korten tijd was de klomp klaar.

Wout was er verrukt over, en zei:

„Slogger! je bent een kunstenaar!”

„Dat ben 'k zeker, jongenheer!” — zei de werkmán, die 't kunstje nog niet verstond om anders te spreken dan hij dacht. — „Kom maar eens mee in huis; moeder is er wel niet; maar dat hindert niet.”

Hij ging hun voor, nam iets van de kast en zette het vóór zijn bezoekers op de tafel neer.

„Dit is een kamerschure, daar ze portretten mee maken. Heelemaal zelf gemaakt! Kijk er maar eens in, jongenheer! — Zoo! — Nu den doek over 't hoofd! — Jakob, ga jij daar nu staan. Zie je 't?”

„Ja, — zei Wout — dat ding is goed, best, een echte camera! Net als die van vader!”

Wat zette de kunstenaar oogen op.

„Zoo? is die ook van blik?”

„Wel neen; en die is ook heel anders; maar 'k bedoel, dat je in deze de beelden even helder ziet als in die van vader!”

O, de man had zoo'n schik.

„Ik zou zoo'n ding wel eens willen zien. 'k Heb alleen maar in een boekje gelezen, hoe je zoo'n ding zoowat moet maken. — Zoo, dan is deze goed? — Maar weet je? — Portretten maken kan ik nog niet, want daarvoor heb ik goud en allerlei wonder goedje nodig. Dat moet ik eerst

nog maken: dan ben ik klaar; dan zal ik een portret van moeder maken."

„Maar dat goed hoeft hij toch zelf niet te maken, is 't wel, Wout? Dat kun je toch koopen!"

De man luisterde scherp, want dien eenen, dien neef, hield hij voor zoiets als een professor.

„Wat je er voor noodig hebt, kun je alles bij den apotheker koopen. Maar ik weet beter: ik zal je aan al dat noodige helpen. Thuis hebben we alles daarvoor. En 'k zal vader vragen, hoe je doen moet!"

„O, maar dat weet ik zelf wel uit het boekje; als ik dat goedje maar heb. Breng je 't mee, als je hier weer eens terug komt? 't Volgend jaar of zoo? — Natuurlijk, als God ons in 't leven spaart!"

„'k Denk van wel veel eerder!"

Jan Slogger begon op zijn manier van blijdschap te huppelen. Want nu had hij zijn moeder nog — zij werd al oud — en hij wou zoo heel graag een portret van haar hebben, en dat zelf maken. Zoo'n vreemde portretmaker kende immers zijn moeder niet! En wie kende die eenige vrouw zoo als hij haar kende?

„Jongenheer! omdat je dat voor me doen wilt, wil ik alles voor jou doen. Alles wat je van me vraagt!"

„Hoeft niet!" zei Wout; maar hij dacht: misschien zou deze man het veedrijvertje kunnen vinden.

Ze babbelden nog even, en dan vond Jaap, dat het meer dan tijd was, om terug te gaan. Ze stapten op.

„Ik had het hier zoo niet gedacht, — zei Wout. De menschen kunnen hier heel wat!"

Jaap vertelde nog van allerlei kunstenaars, en dat hij bij de meesten wel in huis was geweest.

„Maar dat iedereen jou kent, Jaap! dat lijkt mij zoo vreemd!"

„Dat komt, omdat ik een jongen van den dominee ben. Alle menschen hier weten alles van ons. Jan Slogger wist

nu al, dat jij en Anna bij ons logeert. Morgen weten ze hier allen, dat jij Wout heet en hoe oud je bent. En alleen al, omdat je een neefje van Pa bent, en klompen aan hebt, houden ze al veel van je."

Wout vond het een aardige wereld hier.

Toen ze thuis kwamen, werden ze bestormd door Marie en Anna met de veelbeteekenende, korte vraag:

„En?"

Jaap wou ook kort zijn en zei:

„Later!"

Aan tafel deed Wout verslag van wat ze hadden gezien.

„Ik vind het zoo, 'k weet zelf niet hoe, dat groote menschen hier zooveel mooie dingetjes knutselen, en daar zoo gelukkig mee zijn. 't Is net, of de groote menschen hier kinderen zijn!"

Oom had reeds opgemerkt, dat Wout zoo bij alles nadacht, en dat beviel hem zeer.

„Dat heb je goed bekeken, Wout! De groote menschen zijn hier ook nog kinderen. Maar je weet ook wel: kinderen zijn kleine menschen, en menschen zijn groote kinderen. 't Spelen van de kinderen is 't nadoen van de menschen, en 't vrijwillig werken van de menschen is 't spelen. Begrijp je dat?"

„Jawel, oom. Als de menschen niet hoefden, zouden ze het werk, waarmee ze hun brood verdienen, misschien niet doen. Ze zouden dan elk bezig zijn aan wat moois te maken. Maar 's zomers moeten ze hun brood verdienen, en 's winters hebben ze tijd om wat moois te maken: dat is voor hen spelen. Maar ze zijn hier toch heel anders dan bij ons in de stad!"

„In hun hart niet, mijn jongen! — Als een rijke zich een prachtig huis laat bouwen, doet hij dat uit een zelfden aandrang, als waardoor de oude Pieter een mooie vogelkooi maakt. Alleen, de rijke is niet zoo gelukkig met zijn gebouw als Pieter met het zijne, omdat hij 't niet zelf gemaakt heeft.

Beiden spelen; maar 't spel van Pieter en Elsje is mooier. De menschen hier zijn meer kind dan de stadsmenschen, en daarom zijn ze gelukkiger. Maar 't zal zoo niet blijven, vrees ik. Als ook hier de predikers van ontevredenheid en haat komen, zal 't gauw met hun kinderlijk geluk gedaan zijn. Dan zullen ze ophouden, kinderen te zijn, en later zullen ze er groote spijt over hebben; maar ze zullen nooit weer kinderen kunnen worden!"

Toen Wout alles zoowat had verteld, begon Anna:

„En hebben jullui een fotograaf gevonden?"

„Een fotograaf wel; maar hij heeft de spullen er nog niet voor; ik heb hem beloofd, dat ik daarvoor wel zou zorgen. Maar hoe 'k dat doen zal, weet ik nog niet!"

Jaap verzon, dat Anna de klompen moest meenemen, dan kon ze thuis met klompen aan gekiekt worden. Maar oom had een beter plan.

„Je moest samen eens naar Le Bon, en hem vragen, of hij hier niet eens kan komen om een portret van Anna te schilderen. Dan kon je meteen eens zien, hoe die man daar woont. Dat is de moeite waard!"

„Hê, ja! zei Marie — dan kunnen we ook zijn schilderstukjes zien!"

Wout had daar ook veel zin in; maar Jaap zei:

„'t Is een heel eind; een uur bijna; en de paden zijn nu zoo vuil. Voor Wout en mij is dat niets; maar voor Anna is 't geen aardigheid!"

„Morgen dan! — zei mevrouw — als 't weer zoo blijft, zijn morgen de paden droog!"

Dat vonden allen goed.

VII.

EEN KUNSTSCHILDER IN GORLOO.

Den anderen dag scheen het zonnetje zoo heerlijk, zoo vroolijk over die wijde wereld. Behalve mevrouw en de dienstbode maakten allen haast om naar buiten te komen. Aan de ontbijt tafel ging het zoo vlug, dat mevrouw er bijzonder schik van had.

Een zonnestraaltje was ook zoo onschatbaar veel waard in de „donkere dagen vóór Kerstmis.”

Vader had enkele zieken te bezoeken en ging met de jongeren gelijk de deur uit. Op Jaap's raad hadden de meisjes de schoenen aangetrokken; mochten ze voor een al te groote modderplas komen, dan zouden hij en Wout, beiden op klompen, haar er wel over helpen.

Wat vonden ze de wereld hier mooi, nu 't zonnetje alles zoo glanzend kleurde en de heldere tinten door diepe schaduwen zoo goed deed uitkomen. Ze moesten eerst heel ver het rechte pad langs de vaart houden, doch beklommen nu en dan een hoogen wal, om heel ver naar alle kanten heen te kunnen zien. Overal, overal zagen ze hutten, over 't veld verspreid als grazende schapen. En in al die hutten woonden menschen en in sommige was 't vol kinderen. Heel, heel ver zag men niets dan turfhoopen. 't Was voor Wout en Anna een eenig gezicht.

„O, maar! — zei Marie — dan moet je Kerstavond en Oudejaarsavond zien! — Dan komen uit al die hutten de menschen naar de kerk, elk met een lichtje om 't pad te vinden!” — En Jaap:

„En als ze met Oude jaar uit de kerk komen, dan schieten

de jonge kerels met pistolen, o! ... Dan denk je dat het oorlog is!"

„En schieten ze je dan dood?" deed Anna bang.

„Wel neen! Ze schieten met los kruit. Dat beteekent afscheid van 't Oude jaar. Dadelijk uit de kerk beginnen ze al; maar om twaalf uur 's nachts, dan schieten ze allemaal gelijk. O, jonges, dat moet je hooren!"

„Maar dat mag toch niet van de politie!" bracht Wout in. Jaap bleef van verbazing staan.

„Politie? Heb jij hier politie gezien? Wat moet hier politie doen?"

Wout begreep al weer niets van de wereld hier.

„Maar er moet toch politie zijn, om de menschen te bekeuren, die na tien 's morgens matten op straat uitkloppen!" Marie móést lachen, en Jaap móést even staan blijven om heel luid te zeggen:

„Mat-ten klop-pen op de stra-ten in Gor-loo!"

Die gedachte was al te onzinnig.

Een eind verder stond een kruiwagen vol brood; en den bakker zag Wout ver een zijpad op.

„Maar dat brood kon toch gemakkelijk gestolen worden! Er mocht hier toch wel politie zijn!"

Dit ging het begrip van Marie en Jaap te boven. Wie zou 't hier in zijn hoofd krijgen, om brood van den kruiwagen te nemen! Dat brood was immers van den bakker! Nog een kwartier liepen ze recht uit. Toen bleef Jaap staan.

„Nu weet ik niet of we over de 26 of over de 27 moeten. Laten we hier maar over de plank gaan, dan kunnen we bij Maerschalk wel vragen, waar Le Bon woont!"

Jaap nam Anna bij de eene, Marie haar bij de andere hand, en zoo achter elkander gingen ze over de plank, Wout het laatst. Nu kwamen ze aan een paadje met een beukenhaag er langs, iets zeldzaams hier, en zagen ze rechts een net boerderijtje met groote schuur. Jaap ging

naar de deur, gevolgd door de anderen. Hij opende de deur en even daarna stonden allen in de kamer.

„Dag Maerschalk! dag vrouw Maerschalk!” zeiden Jaap en Marie; maar Wout werd dadelijk getroffen door den zeldzamen, peinzenden kop van dien man. Wat wondere zachte oogen! En wat een mooie baard en snor! — Wat hij in geen enkele hut had gedaan, deed hij hier onwillekeurig: hij nam zeer beleefd zijn pet af en zei:

„Dag, mijnheer! — dag...” Neen, die arbeidersvrouw

kan hij toch geen *mevrouw* noemen. Maar die man was toch ook maar een arbeider! — Neen, die mijnheer was een groot geleerde. — Jaap vroeg al naar de woning van den kunstschilder; maar de man keek naar Wout, en zei:

„Dag, jongenheer! dag, jongejuffer!” Anna zei nog eens: „Dag, mijnheer!”

Jaap en Marie hadden schik, dat ze hun neef en nicht niets hadden gezegd, en dat die nu wel niets zouden begrijpen. Maar Wout herinnerde zich, wat Wim van een

geleerden professor had gezegd. Met dien man zou hij wel graag eens alleen willen zijn, en hem wat vragen. Vroeger woonden soms geleerde kluizenaars in een hol of hutje, en de menschen gingen dan verre reizen maken, om den kluizenaar wat te vragen, waar niemand op antwoorden kon. Misschien . . . en dan zou hij hem vragen, of je iemand zou kunnen herkennen, dien je toch maar zoo half en half even gezien had. Zeker, deze man zou dat weten!

De vrouw had voor allen een stoel gezet, en nu zaten ze om de tafel, allen onder den wonderen indruk van die machtige oogen van Maerschalk. Marie en Jaap kenden de geschiedenis van den man, en geloofden dat die man altijd, altijd diep berouw er van had, dat hij, toen hij jong was, soms zoo vreeselijk koppig was, en door die koppigheid een boertje in plaats van een beroemd predikant was geworden. En Wout dacht: o, zulk een man in zulk een huisje zou 'k willen zijn, en dan 't veedrijvertje bij me. Dan . . . En hij zag planken vol boeken, en op de kast lag een stapel schrijfboeken . . . Zou deze wondere man soms boeken schrijven? — Wat heerlijke boeken zouden dat zijn!

„Hoe gaat het met Pa en Ma, Marie?”

Terwijl hij dit vroeg, keek hij Wout aan zoo, alsof hij hem in zijn hart keek. En Wout begon wonderveel van den man te houden.

„O, heel goed, Maerschalk! zei Marie. Zij wisten niet, dat wij hier zouden gaan. Wij dachten 't ook zelf niet. We wilden eens kijken bij Le Bon. Jakob wist niet precies of hij langs dit of langs 't volgende pad woonde; daarom kwamen we 't even hier vragen.”

„Zoo? — naar Le Bon? — Je treft het! Hij heeft over geen cent te beschikken: hij heeft vast in geen drie dagen sterken drank gehad. Ja, dat tref je bijzonder. Ongelukkig kerel, dat hij zoo verslaafd is aan den drank. Hij is een genie. Ja, jongelui! dat zullen zijn ouders, dat zal hij

zelf nooit gedacht hebben. Ach, men kan in zijn jeugd zulke domme streken uithalen, dat men heel zijn leven daaronder lijden moet, vreeselijk lijden. Gij kinderen, zijt uwen ouderen gehoorzaam! — Dat zegt God. — God is wijzer dan de menschen. Wie gehoorzamen kan, gewillig gehoorzamen, die *is* gelukkig, en zal gelukkig zijn. Wie dat niet kan en niet wil . . . . Ja, het is goed, jongelui, dat je eens bij Le Bon kijkt. Maar je moet niet schrikken. Jongelui! vergeet het nooit: God straft elke zonde, voor elke zonde heeft Hij een bijzondere straf. — O, zondig toch niet! Bid God altijd, dat je nooit zondigt. Leer ware wijsheid uit den Bijbel, en lees vooral veel de spreuken van Salomo. Een enkele daad kunnen we doen, onbedacht vaak, maar waarvan de gevolgen met ons door 't leven gaan. En als de zonde zulke gevolgen heeft voor dit leven, wat zullen de gevolgen er van zijn voor de eeuwigheid! — Maar, kinderen! ik moet aan 't werk. Een anderen keer zal ik meer tijd hebben. Het ga je wel! Zondigt niet! — En heb je gezondigd, rust dan niet, voor die zonde verzoend is. Het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonde. — Dat wil ook zeggen, dat wie in waarheid door Jezus Christus gereinigd is, ook niet meer die zonde zal willen doen, en er altijd met al zijn kracht tegen strijden zal! Dag Marie! dag Jakob! — dag mijn jongen! dag mijn lief kind! Hebt den Heere lief! — Zijn liefde is zoo eindeloos groot!”

Bewogen gingen ze heen, eerst achter elkander aan en daarna twee en twee. Jaap dacht aan het doel van dit reisje en vertelde Wout, wat hij van Le Bon wist. Zijn ouders moesten wel rijk zijn; maar waar die woonden, had Le Bon nooit willen zeggen. Allerlei bijzonderheden hield hij geheim. Dominee Siebing, die het voor zeker hield, dat Le Bon een Nederlander was, had al zeer veel gedaan, om die ouders op te sporen, maar 't was hem tot nog toe niet gelukt. Maerschalk, die er wat meer van meende te weten, omdat hij dicht bij Le Bon woonde, en nu en dan met

hem sprak, geloofde vast, dat Le Bon geen Nederlander, maar een Franschman of Belg was. Ook hij schreef nu en dan brieven aan menschen, die *Le Bon* heetten, in de hoop, dat hij zoo met familie van den kunstschilder in kennis zou komen. Maar ook deze moeite was tot nu toe tevergeefs.

„Pa denkt, dat Le Bon liefst nooit weer naar zijn ouders terug wil, omdat hij zoo'n dronkaard is.”

Ze liepen nu over een strook heide zoo breed als een weg; maar één pad was daar niet. Het was een strook, die aan niemand toebehoorde, en daarom zochten allerlei vagebonden, die nergens meer een onderdak hadden, hier iets, dat ze hun eigen woning konden noemen.

Jaap zag wel rechts de woning van Siengela Boem, een uitholling van een leemen wal met als voorgevel een opstapeling van heidezoden met een raampje er in; maar hij ging er zwijgend voorbij. Hij zag ook wel, dat het mensch niet thuis was, want er lag een dikke steen buiten voor 't deurtje. Links zag hij „'t museum”, bleef staan en fluisterde:

„Nu zal ik voorop gaan; hij kent mij. Jullui moet niet bang voor hem zijn, want hij is bang voor vreemdelingen. 't Is een doodgoeie kerel, en de oude vrouw is ook niet kwaad.”

„Is dat zijn moeder?”

„Nee, daar is hij zooveel als in den kost. Maar laat mij maar en kom achter mij aan. Maar je oogen open! — En nou moeten we gewoon doen, een beetje druk, dat ze ons hooren aankomen, anders schrikken ze ook nog!” Hij begon zelf al:

„Mooi hier, Wout! Vind je niet? — Anna! kom jij achter Marie aan. We zijn er!”

Natuurlijk waren ze er. Waar? Toch niet bij 't museum? — Want dit was een heideheuvel. — Toch ging Jaap er op af. Ah, ja, daar was een ingang!

Jaap bukte en daalde naar beneden; Wout vlak achter

hem, en daar achter, bukkend, Marie en Anna. Ze waren in een soort gang, onder den heuvel. 't Was er zóó donker, dat Wout Jaap, en Anna Marie stevig vast hield. De drie achtersten voelden zich niet erg op hun gemak.

„Ba-a-a-a!” blaatte in eens een schaap, en vooral Anna schrok allergeweldigst. Zij kon juist iets als een kop van een beest rechts uit de donkerte zien komen. Jaap wist, dat daar een hok was met een zwart schaap er in. En omdat hij nu zelf ook niets meer kon zien en niet verder kon, riep hij: „Is er volk in?”

Meteen schoof er een schuifdeur open, en . . . zagen allen een goed verlichte ruimte, die er als een kamer uitzag. Het zonlicht kon juist over de heidetoppen, buiten, hier binnenkomen door twee kleine raampjes. Wout zag dadelijk, dat deze kamer diep in den grond, in elk geval in den heuvel was. Want buiten was de grond schuin afgegraven om hier 't licht te laten binnenkomen. Jaap was al door de deur.

„Dag, Fenna! — Is Le Bon thuis?”

„O, dag, Jakob! — Zoo, ben jij daar! Le Bon zal zoo wel komen! — Nou, ga even zitten!”

„Maar we zijn met ons vieren, Fenna!”

„Nou, die kunnen allemaal binnen komen!”

Een voor een kwamen ze. —

„Dag, Fenna! — dag, Fenna!”

„O, dat is Marie. De anderen ken ik niet!”

„Een neef en een nicht, Fenna!”

„Zoo, zoo! — Ja, we hebben hier maar twee stoelen. O, maar wacht; Marie kan wel op mijn stoel, en de anderen, de anderen . . . twee op een stoel, zou dat gaan? En dan de jongste op den emmer?”

Alle vier gelijk weerden dat af, omdat ze niet graag op den lorreboel, dien de vrouw *stoel* noemde, wilden zitten.

„Wij willen liever staan, Fenna, en de schilderijen bekijken. O, wat prachtig, prachtig! — O, Wout toch, kijk dien faisant toch! 't Is of hij leeft. En wat heerlijke kleuren!”

Alle vier waren wät blij, dat Le Bon hier niet was. Zou hij hen hebben zien aankomen, en zich gauw buiten verscholen hebben? — Niemand genoot zoo als Wout, omdat hij er 't meeste verstand van had en zoiets hier niet had verwacht.

„O, kijk toch die luchtspiegeling hier in 't water! 't Is of je er echt de lucht in 't water ziet. Kijk, Jaap! je weet wel: als je aan den kant van 't water staat, en er dan de lucht in ziet, zoo heel, zoo eindeloos diep, dan denk je: als ik daar in sprong, kwam ik nooit op den bodem, zóó diep! En zoo is 't hier ook, kijk!”

Ze keken, keken. En Wout wees dan naar dit en dan naar dat, en dan kwamen ze allemaal om hem heen.

„Dit ben u, Fenna! — U bent het goed, prachtig! En kijk, hier schuin over de hutten en heuvels zie je daar, heel achter, de kerk. — O, kijk! hier heb je die sparrebrug over de rivier! Toe, Wout! kijk hier eens!”

Maar Wout was wat verdrietig. Want die prachtige faisant was geschilderd op een half vergaan brokje plank van een oude schuit. Zoo iets zou nu toch niemand in een mooie kamer willen! En die turfgravers daar op den ruwen bodem van een vat! Wat een domme man toch! — Als hij dat op hout of doek schilderde, zooals andere schilders daarvoor gebruikten, zou hij zijn schilderstukken goed kunnen verkoopen. Maar o, ja, de man was verslaafd aan den drank, en misschien ging hij wel eens met geld op stap om schilderslinnen of zoo te koopen; maar dan kocht hij er drank voor.

Jaap vergat de boodschap niet.

„Fenna, we wilden met Le Bon spreken over een portret, dat we geschilderd willen hebben!”

„'k Zal 't hem zeggen!” zei ze, ging naar buiten en kwam terug met den schilder, die, zoodra hij de vier jonge bezoekers zag, zijn hoofd ontblootte.

„Dag, jonge dames en jonge heeren!”

„Dag, Le Bon!” zeiden Marie en Jaap; maar Wout zei: „Dag, mijnheer!” en Anna deed als haar broer. Want dat het toch wel een heer gewéést was, konden ze goed zien, en dat hij weer een heer zou worden, als hij zich bekeerde, geloofden ze vast. De kleeren, die hij droeg, waren in elk geval heerenkleeren gewéést, en in den kop van den man en in zijn manieren was alles nog heerachtig. Behalve de waterachtige oogen. — En de jonge man was zoo mager als een lat.

„Le Bon, of je eens bij vader wou komen, om een portretje te schilderen. Wij zorgen wel voor iets, waar je 't op schilderen kunt. En pa heeft ook wel tuben met olieverf. Zou je morgen kunnen komen?”

„Jawel, jongenheer! — Van wie moet ik een portret maken?”

„Van ons nichtje! — Deze!”

„Ah, zoo! — Een mooi kopje! — Als de jongejuffer dáár even wil gaan staan! — Goed zoo!”

Hij ging in den versten hoek terug.

„Ja, daar heb 'k wel zin in. En 't zal wel gaan. Goed, dan kom ik morgenochtend!”

Er was daar een zeer onaangename lucht, zoodat de jongelui, nu ze alles gezien hadden, zich haastten, om buiten te komen, en met een korten groet vertrokken.

Buiten haalden ze eerst eens goed adem. Wout, vol gedachten, liep vooruit: wat hij in dat vertrek had gezien, vervulde hem veel meer dan wat er nu in de wijdte rondom viel te bewonderen. Jaap kwam hem op zij.

„Was 't niet prachtig?”

„'t Was ontzettend! — zei Wout — Als ik hem aankeek, werd ik naar! — Zeg, Jaap, zou jij zoo kunnen worden? O, 't is verschrikkelijk!”

Dat was een vraag! — Zoo worden als Le Bon? — Jaap liep nu net als Wout, met het gezicht naar den grond, en deed de vraag terug:

„Zou jij zoo kunnen worden?”

Wout dacht na.

„Ik denk, dat hij thuis nooit van God heeft gehoord, en zijn vader ook een dronkaard was!”

„Juist andersom! . . . zei Jaap — Ik weet het niet precies we zullen 't Pa vragen maar ik geloof, dat hij eerst predikant wou worden, en dus leek het toen toch wel, dat hij een geloovige jongen was!”

„Ik kan het tóch niet begrijpen!”

„Zoo? Denk jij dan, dat jij zoo niet worden kunt?”

„Dat zeg ik niet; maar 't lijkt zoo ongelooflijk. Neen, ik kan niet denken, dat ik zoo zal worden! Ik geloof, dat de Heere ons daarvoor bewaren zal. En 'k zou geen jenever of brandewijn lusten. En . . . .”

„Nou, zoo was Le Bon ook!”

Wout dacht aan den Doop, en dat zijn Vader en Moeder altijd voor hem baden en hem zelf hadden leeren bidden, en dat ze hem vermaanden en onderwezen in den weg der zaligheid; dat hij ook zelf werkelijk veel bad, dat hij voor eeuwig behouden mocht worden, en dat hij altijd naar de kerk ging, en soms wel vast geloofde, dat de Heer Jezus wezenlijk en waar zijn Zaligmaker was en al zijn zonden vergeven had; en dat hij ook soms wel zeker wist, dat hij den Heere echt lief had. — Maar — Jaap zou zeggen: Zoo was Le Bon ook!

„Nee, ik kan dat niet denken!”

„Ik wel!” . . . zei Jaap.

„Nou, 't kan zijn! Jouw vader is ook dominee: dan kan je 't beter weten dan andere jongens. Maar hoe dan?”

„Maar er zijn ook wel jongens van dominee's, die groote domkoppen zijn. En slechte jongens ook wel. — Maar Le Bon was zoo niet. Maar 'k zal je zeggen, hoe pa 't gezegd heeft. Je bent maar niet in eens zoo als Le Bon. Je wordt dat langzamerhand, zonder dat je 't zelf haast merkt. Hier kennen alle kinderen een versje:

Eerst een raap,
 Dan een schaap,
 Dan een koe:

Zoo gaat het naar de galg toe.

Zie je: eerst een heel klein beetje zonde, een raap stelen dat haast geen zonde is, en stilletjes aan al maar meer. Eerst een kameraad, een vriend, die niet voor je deugt, en stilletjes iets doen, dat vader en moeder niet mogen weten: zóó begint het. En eer je 't weet, ben je heel, heel ver afgedwaald. Pa zegt, dat heel veel jongens, als ze op een kantoor of werkplaats komen of op de H. B. S. of zoo, heel anders worden."

Ja, dat wist Wout ook wel.

„Maar als je echt een kind van God bent, dan blijf je dat! Dan zal God je altijd bewaren!"

„Ja, als je dat echt bent! — Maar wie weet dat?"

Jaap zei, dat zijn vader pas over de gehoorzaamheid van Abraham had gepreekt. Abraham geloofde en was gehoorzaam. Toen hij bereid was om Izaäk te offeren, zei de Heere: Alsnu weet ik, dat gij Godvreezende zijt! — En toen wist Abraham dus, dat hij echt en waar een kind van God was.

Daar begreep Wout wat: als je gehoorzaam was aan God, in alles gehoorzaam, dan zou God in onze harten zeggen, wat Hij tot Abraham had gezegd: Alsnu weet ik, dat gij Godvreezende zijt. En als God dat in je hart zei, dan wist je 't zelf met de hoogste zekerheid. Nu begreep hij Le Bon ook een beetje: die had opgehouden met aan God en zijn ouders te gehoorzamen. En nu was hij een ellendige dronkaard.

Marie en Anna, een eindje achter de anderen aan, waren ook in een druk gesprek; maar zij hadden 't over „mijnheer" Maerschalk. Anna vond, dat hij toch best dominee kon zijn, want dat hij toch werkelijk een dominee was. Zij zou wel heel graag bij hem op de catechisatie gaan! Marie wist

heel wat van hem. „Hij spreekt veel met zulke menschen als Le Bon en met Siengela Boem wel. En hij helpt ook veel zulke menschen. Hij wist ook nu weer, dat Le Bon geen geld had. Maar Maerschalk zorgt toch wel, dat ze daar niet verhongeren. Politie is hier niet; maar Maerschalk is meer dan politie.”

Stemmig trad het viertal de pastorie binnen, en Jaap vertelde dadelijk, dat Le Bon morgen zou komen.

Dominee Siebing had enkele oude boeken in houten met leer omkleede banden. Dat leer was versleten, en de houten plankjes, die men *borden* noemt, en waarnaar het *bordpapier* zijn naam heeft, konden er gemakkelijk uitgenomen worden. Zulk een boekbord werd bestemd, om er door Le Bon een portret op te laten schilderen.

De schilder meldde zich bij de achterdeur van de pastorie aan. Mevrouw zelf liet hem in een achterkamer.

„Kom, ben je daar?” —

Hij kreeg eerst koffie en boterhammen. Anna was al gereed om zich te laten uitschilderen; de anderen al, om alles af te kijken. 't Zou zoo leuk zijn, met nu een smeerseltje bruine, dan een smeerseltje andere verf, het stemmige aardige kopje van Anna op 't plankje te zien komen. Van klompen was geen sprake meer: 't zou een *buste* worden: 't hoofd en 't bovenlijf, meer niets.

Eindelijk . . . daar zat Anna! En Le Bon schilderde; en Jakob en Wout en Marie keken toe, hoe 't ging, en de dominee en mevrouw en de dienstbode kwamen af en aan, om ook eens te kijken.

't Ging veel vlugger, dan men verwacht had. 't Duurde maar even, toen was 't al een kop. Allen keken, keken, en spraken geen woord. Alsof dat zou hinderen. Eindelijk, ja, begonnen Jaap en Wout met elkander te fluisteren, heel zacht. Anna, die al maar precies in dezelfde houding moest blijven zitten, vond, dat het vreeselijk lang duurde. Nooit, nooit wou ze weer uitgeschilderd worden. — Maar voor de

anderen ging het zóó vlug, dat ze, toen de man klaar was, zeiden: „Is 't nu al af?”

Af was 't nog niet; 't moest nu eerst drogen, en daarna afgewerkt worden. Doch 't leek al heel mooi.

„Over een paar dagen kom ik terug!” zei de schilder.

De predikant wenkte hem even in de andere kamer; maar de kinderen bleven waar ze waren, en — hoorden, wat er dicht bij hen gesproken werd.

„Wel, Le Bon! waarmee zou je vader je betalen: met geld of met brood?”

„Met brood, dominee!”

„En wat denk je, dat *ik* zal doen?”

„Met brood betalen, dominee!”

„En hoe zou je dat vinden?”

„Ja, brood is noodig, en geld.... geld....”

„Vind je dan goed, dat ik je een briefje meegeef voor

Maerschalk? Dan kan Fenna daar 't noodige halen, of jij zelf!"

„Ja, dat is goed, dominee! goed!"

Even was 't heel stil.

„'t Spijt me toch zoo, dat ik je geen geld kán, geen geld mág geven. Waarom zie je dat zelf niet in, Le Bon?"

„'k Zie 't wel in, dominee! 'k weet, hoe slecht het is; maar ik kan er niets tegen doen. Ik móét drinken; ik kan 't nooit, nooit weer laten."

„Geloof je dan niet, dat Jezus Christus je volkomen van je drankzucht genezen kan?"

„Jawel, dominee! Ik ben zeker, dat Hij alles kan, en mij genezen zal, mij alles vergeven, en mij gelukkig en zalig maken zal, als ik maar wil. Maar ik wil niet, ik kan niet, 't helpt alles niets, dominee. U weet het wel: wij hebben daar al zoo vaak over gesproken. Maerschalk weet het ook wel."

„Zoo, je wilt niet? Je bedoelt, dat je niet meer kunt willen. Zoo pas heb je gezegd, dat je geloofde, dat Jezus Christus alles kan. Hij kan ook maken, dat je wél kunt willen, en dat je begint te bidden. Le Bon, jongen, waarom bid je niet? En waarom . . .?"

De man liep weg, de kamer uit, de gang door, naar buiten. Mevrouw keek hem na, en toen ze bij haar man kwam zei ze:

„Hoe naar toch!"

Maar de predikant zei:

„Nu begin ik eenige hoop voor hem te krijgen, omdat hij weg liep. Ik heb al meermalen met hem gesproken, maar dan scheen hij er zich in 't geheel niets van aan te trekken. Nu schijnt het hem geraakt te hebben. Ja, wij moeten voor hem blijven bidden. Maar vooral ook bidden, dat de Heere onze kinderen voor den eersten misstap beware!"

De kinderen hadden alles gehoord, en toen de predikant weer bij hen kwam, zei hij:

„Ja, kinderen! denk maar veel aan den diep ongelukkigigen schilder, en bidt, wat je zeker al veel gedachteloos gebeden

hebt: *Leid ons niet in verzoeking!* — De eerste misstap van Le Bon is misschien van weinig beteekenis geweest; maar op de eerste volgde een tweede, en zóó is hij de ellendeling geworden, die hij is!"

Wout was weer heel den dag stil. Hij dacht aan dien marktdag. Als eens de vader van dien kleinen goeden slokker daar was geweest, en 't gezien had, en als dan die vader eens zoo dom driftig was geweest als hij zelf, dan zou die hem, Wout, misschien half dood hebben geslagen. Of, als . . . een agent van politie . . . en hij in de gevangenis was gekomen, en . . . en . . . misschien zou hij ook . . . als Le Bon . . . of als mijnheer Maerschalk . . . Ja, als Le Bon nog eens weer een jongen kon worden, dan zou hij . . . wel altijd ernstig bidden, dat de Heere hem voor den eersten stap zou bewaren. En Maerschalk ook . . . en dan zou Maerschalk nu een beroemd predikant zijn, en Le Bon zou . . . Maar 't was toch niet zoo heel erg, dat hij in drift . . . 't was toch maar in een drift . . . zoo geheel ongedacht . . . hij had hem geen kwaad willen doen . . . Maar 't was toch wél erg, dat hij telkens weer aan 't vee-drijvertje moest denken, en nóg erger, dat hij hem niet vinden kon, en niemand hem kende. Was dat nu de straf? — Maerschalk zei, dat elke zonde zijn eigen straf meebracht; dat beschikte God zoo. En God deed dat nog in zijn liefde, opdat wij tot inkeer zouden komen, en verzoening zouden zoeken, en de zonde haten en vlieden. En dat we altijd zouden bidden: *Leid ons niet in verzoeking; maar verlos ons van den booze!* — Als die straf dan toch . . . liefde was van God . . . dan was 't toch wel goed, dan . . .

„Wout! zeg! . . . je hebt van de ruïnen gesproken. 't Is te ver, om er vandaag nog heen te gaan; maar voor morgen hebben we toch nog niets; zullen we er dan morgen heen? — Dan gaan we straks al vast maar eens dien kant uit!"

Wout had er wel zin in.

VIII.

EEN TEGENVALLER MET VERRASSINGEN.

Na 't middagmaal, om halfdrie, stapten ze op. Ze moesten nu den anderen kant uit. In die richting was Wout nog niet geweest, en had er daarom te meer mee op. 't Was daar veel heuvelachtiger en minder bevolkt.

„We kunnen er komen als we eerst een half uur verlangs de vaart gaan en dan 't veld in; of straks over de eerste brug en dan schuin door hei en veen er naar toe. — Nee, nu weet ik 't: we gaan straks dadelijk over de brug, en dan terug langs de vaart. Want bij donker zou 'k het pad door 't veld niet kunnen vinden. Kom maar mee!”

Wat genoot Wout. Want toen ze nog maar even het eerste zijpad op waren, vond hij, dat het daar al op Sumatra of zoiets begon te lijken, of op de wildernissen van Afrika. Alsof hij al de wereld was rondgereisd! — Gelukkig, dat Jaap hier goed bekend was, want anders zouden ze gauw verdwaald zijn. — Ja, als er hier en daar niet een hut had gestaan, om er den weg te vragen. Meermalen kwamen ze voor een hoogen, nogal steilen wal, en dacht Wout, dat ze daar over hadden te klauteren; maar als ze er vlak vóór stonden, week het pad rechthoekig naar links af, tot ze aan een water kwamen, en ze weer rechts moesten omslaan. Jaap was wel eens wat in de war; maar dan liep hij even een hoogte op, en zei dan al gauw:

„O, ik zie 't al!”

Zoo kwamen ze eindelijk aan een arbeiderswoning met een groote schuur er achter. Zoo'n schuur, meestal door de menschen zelf gebouwd en met riet gedekt, was — naar

zijn minder of meerder grootte — bewijs van welstand; want die schuren waren vol van wat voor menschen en vee noodig was. In dit gedeelte van Gorloo waren de schuren veel grooter dan in 't andere gedeelte: hier waren de menschen rijker, maar — leefden nóg eenvoudiger dan waar hij reeds geweest was.

„Maar, Jaap! — waar moeten de kinderen van hier naar school? Je ziet hier nergens een school!”

„Allemaal naar dezelfde school, waar ik ga!”

„En moeten ze dan altijd hier langs? Wat een eind loopen is dat altijd! En de kleine kinderen dan?”

„O, daar zijn ze hier aan gewend. Elk neemt genoeg boterhammen voor heel den dag mee. Die eten ze tusschen de beide schooltijden op. Bij troepjes trekken ze 's morgens vroeg naar school en na vieren weer terug naar huis. Maar je moet rekenen, dat als 't een uur ver is, dan doen ze er langer dan twee uren over, want onderweg verzinnen ze allerlei spel. En ze spelen soms zóó druk, dat ze den tijd vergeten, en dan komt heel zoo'n troepje een uur of zoo te laat.”

Zoo babbelend over allerlei waren ze eindelijk diep het veld ingedwaald. Maar nu werd het tijd, om naar huis terug te keeren, niet langs 't zelfde pad maar straks langs de vaart.

't Werd al spoedig zóó donker, dat ze de paden niet meer van de omgeving konden onderscheiden, en Jaap maar enkel op de richting lette. Zoo kwamen ze eindelijk bij 't groote huis, een winkel, aan de vaart, waar ze over de brug, een plank, moesten. Jaap kende precies de bocht om 't huis heen naar de plank, en, om de duisternis den gang wat inhoudend, stapte hij er op toe.

Maar — tot zijn schrik merkte hij, dat er geen brug was.

„Nou begrijp ik er niets meer van: hier was altijd een plank, en nou is hij er niet. Hebben ze dan . . . maar hoe moeten dan de menschen hier naar den winkel komen! — En hoe komen we nu thuis?”

Wout zag een korten, dikken, bejaarden man door de deur komen en hoorde hem in zware bromtaal iets zeggen, wat hij niet verstond.

„Wij komen uit het veld en wilden over de brug!” zei Wout, en vond het vreemd, dat Jaap den man maar liet brommen. Wout gaf nog meer verklaring, en nu kwam Jaap nader:

„Och, die man is stokdoof. Al schreeuw je nóg zoo hard, dan hoort hij 't toch niet. Kom maar mee!” Hij pakte den man bij de hand en ging met hem naar binnen. In den winkel was 't licht al op. De man had, aan een touwtje om den hals, een leitje op de borst hangen. Jaap schreef hier op:

„Waar is de plank?”

De man las het, knikte vriendelijk naar Jaap en begon een antwoord te geven; maar zelfs Jaap verstond er geen woord van. Daar ging de kamerdeur open en de vrouw kwam naar hen toe.

„Dag, Jakob! dag jongenheer! Wel, wel, wat tref je dat slecht! . . . Je bent zeker uit het veld gekomen. — Ja, voor een paar uren is er een schuit tegen de plank gevaren; de brug kapot, en daar zitten we nu. Dadelijk is de schipper naar den timmerman gegaan; maar 't zal wel morgenmiddag worden, eer we weer over de vaart kunnen!”

De man keek zijn vrouw al naar den mond en scheen alles, wat ze zei, te verstaan, want hij knikte telkens en toen ze klaar was, begon hij; doch de jongens verstonden er niets van. En zij weer:

„Ja, daar heb je gelijk aan: ze kunnen onmogelijk naar huis komen. Want door 't veld terug . . . nu 't zoo duister is . . . kunnen ze zonder levensgevaar ook niet.” De man bromde weer.

„Ja, . . . zei de vrouw . . . kom maar binnen; wij kunnen dan eens overleggen, wat er ons te doen staat.” Zij gingen allen de kamer in. Jaap en Wout keken erg beteuterd. De

man wees hun elk een stoel aan en ze gingen zitten. De vrouw zette zich ook,—maar de man stapte wat heen en weer in de kamer.

Hij bromde weer, en de vrouw zei:

„Ja, 't eenige, wat er op zit, is, dat je vannacht hier blijft. Als je wilt, kun je dan morgenochtend door 't veld naar huis gaan!”

O, wat keek Jaap donker en bezorgd.

„Maar, vrouw Krulleman! ze zullen thuis zoo ongerust worden! — Ik wou me liever uitkleeden en door de vaart loopen. — Of als er nog eens een schuit kwam, konden we gemakkelijk aan den overkant komen!”

„Ja, lieve jongen! een schuit komt er nu niet meer door de vaart. Neen, je zult beslist hier moeten overnachten, en even zeker moeten je vader en moeder zoo spoedig mogelijk weten, dat je hier bent. En dat kan heel gemakkelijk: er moet iemand buiten op wacht staan, en uitkijken, of er aan den overkant iemand passeert in de richting van de kerk. Dien kunnen we 't dan vragen, of hij even bericht wil brengen bij den dominee.”

De vrouw sprak heel gewoon; toch had de man alles verstaan, want hij knikte maar en zei, gelijk den knapen uit zijn daden duidelijk werd:

„Ik zal zelf uitkijken.” — Hij zou dadelijk tegen 't raam tikken, zoodra hij iemand aan den overkant zag. Jaap echter dacht, dat hij 't beter zou kunnen dan de oude man, en wilde mee naar buiten. Maar de vrouw zei, dat Krulleman, hoewel hij stokdoof was, veel scherper waarnam dan andere menschen.

't Duurde niet lang, of er werd tegen 't raam getikt, en Jaap en Wout snelden naar buiten. Ja, daar stond er een; maar die kon den man niet verstaan.

„Ben jij het, Dorus?”

„Ja, ben jij 't, Jakob?”

„Ja! — Wil je even bij ons aanloopen en zeggen, dat

we hier van nacht moeten overblijven, omdat de brug kapot is? Zeg maar dat alles goed is, en we 't nogal goed opnemen. Zal je 't doen, Dorus?"

„k Zal 't doen, hoor, Jakob! 'k Moet er toch voorbij en 'k zal hard loopen. Da-ag!"

Hij liep al. Een heele poos nog hoorden ze zijn klompslagen tegen den grond. Jaap klopte Wout vroolijk op den schouder en zei:

„Nu ben ik gerust; nu zullen we hier dan maar genieten, wat er te genieten valt!" en dan in zijn oor:

„'t Zijn doodgoede, hartelijke menschen, Krulleman en zijn vrouw; maar voor twee dingen moet ik je waarschuwen: pas op, dat je je hier niet ziek eet, en — lach nooit om een doof mensch; maar vooral niet om Krulleman, want dat maakt hem verschrikkelijk verdrietig. Kom jöh, nu naar binnen."

Jaap kende zijn luidjes: huppelend kwam hij de kamer in, en dat stond de menschen zeer aan.

„Vrouw Krulleman, we zullen nu maar doen of we thuis zijn. Nietwaar, Wout? — Weet u nog wel, toen ik den eersten keer hier heb geslapen? — Wat was ik toen bang voor de ratten!"

„Ja, ja! zei de vrouw lachend — ik weet het nog goed, en mijn man herhaalt de geschiedenis nog soms!"

„Ik was toen ook nog zoo klein! — Maar later gaf ik er toch niet om; weet u wel?"

„Ja, jij was er gauw door! — Och, ik hoor al nooit ratten meer; men raakt aan alles gewend."

Wout keek een beetje beteuterd; maar Jaap ging door.

„U hebt dus nóg ratten, vrouw Krulleman?"

Ze nipoogde lachend:

„Nog wel eens eentje!"

De man bromde, scheen iets te vragen, en de vrouw zei:

„We hebben 't over ratten!"

De man lachte en schudde 't hoofd naar Wout, alsof hij zeggen wou: 't Beteekent niets.

Jaap had hier viermaal een nacht doorgebracht, had altijd hier 's nachts de ratten hooren leven maken, en wist er zóóveel van te vertellen, dat Wout er bepaald op hoopte, dat hij van nacht ratten zou hooren. Vader had er wel eens van verteld; maar nu zou hij er zelf iets van kunnen vertellen. Vooral aan de jongens van de H. B. S.!

Even later was 't een heele smulpertij: sjokolademelk met allerlei goeds er bij, telkens wat anders, want nu eens ging de vrouw, dan de man in den winkel, om de logees eens extra te onthalen. De man deed nu en dan een schriftelijke vraag — op zijn leitje — aan Wout, en kreeg dan dadelijk even zulk een antwoord terug. O, die beiden hadden zoo'n schik met elkaar. Doch Jaap en de vrouw, die samen babbelden, geloofden, dat die twee daar afspraakjes maakten.

In eens verwijderde zich de man, en toen hij terug kwam met iets vreemds, zei de vrouw:

„Hé, ja! — dat moet je eens-zien! Dat is nog iets, dat mijn man, toen hij nog schooljongen was, van zijn grootvader kreeg. Grootvader had hef ook als kind gekregen. 't Heet een optica-spiegel!”

Met heel veel beweging legde Krulleman een aantal prenten op tafel, allemaal stadsgezichten. 't Waren zeer ouderwetsche, half verweerde platen, hier en daar uit de hand gekleurd. Voor de jongens was er niets moois aan, omdat ze thuis volop in de allernieuwste illustraties en plaatwerken zaten. Maar ter eere van hun gastheer deden ze toch, of ze ze wél mooi vonden. Maar nu kwam hij met zijn optica-spiegel, een rond spiegeltje, in hout gevat en op een houten voet gesteld. Dit werd, terwijl de plaat onderst boven op de tafel lag, aan den bovenkant van de plaat gezet, zóó, dat het spiegelvlak en de plaat een hoek van 45 graden vormde. Nu zette hij een groote loupe, een vergrootglas — ook als 't spiegeltje op

een voetstuk beneden aan de plaat, en nu moesten ze door 't vergrootglas kijken.

Ja, dat was toch verrassend. Ze zagen nu de stad vóór zich; en zóó werden nu alle platen bekeken. De vrouw kende die platen al lang van buiten, en zat maar te verklaren: hier zie je dit, en daar zie je dat! — En de oude man had een schik, o!

De knapen . . . ja, 't leek vaak, of ze nog nooit iets zoo mooi hadden gezien. En dat zou *bijna* waar geweest zijn, indien 't fotografieën waren geweest, en niet ouderwetsche, zeer gebrekkige prenten. Dan *bijna*, want beiden hadden thuis een *stereoscoop* met heel veel dubbelfotografieën. En in hun hart zeiden beiden: Wat hebben vroeger de menschen zich met een beetje blij moeten maken!

Maar toen waren ze ook met een beetje blij; en nu verzon men 't al mooier en mooier en was men nooit meer tevreden.

't Was ongeveer halfacht, toen de bel, die aan de winkel deur vastzat, hard begon te rinkelen, en een jongensstem riep: „Vrouw Krulleman, daar ben ik!”

De vrouw ging dadelijk naar den winkel, en haar man volgde haar op den voet, doch liet de kamerdeur openstaan.

Wout maakte van dit oogenblik gebruik en fluisterde:

„Ik kan 't onmogelijk alles op: ze schuiven je maar toe, en je móét eten of je wil of niet!”

„Ja, anders zijn ze boos! . . . Wat we doen? — Die beide krentenbroodjes steken we al vast in den zak; we geven ze dan morgen aan een armen jongen!”

„Ja, dat doen we! Maar ik steek alles in mijn zakken!”

„Niet doen! Dan denken ze, dat je wel meer lust, en beginnen opnieuw te laden!”

Behalve de krentenbroodjes stopte Wout ook een groot stuk St. Nicolaas in één van zijn zakken.

In den winkel babbelde het druk: hier konden ze alles hooren.

„Zóó mijn jongen! dan heb je een goeden dag gehad!”

„Een beste dag, vrouw Krulleman! omtrent alles verkocht. Maar 'k ben van morgen om halfzeven al op stap gegaan; en nu is 't halfacht. 'k Ben wel een beetje moe: heel den dag op de been. Als moeder nu maar gauw komt, dan kunnen we samen naar huis gaan. Moeder heeft ook goed verkocht; maar niet zooveel als ik. 'k Ben zoo blij. Want vader verdient nu niets. Je moet maar weer veel meegeven: 'k hoop morgen weer veel te verkoopen. 'k Hoop het; 'k zeg niet dat het zoo zijn zal; aan 's Heeren zegen is 't al gelegen!”

„Ja, Hannes, jongen! van Hem moet alles komen! — Nu ben ik mêt jou weer afgerekend: als je moeder nu ook komt! Ga jij nu zoolang maar in de kamer, dan kun je wat rusten en je wat warmen!”

Hannes stapte naar binnen en — schrok een beetje, toen hij de beide knapen zag; doch als kleine koopman was hij meer gewend dan de gewone jongens van hier.

„Genavend, jonge heeren!”

„Dag Hannes!” Zij hadden in den winkel zijn naam gehoord.

„Ik ken je niet!” zei hij, bevreemd, dat Wout hem kende.

Wout zette hem een stoel bij de kachel, en zelf weer op zijn plaats gezeten, kon hij de oogen niet afhouden van den blijmoedigen, goedaardigen jongen. Dat kereltje was nu — had hij afgeluisterd — al volle dertien uren op de been geweest, van huis tot huis zijn koopwaar, die hij hier haalde, sjuwend. Zou hij... en in eens stak hij de hand in zijn zak, en ging weer naar Hannes.

„Toe! — zei hij — wij lusten niet meer en móéten 't opeten; steek jij 't maar in je zak!”

Jaap kwam nu meteen ook met zijn krentenbroodjes, en de jongen lachte van geluk.

„Eet maar!” zeiden beiden; maar de jongen fluisterde:
 „'k Neem 't mee naar huis; voor vader en de kinderen;
 en ik heb al brood gehad; en als 'k thuis kom, eten moeder
 en ik aardappelen!”
 „Eet dit dan op! zei Wout — beschuit met suiker kan

je toch niet in je zak steken!”

Dat begreep de jongen ook, en met glundere oogen nam hij dankbaar den lekkeren kost aan. Hij nam zijn pet in de hand, vouwde de handen en bad even. Toen begon hij te smullen; maar toen hij een groote beschuit op had, en Jaap ook met de zijne aankwam, zei Hannes:

„Maar dát zou zonde zijn, zooveel lekkers in eens!”

Hij liep naar den winkel, vroeg de vrouw om een papieren zak, en deed daar de beschuit in.

„De kinderen lusten 't ook graag, — zei hij vaderlijk — en ze zijn zoo wat lekkers niet gewend. Zij zullen blij zijn.”

't Kereltje, als kleine koopman reeds wat praatziek, begon te vertellen, hoeveel hij vandaag had verkocht, en waar hij heel was geweest. Bij drie menschen had hij koffie gehad en een boterham, en bij Gert Boene had hij 't overschotje van den middagmaaltijd mogen opeten.

„D'r bennen een boel goede menschen, anders zou 'k niet zooveel verkoopen. Maar we hebben nu ook gauw de Kerstdagen, en elk wil dan wel wat koopen. Na Nieuwjaar verkoopen we niet zooveel meer; dan zijn de centen op!”

Jaap werd heel vrij met hem; doch Wout zat maar steeds met gelukkige oogen hem aan te kijken en aan te hooren. Wat 'n leuke, goede jongen was die Hannes toch!

Daar rinkelde de bel weer.

„Dat is moeder! nu kunnen we gaan opstappen!”

Vrouw Krulleman kwam binnen, wenkte Jaap en Wout, bracht ze in een zijkamertje en zei:

„Ik moet die menschen wat te eten geven; ze zijn niet zoo vrij, als jullui, stadsburgemeestertjes, er bij bent. 'k Heb gezien, dat je je spullen bijna al op hebt. Straks krijg je meer, hoor!”

Zij ging heen, en Wout verzekerde Jaap:

„Ik eet beslist geen kruimel meer. — En jij?”

„Maar je moet weten, dat deze menschen van avond nog aardappels met spek eten, en gruttepap na! — Anders zouden ze niet kunnen slapen!”

„Maar dan hoeven wij toch niet mee te eten?”

„Zul je wel zien! — Als je niet mee eet, doen ze boos!”

't Werd Wout wat bang.

„Zeg, Jaap! kunnen we niet iets verzinnen?”

Jaap begon te lachen.

„Je moest doen als kleine Pier. De menschen hier weten allerlei vertellingen van kleinen Pier en grooten Pier. Eén er van is, dat kleine Pier meer moest eten dan groote Pier. Toen bond kleine Pier een grooten zak onder zijn kleeren, de opening vlak onder de kin, en toen hij aan 't eten was, at hij niet meer dan hij luste en schepte ongemerkt het overige in den zak. Dat konden wij ook doen. Maar zeg! maal dáárover niet: 't zal wel terecht komen. Je doet maar zooals ik!”

Jaap begon aan wat anders.

„Zeg, Wout! dat zou je niet kunnen gelooven: die oude, stokdoove Krulleman gaat bijna alle dagen op reis, naar alle winkels in den wijden omtrek. 't Is hier een groote zaak; 't heele groote huis zit tot den nok vol van allerlei winkelwaren.”

„Maar hij kan immers met de menschen niet spreken!”

„Nou! met zijn leitje! -- En gewiekt dat hij is!”

Ze hoorden de bel weer rinkelen. Even later kwam de vrouw hen terug halen in de kamer, en begon dadelijk:

„En hoe vonden jullie nou dien kleinen koopman?”

„O, wat een aardige, handige jongen is dat!” zei Jaap; en Wout: „Zoo'n goede jongen! alleen als je hem maar even ziet, houd je al veel van hem!”

De oude man begreep, waarover 't ging en schreef op zijn leitje:

„Een lieve, een Godvreezende jongen!”

Wout las het en knikte den man toe.

„Ja, jongelui, zei de vrouw -- wat heeft zoo'n jongen al een zwaar leven als je dat met je eigen leven vergelijkt. En toch is hij altijd welgemoed. Zijn vader heeft nooit veel kunnen uitrichten; Hannes heeft al lang mee voor 't gezin moeten zorgen. Naar school heeft hij bijna niet kunnen gaan; maar hij kan goed lezen en schrijven en rekenen. En voor de negotie is hij gaarder dan zijn moeder. Over een drie kwartier eerst zijn ze thuis; ze wonen hier heel

ver het veld in; en morgenochtend halfzeven trekt Hannesje d'r al weer met zijn vrachtje op uit. En dan is die stakkerd net zoo goedaardig als zijn vader. Je zoudt hem kunnen schoppen en slaan, en hij zou niet boos worden: op zijn ergst zou hij met tranen in de oogen zeggen: **Waarom doe je dat?"**

„Zijn vader?" vroeg Wout.

„Ja, zijn vader ook; maar ik bedoelde den jongen!"

Wout werd stil. En terwijl de vrouw en Jaap druk aan den babbel waren, ging hij naar de vrouw, en zijn handen op haar armen leggend zooals hij dat vaak zijn moeder deed, vroeg hij op wat smeekenden toon:

„Vrouw Krulleman, zou 'k wel naar bed mogen gaan?"

„Wel, lieve jongen! zeker wel! Je bent zeker moe!"

Jaap dacht aan Wouts angst voor 't avondmaal en dacht: o, die geraffineerde slimmerik!

„Maar, vrouw Krulleman, dan ga ik ook! Wij doen alles samen: wij behooren bij elkaar!"

„Ja, dat begrijp ik wel. Maar moet je dan eerst nog niet wat eten?"

Beiden zeiden, dat ze overvloedig genoeg hadden gehad. Jaap wist wel, waar ze moesten slapen. Ze wenschten hun vriendelijken gastheer en gastvrouw „wel te rusten!" en marcheerden naar hun slaapkamer, waar Jaap dadelijk zei:

„Dat heb je prachtig verzonnen, Wout!"

Maar Wout had het niet verzonnen. Zijn gemoed had hem plotseling daartoe gedreven; doch voor Jaap liet hij 't zoo, dat het een verzinsel was.

IX.

EEN ONRUSTIGE NACHT.

Wout had in eens weer aan dien marktdag gedacht, aan den kleinen veedrijver, aan wat vader van zijn eigen jeugd had verteld en wat hij verondersteld had van dien goeden jongen. En nu hij in 't bed lag, zag hij weer zoo doezelig, wat hij, half slapende, eens had gezien: allemaal koeien en boeren en veehandelaren, en daartusschen, nu hier dan daar schimachtig, wazig den kleinen veedrijver, die telkens verdween als hij hem eens goed in 't gezicht wilde zien. En nu was dat veedrijvertje.... Hannes. Precies zulke oogen, precies zulk een gezicht, zoo goed, zoo vroom, en juist zulke allersoberste, eenvoudige kleeren.... En ze wandelden nu samen in een mooien tuin, en Hannes was nu ook een heertje, en in dat mooie huis daar woonden ze, en ze voeren op 't meer en ze....

Boemm-boem! bom-bombeldebom-bom-boem!!!

Alle schepsels, wat een leven!

In eens was hij helder wakker. En weer:

Bommelebommele boemm! — boem-boem-boem!!!

O, wee, dat waren inbrekers op den zolder!

„Jaap!” heel, heel zacht. — „Jaap! Jakob!”

Wat sliep die Jaap toch vast!

Bommel-bammel-bam bom-bam-boem, boemmm!!

Wouts hart stond van angst bijna stil.

„J....p! — J....p! — J...k...b!”

En Jaaps ledematen schokten van ingehouden lachen, en hij had het laken in zijn mond geduwd, om zich te kunnen houden alsof hij sliep. En weer:

Bommelebommele boem! — boem-boem, BOEMM!!!!
Wout schreeuwde zoo hard hij kon.

„Jaap! Jaap!”

Nu werd het Jaap te erg.

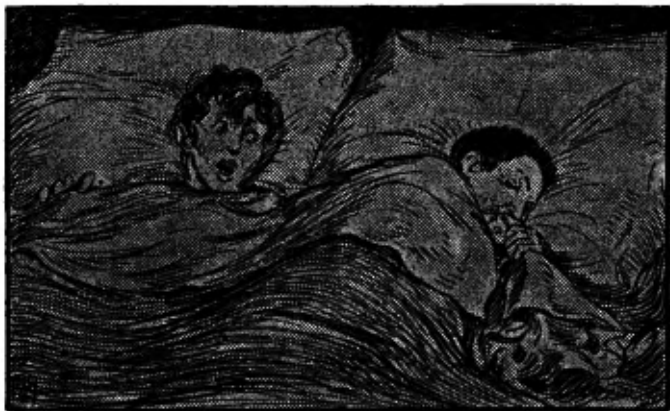
„Ja, wat wil je?”

En Wout fluisterde angstig:

„Jaap, hoor jij dan dat leven niet? Wat is dat toch?”

Nu lachte Jaap luid.

„Êh, vent, dat zijn ratten! Wist je dát nog niet?”

Van verbazing rees Wout overeind.

„Wat? — Doen ratten dat? — Och, alle menschen! dat had ik van ratten nooit kunnen denken....”

Daar had je 't weer!

Bom bommer de bom boem! boemm!! BOEMM!!!

„'t Is of er boeren met klompen aan op den zolder dansen!
Maar, Jaap! hoe is dat mogelijk!”

„Ja, ik weet het niet, en 't kan me niet schelen ook. Ga nu maar slapen! — Wel te rusten!”

„Wel te rusten!” zei Wout.

Maar van slapen kwam er niets. Hij lag al maar te denken over de ratten. Hoe ter wereld konden Krulleman en zijn vrouw dat zoo maar laten! Die leelijke beesten richtten toch veel schade aan!

In eens sprong hij overeind.

„Vent! wat mankeert je! Je doet me schrikken!” mopperde Jaap.

„k Wil de ratten vangen! — zei Wout beslist — slapen kan ik zoo toch niet.”

„Maar je kunt hier midden in den nacht toch geen herrie beginnen?”

„Herrie? En de ratten dan! — Wie van de rattenherrie geen last heeft, zal 't van mijn herrie ook niet hebben. Kom, help me maar! Ik weet een heel eenvoudig middel!”

Wout was al uit bed, en bezig enkele kleedingstukken aan te trekken; Jaap zat overeind in 't bed, en had wel lust om mee te helpen; maar moest eerst méér weten.

„Zouden ze hier haver hebben?” vroeg Wout.

„Haver genoeg; wat wou je dan?”

„Een ton op den zolder half met water vullen, daar een laag haver van drie, vier vinger dik over strooien, en de val is gereed. De ratten springen dan op de haver, maar komen in 't water terecht en kunnen er niet weer uit. 'k Heb 't onlangs zoo gezien bij Van Santen, den banketbakker. Ze hadden toen juist twee ratten zóó gevangen.”

Jaap kwam ook uit bed.

„Ja, ik wil je wel helpen, maar...”

Juist draaide er iemand aan de kruk van de kamerdeur, en daar verscheen 't hoofd van vrouw Krulleman.

„k Dacht het wel, — zei ze — dat jullui niet zoudt slapen. Krulleman was daarover ook al bezorgd, en zei, dat ik eens bij je moest gaan kijken. Bang voor de ratten zeker!”

„Bang niet, vrouw Krulleman! — zei Wout — maar ik zou ze willen vangen!”

De vrouw lachte ongeloovig.

„We hebben al van alles geprobeerd: een rattental geplaatst en een rattenslag; maar 't gaf niks. We hebben boonen gebraden en ze daar neergezet, maar er is geen rat van dood gegaan. Van in boter gebraden spons ook niet. 't Eenige wat zou helpen, is vergif; maar daarmee durven we niet beginnen, omdat de zolder vol grutterswaren is, en 't vergif daar in zou kunnen komen.”

„Maar ik weet wat, zonder vergif. En we vangen er zeker. In een ton met water, en daar haver over heen. De ratten springen dan op de haver, en komen in 't water terecht. — Vrouw Krulleman, mogen we naar den zolder? Dan zal ik 't dadelijk in orde maken. In een ommezien is 't zaakje klaar en morgenochtend hebben w'er zeker al gevangen!”

De vrouw lachte niet meer ongeloovig.

„Als je toch niet kunt slapen . . . . En ik wil je wel helpen ook!”

„Hoeft niet, vrouw Krulleman! wij kunnen 't best alleen; als we elk maar een emmer hebben!”

Eerst gingen ze met hun drieën naar den zolder, door de vrouw zelf met een lantaarn bijgelicht. Jaap had al dadelijk een leege ton in 't oog en ging er naar toe.

„Maar hij mag van binnen niet ruw zijn — zei Wout — want dan kunnen z'er weer uit klimmen. Hoe gladder van binnen, hoe beter. Als je . . . . kijk, die groote roode ton . . . . van blik zeker . . . . die zou beter zijn. Mag die er voor gebruikt?”

De vrouw bekeek de groote bus, en zei:

„Ja, gebruik die maar. En dáár is wel haver. Ik zelf zal water halen!”

Zij ging naar beneden, en Wout en Jaap zetten samen de blikken ton vlak naast een kist, waar, op het deksel, de ratten bekende teekenen van hun aanwezigheid hadden achtergelaten. Op die kist zouden de ratten wel gauw terug komen, en dadelijk de haver in de gaten krijgen.

Spoedig was er water genoeg in de ton; Wout strooide er voldoende haver over heen en de verraderlijke „bedriegput” was gereed. Stilletjes begaven alle drie zich weer naar beneden, elk naar zijn slaapvertrek. De vrouw vertelde haar man, wat ze hadden uitgevoerd, en de jongens bleven muisstil een poosje voor hun bed zitten, luisterend, of ze vlak boven hen misschien al iets van een rattenramp konden waarnemen.

„Maar ratten zijn zoo slim!” fluisterde Wout.

„En muizen dan!” fluisterde Jaap. — „Er was eens een muis in een groote kom met melk gevallen, en toen kon ze er niet meer uit en moest verdrinken. Maar wat deed ze? Ze plonste al maar rond, tot de melk boter werd, maakte van de boter een eilandje, ging daar wat op uitrusten en sprong er af, over den rand van de kom heen. Toen was ze gered!”

„Is dat bij jullui gebeurd?”

„Neen, maar 'k heb 't eens gehoord, ergens in een hut!”

„En geloof jij dat?”

„Een beetje wel, en een beetje niet!”

„Moet je van ratten hooren! — Maar zeg, we gaan naar bed; ik word hier koud. — Toe! jij ook! Weet je, hoe ze eieren stelen? Dan pakt een rat met de vier pooten een ei tegen zijn buik aan. Dan kan hij natuurlijk er zelf niet mee weg, omdat hij niet loopen kan; maar andere ratten trekken hem dan aan zijn staart naar hun hol. O, ze zijn zoo slim! Toe, lig je nu haast goed? — Stil nou! — Maar honden zijn bang voor ratten. Maar daarom pakken zij ze wel. Eens.... maar zeg, doe jij dat?”

„Wat?”

„Je gooit met iets omhoog, en dat valt me vlak op mijn hoofd. Je hebt zeker een handvol rijstkorrels mee van boven genomen. Alweer! — Wat....”

„Och, je droomt. Mijn handen zijn leeg. Toe vertel op van: eens!”

„Eens liep ik met onzen hond door 't park langs den vijver, en daar ineens had Polli een dikke rat te pakken, en met dat hij haar in den bek had, slingerde hij haar hoog de lucht in, dat zij met een harden bons weer op den grond terecht kwam. 't Beest bleef voor dood I.... maar Jaap, zeg, nou druppelt er water in mijn gezicht.”

In eens rees Wout op.

„'t Druppelt hier. Als die ton....”

Jaap rees ook overeind.

„Bij mij lekt het ook! Als die ton maar niet lek is! Misschien staat dat ding hier vlak boven ons!”

Beiden waren al het bed uit; Wout stak de kaars aan.

„Zullen we 't vrouw Krulleman zeggen?”

„Maar dan maken we haar weer wakker!”

Besluiteloos keken ze elkander aan. Boven zich hoorden ze al weer de ratten.

„St!” deed Wout.

„St!” deed Jaap.

Roerloos stonden beiden met opgeheven vingers. Heel lang.

„Ik word zoo koud!” fluisterde Jaap.

„Ik ook; — zei Wout — laten we maar weer in 't bed gaan!”

„Maar dan worden we nat!”

„Neen, 'k weet wel wat. Hier om den hoek, in de gang, heb ik een paraplu gezien. Stap maar in 't bed!”

Jaap gehoorzaamde; Wout nam het groote, groene regenscherm, schoof het uit en plaatste het beschermend half over Jaap heen, om onder de andere helft voor zich zelf een schuilplaats te hebben. In een ommezien had hij de kaars uitgeblazen en was hij onder de paraplu gekropen.

„Laat het nu lekken zooveel het wil. Maar nu moeten we geen woord meer fluisteren, want die slimme ratten....”

Pieng! poeng! — pieng pieng, poeng! — druppelde het op de groote groene paraplu vlak boven hun hoofd, en even

hooger schenen de ratten iets nieuws ontdekt te hebben : ze maakten nu een heel ander leven dan in den voornacht. En dan weer :

Pieng, pieng, poeng! poeng! op de paraplu. De jongens luisterden, luisterden, en vielen in slaap.

Vrouw Krulleman was al vroeg wakker en dacht dadelijk aan de waterton. Ze brandde van verlangen, om te weten, of er ratten waren gevangen. Want als dit middel hielp, zou

ze van alle ratten verlost kunnen worden. Ze lag wakker tot het licht genoeg was, om boven een onderzoek in te kunnen stellen. De man was reeds opgestaan en had al water aan de kook. Zij stapte nu uit bed, kledde zich en trok naar boven.

Waarlijk, er was leven in de ton!

Opgetogen ging ze de trap weer af, om allereerst het groote nieuws aan de jongens te vertellen. Stil opende ze de deur....

Alle menschen! de jongens lagen te slapen onder de

grootte paraplu! Wat snaken toch! Lachend spoedde ze zich naar haar man.

„Nu moet je eens kijken!”

Hij volgde haar tot voor 't bed van de jongens, en toen hij hen daar zag, met het grootte regenscherm over hen heen, begon hij zóó luid te lachen, dat ze er van wakker schrokken.

„Watte? Wat is er?” — deed Wout slaapdrongen, en Jaap scheen te zullen gaan huilen.

„Er zijn ratten in de ton!” zei de vrouw, en nu waren beiden dadelijk helder wakker. Ze kleedden zich gauw en gingen met de vrouw naar den zolder. Uit vrees, dat de beesten er weer zouden uit komen, had ze een deksel over de ton gelegd. De jongens gluurden er even in.

„Twee zijn er vast!” zei Wout verrukt.

„Op zijn minst drie!” beweerde Jaap.

Maar wat er nu moest gedaan worden, wisten ze niet.

„De baas zal 't wel weten!” zei de vrouw, en toen ze naar beneden ging, en Krulleman boven kwam met een tang en een pook, begrepen de jongens wat er zou gebeuren, en maakten, dat ze beneden kwamen.

Een poosje later had de man vier doode ratten in een emmer; hij liet ze Wout en Jaap zien, en stopte ze onder den grond.

Wat viel er nu wat te praten! — Eerst over de ratten, dan over de verraderlijke ton, en toen waagde Wout het, de lekkage aan te roeren.

„Dus was die paraplu maar niet een grap?”

„Wel neen, vrouw Krulleman!”

„Maar jongens, dan moet ik daar allereerst in voorzien! Dat bed zou bederven!”

Zij begaf zich dadelijk naar de slaapkamer, en Krulleman, die alles had verstaan, trok naar boven, om de blikken ton te leegen en het lek te stoppen. Jaap en Wout boden hulp, waar ze konden.

Krulleman was buitengewoon in zijn schik. Aan Wout en Jaap betaalde hij een dubbeltje voor elke gevangen rat,

en beloofde dat bedrag ook te betalen voor elke rat, die hij nog in de ton zou vangen. Of de jongens in hun nopjes waren!

Aan 't ontbijt werd er, volgens gewoonte, stil gebeden en gedankt, omdat de man stokdoof en onverstaanbaar in zijn spreken was. Jaap moest nu uit den Bijbel voorlezen. En toen ze allen klaar waren, klonk er roepen van de overzijde van de vaart.

„Zeker klanten, die nog niet wisten, dat ze er niet over kunnen,” zei de vrouw en ging naar buiten. Maar zij kwam lachend terug.

„'t Zijn klantjes voor de jongeheeren!”

De jongeheeren liepen naar buiten en zagen Marie en Anna aan den overkant.

„We komen eens zien, hoe je 't maakt in 't Over-Jordaansche — riep Marie — Moe wou graag wat van je weten!”

„We hebben vier ratten gevangen!” riep Wout.

Jaap zei met een duw, dat de heele wereld dat niet hoefde te weten. „We denken straks door 't veld weer naar huis te gaan. Jammer, dat jullui hier niet kunt komen, of wij bij jullui. We konden dan samen gaan.”

Marie weer:

„Is er daar geen schuitje of zoo iets?”

„Hier niet; maar als jij daar eens wat op kon snorren! Toe, vraag eens daar ginder!”

„Maar ik wil niet in een schuitje!” zei Anna; en Wout zei: „Dat hoeft niet; als wij maar bij jullui kunnen komen!”

't Was te guur om daar stil te staan, en 't viertal sprak af, dat elk langs den kortst mogelijken weg naar huis zou gaan. De meisjes gingen al. Jaap en Wout bedankten Krulleman en zijn vrouw heel vriendelijk, groetten hen en trokken langs den omweg door 't veld naar huis. Wat hadden ze wat te vertellen!

Maar van een wandeling naar de ruïnen kwam er dien dag niets.

X.

EEN ONTDEKKING VAN MAERSCHALK.

Dominee Siebing had Wout en Jaap beloofd, dat ze eens met hem mee zouden gaan naar een zieken knaap, Aart Moesman, die al lang ziek was en, naar 't scheen, wel niet weer beter zou worden. Jaap was meermalen mee geweest naar den blijmoedigen, geloovigen jongen, en had hem ook wel eens alleen een poosje gezelschap gehouden. Aart woonde met zijn moeder in een dagloonershuisje.

Met hun drieën waren ze nu op stap daarheen, toen Maerschalk hun tegemoet kwam.

„Dat tref ik slecht, dominee! — zei de man na beleefden groet. — Ik hoopte u thuis te zullen vinden, omdat ik iets gewichtigs met u wilde bespreken.”

„Maar dan ga 'k met u terug, broeder Maerschalk! De jongens kunnen wel zonder mij gaan. — Zeg, Jakob! jij weet wel, waar Aart het meest mee gediend is. Maar niet druk met hem zijn. En laat Wout hem maar eens wat vertellen. Zeg hem, dat ik nu verhinderd ben, maar hem toch morgen hoop te bezoeken. Groet hem van mij en van moeder en Marie!”

„En van mij ook! — zei Maerschalk — en zeg hem, dat hij mij al spoedig weer eens mag verwachten!”

„Ja, vader! ja, Maerschalk!”

De jongens stapten verder; de predikant en Maerschalk wandelden naar de pastorie.

„'k Wou graag met u spreken over Le Bon, dominee! Ik heb een merkwaardige ontdekking gedaan.

Weet u, waarom al uw drukte en geschrijf om zijn familie

te vinden, evenmin eenig gevolg had, als alles, wat ik daarvoor gedaan heb? Beiden zijn we afgegaan op den naam Le Bon. Het kwam in 't geheel niet in mij op, dat dit misschien niet zijn werkelijke naam was."

„Nee, in mij ook niet!"

„Ik informeerde maar naar een Le Bon, en dat gaf niets. Toen dacht ik: ik ga eens informeerden naar een kunstschilder, zoo en zoo van gestalte, van lengte, van kleur, en ongeveer zóó oud. Daarvoor moest ik in kennis zien te komen met enkele kunstschilders, en dat gelukte me goed. Aan een tiental heb ik geschreven om nadere inlichting; maar den naam Le Bon noemde ik niet. En nu ben ik klaar. Bij u in huis zal ik u een paar brieven laten lezen. Hij moet van zeer welgestelde ouders zijn."

Aan de pastorie gekomen, gingen beide mannen regelrecht naar de studeerkamer, en Maerschalk legde den predikant dadelijk een brief voor.

„Lees u dezen eerst, dominee!"

Dominee las, las . . . .

„Maar, Maerschalk! hierin gaat het over een kunstschilder Nobel! Dat deze veel op onzen ongelukkigen kunstschilder lijkt, geeft niets!"

„Zoo dacht ik eerst ook, dominee. En 'k liep er al maar over te denken, wat Le Bon met Nobel te maken kon hebben. Want ik had het volle vertrouwen, dat Le Bon niet loog, en 'k kon dus niet denken, dat hij mij en u niet zijn waren naam zou gezegd hebben. Maar 'k heb soms van die malle, jongensachtige grillen: dan lees ik woorden en namen van achteren naar voren, om te zien, wat voor malligheid of interessants daardoor ontstaat. Heel toevallig deed ik dat ook met den naam Le Bon, en . . . 'k had den naam Nobel! . . ."

De dominee schokte verrast op.

„Kolossaal, Maerschalk! Prachtig!"

„Wil u gelooven, dominee, dat ik beefde van aandoening?"

„Wel, ik beef nu zelf. Ga verder, Maerschalk!”

„Ja, verder, dominee! — Mijn vertrouwen in zijn oprechtheid kreeg een schok. Want ik had een paar papieren van hem, die voor hem en voor mij van eenig gewicht waren, en door hem onderteekend met A. Le Bon. Dat waren dan valsche handteekeningen! — Daar was ik náár van, dominee! — Een groote dronkaard was hij, maar om zijn oprechtheid hield ik toch van hem, en ik geloofde, dat hij op den rechten weg zou komen. Maar nu was hij een oplichter.”

„Ja, dat is zoo. En?”

„Wel, ik haalde die papieren te voorschijn, om ze nog eens te lezen; en 'k schonk mijn volle aandacht aan de onderteekening:

A. Le Bon à Rebours.

Och ik las dat, zooals ik uw naam zou lezen:

Ds. Siebing van Gorloo. Dat Rebourts hield ik voor een stadje in Frankrijk of België. Maar nu ik wist, dat *Le Bon*, omgekeerd gelezen, *Nobel* was, bekeek ik dat *à Rebourts* ook eens goed, las *à rebours* en wist nu dadelijk, dat dit het Fransche woord voor *averechts* is. Nu werd het mij zoo duidelijk als de dag, dat er stond:

Le Bon, *averechts* (van achteren naar voren). Dus: Nobel.

„Dat is al weer prachtig, Maerschalk! — 't Is dus toch geen valsche handteekening!”

„Neen, de kerel heeft niet onoprecht kunnen, niet willen zijn. Ik had weer het volle vertrouwen in hem. En nu moest ik hem in de val laten loopen. Den volgenden dag kwam hij langs ons paadje, 'k liep naar buiten en riep hem na: „Nobel!” — Hij keerde zich om en zei: „Ja, Maerschalk!”

Nu lachte de predikant:

„Ha, ha! hij luisterde naar den naam Nobel! Verraden was hij!”

„Ja, even kon ook ik het lachen niet laten; hij merkte dat, en toonde te begrijpen, waarom ik lachte. — Ja, jongen! zei 'k kom nu eens bij me binnen; ik weet wat van je. — Daar ben 'k blij om, zei hij. Ik ben met hem gaan spreken, en nu weet ik alles van hem, en begrijp veel. Lees u nu eens dezen brief, dominee!”

Toen de predikant den brief had gelezen, zei hij:

„Jonges, dat is wat! — Maar hij schijnt toch geheel onschuldig te zijn aan die valsche munterij. Ja, wat moeten jonge menschen toch voorzichtig zijn in de keuze van hun makkers. En 't is zoo aantrekkelijk, veel geld te kunnen verteeren. Ja, natuurlijk, door de lage listen van dien bandiet viel alle verdenking op den jongen, veel geld verteerenden kunstschilder. En dan zonder eens zijn vader en moeder te raadplegen, maar gauw de vlucht nemen. Dwaaskoppen toch! En ten slotte het verdriet en de ellende gaan verzetten met drank! Maar 'k ben hartelijk blij, dat er nu een groote kans is, dat alles weer terecht komt!”

„Ja, dominee, daar hoop ik op. Maar zoo als u merkt: de schrijver van dien brief weet niet, waar zijn ouders wonen. Hij vermoedt van in 't Zuiden van ons land of in België. En Le Bon wil het niet zeggen. Hij zegt: ik wil eerst geen dronkaard meer zijn, en dan zal ik het u wel zeggen, en dan ga 'k weer naar mijn ouders. Over een jaar, denkt hij. En nu ben ik met hem afgesproken, dat hij bij mij in huis komt en dus mijn huisgenoot wordt.”

„Dat zal goed voor hem zijn, Maerschalk! 'k Ben er blij om. En nu we zijn waren naam weten, zal 't ons misschien beter gelukken, om familie van hem te zoeken.”

„Ja, dominee, we moeten maar volhouden. En dan nóg wat. — Le Bon is bij u aan huis wezen schilderen, en u hebt zeker een ernstig woordje met hem gewisseld?”

„Ja!”

„En nu wil hij niet weer bij u aan huis komen!”

„Is hij boos?”

„O, neen, dát niet! — Als hij geen dronkaard meer is, dan eerst zal hij u weer durven bezoeken. Hij wordt zoo naar bij u in huis. In zulk een omgeving — zegt hij — als bij den dominee, ben ik groot geworden, en nu ben ik een ellendeling. Hij heeft soms bij me zitten huilen!”

„'t Is ook, om te huilen, Maerschalk! Maar laat ons bidden en hopen, dat hij in waarheid als de verloren zoon niet alleen tot zijn aardsche ouders, maar ook tot den Vader in de hemelen wederkeert!”

Ze praatten nog een poosje, en Maerschalk ging naar huis. De predikant deelde zijn vrouw het nieuws mee; en ook zij kreeg wat meer hoop voor den kunstschilder. Een uurtje later kwamen Jaap en Wout terug van hun ziekenbezoek.

„Le Bon kan niet hier komen om je portret af te schilderen, 'Anna. Marie moet met je naar Maerschalk gaan, en hem vragen, of Le Bon het daar bij hem in huis mag doen, Maerschalk zal dan wel met Le Bon afspreken. Hoe vind je dat?”

„Heel best, oom!”

„Maar vader viel Jaap in -- dan gaan Wout en ik mee, om 't schilderen te zien!”

„Je kunt met je vieren gaan, mits je allen heel vriendelijk en beleefd jegens Le Bon zult zijn. Als dan 't portret klaar is, zal ik je wat van hem vertellen!”

„Maerschalk heeft er zeker van verteld?” vroeg Jaap.

„Domineeskinderen moeten kunnen zwijgen en verstandig zijn!” antwoordde vader, en Anna merkte op:

„Nou, maar kinderen uit een galanteriewinkel ook!”

XI.

VÓÓR DE KERSTDAGEN.

Wat was de Zondag hier een heel andere dag dan in de stad. 's Morgens om negen uur was 't al kerk, en van alle kanten kwamen ouden en jongen uit het veld opdagen om Gods Woord te hooren. Allen waren op hun Zondagsch, maar zeer eenvoudig gekleed: niet één, die ook maar een klein beetje een heer of dame geleek. En allen, ouden en jongen, kwamen met een kerkboek, sommigen met een zeer groot zelfs.

Hoe heel anders vond Wout zoo'n kerk vol landarbeiders, dan hij 't in de stad gewend was. En wat keken ze allemaal naar hem. Jaap had gezegd, dat ze hem nu morgen allemaal zouden kennen. — Die menschen hier konden toch maar goed zingen; en ze luisterden ook goed. Jaap had gezegd, dat ze onderweg en thuis meestal over de preek praatten.

's Middags was 't om twee uur wéér kerk. Later kon het niet, omdat het om vier uur al begon te donkeren, en 't later moeilijk werd om 't pad te vinden. 's Middags was de kerk ook weer vol. En 's avonds kwamen heel wat menschen bij den dominee koffiedrinken. Dat vond Wout heel gezellig, en hij merkte, dat die eenvoudige menschen wel veel wisten uit den Bijbel, meer dan in de stad.

Ja, de Zondag hier was heel anders dan in de stad: 't was hier veel meer een heilige dag. Stil, heel stil was 't hier alle dagen; maar 's Zondags was 't zoo heilig stil, zoo echt Zondagsch. Toch — bij oom en tante hier

was 't dezen dag veel drukker dan andere dagen, omdat er zooveel menschen op bezoek kwamen. Oom was 's avonds doodop en tante was ook heel moe.

's Maandags werd er een heel groote kist bezorgd.

„Al weer voor 't Kerstfeest!” wisten allen, want de vorige week waren er ook al twee kisten met kleeven en pakken boeken en boekjes gekomen.

„Die kunnen Jaap en Wout wel leeg maken! zei mevrouw — en Anna en Marie willen ook wel meehelpen. Ja, ja, 't zal nog een heele drukte worden!”

Maar 't was afgesproken, dat Le Bon vandaag het portret zou afmaken; vóór tienem moest Anna bij Maerschalk zijn, en 't was een vanzelfheid, dat Marie meeinging. Jaap en Wout waren voor vandaag uitgenoodigd bij Gert Boene, en hadden beloofd te zullen komen. Maar ze wilden nu beslist mee naar den schilder. Ze moesten Boene toch voorbij, en daar zouden ze even zeggen, dat ze een paar uur later kwamen.

Toen ze heen zouden gaan, zei vader Siebing:

„En nu verstandig zijn, hoor! 'k Heb je dat van mijnheer Le Bon verteld; maar je mag daarvan niets laten merken. En gewoon beleefd zijn. Wout en Anna spreken hem aan als *mijnheer*; maar Marie en Jakob zijn dat niet gewoon, en doen het dus *nog* niet.”

Ze begrepen alles, groetten en stapten op.

't Was weer een *donkere dag vóór Kerstmis*; maar de jonge menschen waren blijmoedig, hoewel Anna van „weer naar de pijnbank” sprak. Alle vier liepen even bij Gert Boene aan om daar te vertellen, wat er op til was, en dat Wout en Jaap een paar uur later zouden komen.

Maerschalk zelf scheen niet thuis te zijn. Zijn vrouw liet de jongelui in de groote kamer, waar Le Bon reeds alles gereed had. Nadat ze allen den schilder beleefd hadden gegroet, zei Jaap:

„Wout en ik zijn ook mee gekomen, om 't schilderen te zien: dat mag immers wel, Le Bon?”

„Zeker wel. Je kunt dan zien, wat een doodeenvoudig werkje dat is!”

„Ja — zei Wout lachend — doodeenvoudig voor een kunstenaar!”

Marie bekeek de portretschets, en zei:

„'t Is nu lang zoo mooi niet, als toen u 't pas had geschilderd!”

„Dat komt — zei de schilder — omdat de donkere verven mat zijn opgedroogd en daardoor hun diepte hebben verloren. Kijk!”

Hij penseelde wat vette olie over de donkere gedeelten en dadelijk werd heel het portret weer levendiger.

„O, ja! — zei Marie — nu is 't weer mooi!”

„Neen, — zei de schilder — nu zal 't mooi worden!” Hij zette Anna in positie en begon te schilderen, alles nog eens over. Even als de drie jongeren, stond ook Maerschalks vrouw in spanning, doodstil naar 't werk te kijken. O, 't was er zoo stil. 't Was, of daar een tovenaars bezig was. Want dat kopje van enkel verf werd zoo echt, zoo heel echt het hoofd van de ernstige, goedmoedige Anna. Eindelijk was het portret zoo ver, dat de schilder zei:

„Zóó kan 't wel!”

Anna liet een zwaren zucht van verlichting en sprong haar nicht tegemoet. Maar de nicht merkte op, dat het kleed nog niet af was. Anna zelf en Wout en Jaap vonden „alles” van 't portret meer dan prachtig en wilden 't meenemen.

„Neen! — zei de schilder — nu moet ik het thuis afwerken. De jonge juffrouw heeft het ook wel gezien, dat het kleed nog niet af is: maar daarvoor hoeft niet geposeerd te worden. Als 't af is, en droog, zal Maerschalk het portret thuis bezorgen!”

Ze waren dus klaar, groetten, en gingen heen; Marie en Anna naar huis, en Jaap en Wout naar Boene.

De jongens vonden er de middagtafel gedekt, en man en vrouw wachtend. Er werd dadelijk begonnen. Na 't eten moest eerst Jaap en dan Wout een hoofdstuk uit den Bijbel lezen: beiden lazen zoo mooi als de dominee, vonden Boene en zijn vrouw, die beiden maar zeer gebrekkig konden lezen.

Boene vooral was nog net een kind en hield de beide knapen voor groote geleerden, en vroeg hun allerlei over 't gelezene. Hoewel Jaap de zoon was van een predikant, deed Wout, die altijd naar een Christelijke school had gegaan, in Bijbelkennis niet voor hem onder. Beiden voelden zich wonder gelukkig, omdat die twee groote menschen zoo naar hen luisterden.

Na de dankzegging ruimde de vrouw de tafel op, en . . . ja, wat moesten die heertjes nu doen? Want daar zoo maar zitten, als boeren om den haard . . . Was hier dan niet wat bijzonders te zien? Want boeken, behalve ouderwetsche godsdienstige, hadden ze niet. Wout begon te vertellen, wat voor moois hij hier en daar in Gorloo had gezien, en Gert Boene verontschuldigde zich: „Ik ben maar dom, en kinderen hebben we niet!”

Wout vooral had behoefte iets te zien, en bekeek een paar zeer eenvoudige schilderijtjes, en nu hij toch was opgestaan, snuffelde hij langs alle wanden. Hij bekeek de oude klok, het pijpenrekje, een vogelkooi, nog een schilderijtje en kwam zóó aan den donkeren hoek van den grooten schoorsteenmantel. Daar ontdekte hij een potje zóó verweerd en oud als hij nog nooit gezien had.

„Hé, Boene! wat is dat?”

Hij nam het in zijn hand, en de vrouw schoot in kleur.

„Och, dat vuile ding! Gert, je weet wel, dat ik dat niet op den schoorsteenmantel wil hebben!”

Wout zag, dat er oude spijkers in waren.

„Jaap! -- zei hij dit is beslist een urn, van de Hunnen nog! — Maar, Boene! hoe kom je daar aan?”

„Wel, — zei hij — dat ding heb ik diep in den grond gevonden. Heel, heel diep vind je genoeg zulken rommel; maar wie kijkt daar nu naar? D'r scheelt altijd wat aan, maar dit was nog heel, en daarom heb ik 't meegenomen. Dat goed is zoo bros: je kunt het niet gebruiken.”

Wout was verrukt. Een urn uit den Hunnentijd was 't!

Natuurlijk vond je zoo iets alleen maar heel diep in den grond.

„Als je zóó iets mooi vindt, heb ik nóg wel wat!” zei Boene en kwam met iets als een koperen doosje.

„Dit heb ik ook heel diep in den grond gevonden! — Ja, jongheeren, dat is heel vreemd: in den bovengrond

vind je hier nooit wat; maar eerst als je heel diep komt!"

„Dat is niét vreemd, Boene! Het komt, omdat hier voor heel veel eeuwen menschen hebben gewoond, en dan zijn die menschen verdwenen en is 't hier vele eeuwen woest geweest, tot hier weer menschen gingen wonen. Misschien is 't hier overstroomd of zoo iets. Op school heeft meester er van verteld. Dit potje kan wel over de duizend jaar oud zijn!"

Boene was vol aandacht.

„Nou je dat zegt, weet ik ook wat. En je kunt wel gelijk hebben. Voor jaren hebben we ginder voorbij de kerk een zijvaart gegraven. En daar heel diep vonden we een boomstam, met een bijl bekapt. We kwamen er allemaal om toe, en niet een kon begrijpen, hoe die stam daar gekomen was. We groeven dieper, en we hadden al weer zulk een stam, en toen was 't daar allemaal boomstammen. Toen ging er één naar den schoolmeester, en toen deze kwam, zei hij, dat wij verder graven moesten in elke richting tot we geen boomstammen meer naast elkander vonden. Wij groeven, en naar twee kanten uit kwam er geen eind aan de stammen: 't lag er vol. Twee dagen later zei de meester, dat het hier vroeger een groot moeras was geweest, en dat men een weg van boomstammen zou gemaakt hebben. Hij heeft toen in oude boeken gelezen, en gevonden, dat het een weg was van een kerk naar een klooster. En 't was wel duizend jaar geleden, zei hij. Maar hoe de wereld toch zóó veranderen kan! Want wat toen boven den grond was, is er nu diep, diep, heel diep in!"

„Als je weer wat vindt, Boene! moet je 't bewaren. Of 't kapot is of heel: dat komt er niet op aan!"

Wout dacht aan de ruïne; dat zou daar wel een stad zijn geweest! Wie weet, wat hij daar nog vinden zou!

Boene dacht ook.

„Ja, jongelui! 't Godsbestuur is wonderlijk. Hier onder ons zouden dan menschen geleefd hebben, en nu wonen

wij er boven op. Die menschen hebben al God, hun Rechter, ontmoet. Ja, waar zijn die nu? En wij zijn nog in 't land der levenden. En wie weet, wie er nog weer eens boven óns zullen wonen, als wij diep in den grond tot stof zijn vergaan!"

Dat gaf nog meer te denken voor Wout en Jaap.

Ze wilden vóór vijf uur weer weg; maar — Gert Boene en zijn vrouw wilden beslist, dat ze eerst nog hier boterhammen zouden eten en koffiedrinken, en daarvoor moest eerst nog alles worden klaargemaakt. Pas tegen zessen konden ze heengaan. Dat ze meer dan genoeg hadden móéten eten, werd vergoed, doordat Jaap het koperen doosje, en Wout het urtje ten geschenke had gekregen. Elk had het zijne 't liefst; Wout vooral was zeer rijk met zijn verweerd potje.

„En Jaap, nu ik dat weet van die boomstammen, zou 'k toch beslist nog eens naar de ruïnen willen!"

„'t Kan niet meer, Wout! Tel maar na: morgen moeten we meehelpen al de cadootjes voor de kinderen klaarleggen; Donderdag en Vrijdag is 't Kerstfeest. Zaterdag moeten we mee cadootjes bij de zieke kinderen brengen. Zondag is 't Zondag, en Maandag is 't je laatste dag: dan moet je nog hier en daar afscheid nemen!"

„Afscheidnemen.... dan kan Anna dat wel voor me doen. Dan konden we Maandag samen naar Babel gaan!"

„Maar waar de ruïnen zijn, dat is Babel niet! Babel is er vlak bij!"

„O, dat wist ik niet. Nou, maar ik bedoel: naar de ruïnen!"

't Was al vrij donker, zoodat, toen ze bij de pastorie kwamen, ze maar moeilijk het hek konden vinden. Toen ze 't gevonden hadden, ging Wout er door; maar Jaap bleef achter om het te sluiten en dat duurde nogal wat.

Toen Wout de stoep had bereikt hoorde hij iets heel vreemds in de pastorie, en bleef staan, om te hooren wat het was. Maar hij liep naar Jaap terug.

„Jaap! wat er nu bij jullui in huis te doen is, weet ik niet. 't Is net kermis! precies dronkenmanskermis!”

Jaap, schrikkend, liet het hek zoo 't was, en met Wout op de deur toegaand, hoorde hij 't nu ook. Van verbazing, van ontsteltenis spraken ze eerst geen woord.

„Wat is dat nu! 't is compleet kermis bij ons in huis!”

Ze bleven stil staan luisteren. Er werd getrompetterd, gefloten, er klonken bellen, 't ratelde en rinkelde daar, en 't was of er eendjes kwaakten en hanen kraaiden. Alle mogelijke geluiden, maar meest leelijke, klonken onophoudelijk door elkander. Alleen gewone menschelijke stemmen hoorden ze niet.

Zonderling! zonderling!

„En hoor nu eens! -- 't Is of ze dronken zijn! Wat nuchter mensch maakt zoo'n spektakel? — Zou Le Bon soms gekomen zijn — voor 't portret — en dat hij dronken is?”

„Maar dat je heelemaal geen menschen hoort! — Geloof jij aan aan spoken — aan klopgeesten....?”

Ze pakten elkander vast. Jaap fluisterde:

„Kom, Wout! stil! heel stil!”

Jaap opende geruischloos de voordeur, en sloop — terwijl hij Wout vasthield — naar de kamerdeur, die in de kier stond....

Wat was er gebeurd? — Omdat Wout en Jaap niet kwamen, had vader zelf hamer en nijptang genomen en de groote kist geopend. Er waren geen kleeren in; heel wat anders, want het was een kist van oom Van der Linde, Wouts vader, een kist vol geschenkjes voor de Gorloosche kinderen. Marie en Anna hielpen dadelijk, al wat er in de kist was, in de kamer te dragen. Uit een briefje bleek, dat ze voor heel deze kistvol geen cent hoefden te betalen, omdat er aan de meeste artikelen een kleinigheidje kapot was.

Er was al maar gewacht op Jaap en Wout, en toen die niet kwamen, waren alle pastoriebewoners, vader, moeder,

Marie, Anna en de dienstbode begonnen te onderzoeken, welke dingen goed, en welke dingen iets kapot waren. Dat deden ze heel ernstig. 't Was immers voor de kinderen van Gorloo! — Maar ze deden het met . . . den mond. Want . . . het waren bijna alle muziekinstrumentjes, of dingetjes, poppen, haantjes, eendjes, die . . .

Jaap en Wout stonden door de kier te gluren . . .

Allen in de kamer waren ernstig bezig elk aan zijn afdeeling. Vader had de haantjes, konijntjes, eendjes en andere dieren, elk op een beweegbaar voetstuk, en als hij daarop drukte, riep het beestje *bê-ê!* *bê-ê!* of *tê-ê!* *tê-ê!* En dan bleek, dat het nog goed was. Moeder had de poppen. Zij kneep ze een voor een in den buik, en als ze *mê-ê,* *mê-ê!* schreeuwden, waren ze goed. Marie onderzocht de blikken trompetten en houten toeters en maakte daardoor het meeste kermisgeluid. Anna had de afdeeling rateltjes, rinkelbellen en trommen; Jansje, de dienstbode, onderzocht de fluiten en fluitjes.

Allen waren even ernstig bezig, elk aan zijn eigen muziek. Vader hoorde niets dan zijn eigen beestjes; moeder slechts haar poppen; maar Wout en Jaap hadden dat alles door elkander gehoord. Nu zagen ze die herrie, en 't was heelemaal geen herrie. Nogal luidruchtig — om niemand te doen schrikken — bewogen ze zich even in de gang en stapten naar binnen. Ze groetten wel allen, maar kregen van de muzikanten niets dan een knikje terug. En dan . . . begonnen ze mee te doen, en toeterden en floten en trommelden alsof ze daarmee een dagloon hadden te verdienen.

Wat waren ze rijk dien avond, want al dat moois was voor hun Gorloosche kinderen. Den volgenden dag hadden ze 't weer overdruk om aan elk stuk kleeren of speelgoed een naam te hechten, en eerst laat in den avond waren ze daarmee klaar.

XI.

'T FEEST.

De eerste Kerstdag werd in de kerk gevierd als een Zondag, den tweeden 's morgens ook; maar 's middags was het feest voor de kinderen. Naar dit kinderfeest had Wout het meest uitgezien. Niet om 't feest zelf, want dat was zeer, zeer eenvoudig; zóó eenvoudig, dat de stads-kinderen er hun neus voor optrekken zouden. Geen kerstboom, geen bioscoop, geen tooverlantaarn zelfs. Alleen maar veel eten en drinken, en kleeren en boekjes en speelgoed. Alleen dát maar! — Maar!!! -- Nou ja, ook nog veel zingen en wat vertellen!

Maar voor de kinderen van Gorloo was 't een heel, heel groot feest, o! Die zeiden niet „Alleen dát maar! Nou ja, dan ook nog wat vertellen!”

Want juist dat vertellen was zóó mooi, dat daarvoor ook de groote menschen in de kerk kwamen, want . . . nu vertelde dominee! Anders, op Zondagsschool deed het een gewone man, een arbeider, en die deed het wel zóó, dat die ongeleerde kinderen het goed konden begrijpen, en er veel van konden leeren, als ze wilden, maar eigenlijk *mooi* was 't niet. De dominee alleen maar vertelde *mooi*, o, zoo wonder, wonder mooi. Dan leefde je er geheel in!

Als hij vertelde van de heerlijkheid, waarin de Zoon van God bij den Vader in den hemel leefde, en van zijn liefde tot zulke zondaren, kleinen en grooten, als wij zijn; — dat Hij zijn hemelsche heerlijkheid verliet, om ons van alle zonde en straf te kunnen verlossen, en mensch werd, als een arm kindje in Bethlehem geboren, om al ons leed te

kunnen lijden, al onze smart te dragen en onzen dood te sterven, o, dan werden er zooveel harten warm. Doch zulk echt mooi vertellen had Wout al veel gehoord. Toch — ja! — 't pakte hem meer dan 't ooit had gedaan, die onuitsprekelijk groote liefde van onzen Heer Jezus Christus, vooral toen de dominee vroeg, vroeg aan allen:

„En wat heb jij, Kees! jij, Wander! jij, Liesje! jij, hoe je ook heet — wat heb je op 't oogenblik aan den Heere Jezus Christus, Die naar zijn heerlijkheid is teruggekeerd en op den hemeltroon aan de rechterhand des Vaders zit? Hij kent ons allen, ziet ons, hoort ons altijd, en weet alles, alles, wat wij gedaan hebben heel ons leven, gisteren, vandaag, nu! — En wat heb je nu, nu aan Hem? Wat zul je aan Hem hebben morgen? Wat, heel je leven? Wat zul je aan Hem hebben als je sterven moet?”

O, dat pakte Wout zoo! En hij wenschte oprecht, altijd voor Hem te leven; maar hij vreesde zoo, dat Hij 't niet zou kunnen en niet altijd zou willen. — En hij dacht aan Le Bon, den dronkaard, die niet kon, omdat hij niet wou, en niet wou omdat hij niet kon. Maar hij kende ook het woord uit den Bijbel: *Het is God, die in u werkt beide het willen en het werken, naar zijn welbehagen.* En in zijn hart bad hij: „Lieve Heere! Gij kunt alles; werk in mij dat willen en dat werken, en verlos mij van alle zonde, en bewaar mij voor alle zonde.”

Wat oom zei was wel niet mooier dan zooals hij 't vaak genoeg gehoord had; maar 't pakte hem wél meer. Maar oom hield zijn jonge hoorders ook niet zoo jong en onbegrijpelijk; hij sprak hen toe, alsof ze al groote menschen waren, die al veel begrepen.

Toch was 't Wout om wat anders te doen geweest op dit feest. Misschien zou hij hier nu — — — den kleinen veedrijver vinden! Want 't was heel wel mogelijk en zeer waarschijnlijk, dat het een jongen was uit Gorloo, zoo een als Hannes, de kleine koopman.

Hij had al heel wat Kerstverhalen gelezen, en 't was vaak gebeurd, dat op zoo'n Kerstfeestviering de zonderlingste zaken terecht kwamen. En als hij nu eens hier op dit kinderfeest.... Hier onder al die Gorloosche jongens, die bijna allen op elkander leken.... Als hij nu eens allen één voor één in 't gezicht keek, en God het in zijn hart zei: „Dat is 'm!” dan....

Al de kinderen moesten op hun plaats blijven; maar hij was de logee van den dominee; hij mocht — als er niet verteld of gezongen werd — en als tante en Marie en de anderen aan 't bedienen waren, hij mocht dan wel wat rondwandelen. En als 't niet mocht, moest hem dat dan maar gezegd worden!

Eerst ging hij staan, en zonder dat iemand er erg in kon hebben, ging hij van bank tot bank, en alsof hij maar eens onverschillig wat rondkeek....

Op den eersten rondgang kwam er nog geen stem in zijn hart. Op den tweeden.... ook niet. Maar den derden.... kreeg hij een stem.... in zijn oor.... van tante:

„Wout! dat is niet netjes! ... Als toch alle menschen deden zooals jij!”

Beschaamd sloop Wout naar zijn plaats.

Den volgenden dag, Zaterdag, hadden Jaap en Wout, Marie en Anna het druk met de Kerstgeschenken naar de zieke kinderen te brengen. O, wat was dat een heerlijk werk! Ze moesten wel heele tochten maken, en soms nogal ~~zwaar~~ sjouwen; maar de blijdschap in de hutten vergoedde telkens de vermoeienis.

En Wout nam meteen de kans waar, om het veedrijvertje te ontdekken; want de jongens kenden hem nu al van in de kerk, 's Zondags, en op 't kinderfeest. Zij slopen niet meer weg, en wilden gaarne zien, wat er voor broertje of zusje gebracht werd. Wout legde 't slim aan: hij maakte een praatje met hen en vroeg hun, zoo voor den

neus weg, of ze wel eens in een stad waren geweest.

Ja, in Lutoveen waren ze wel geweest en in Tornhem; maar verder nooit.

't Zou dan wel een jongen uit een heel ander oord zijn; of — — ja, misschien vond hij hem nog in de ruïnen!

Neen, deze Zondag was nu geen echte Zondag. Dat kwam zeker, omdat ze nu pas, Donderdag en Vrijdag, ook Zondag hadden gevierd. En oom en tante waren zoo vermoeid, zoo heelemaal op. En Jaap en Marie waren ook van alles uitverteld, en een beetje mooi weer was 't ook bijna nooit.... Wat zouden ze thuis weer blij zijn.... Dinsdag.... En, mooi! — dan had hij thuis ook nog een stuk vacantie tot na Nieuwjaar. En.... hij kon wel merken, dat het Anna ook al een beetje begon te vervelen.... Je hoorde hier ook nooit een spoor, nooit een tram; niets van stoom of electriciteit hier.... Niet eens een paard en rijtuig had hij hier gezien. Alleen maar kruiwagens en soms een schuitje. En allemaal gelijke menschen, gelijke jongens, gelijke meisjes.... Nooit eens een heer, nooit een soldaat.... o, ja, drie soldaten met verlof, door iedereen bekeken en aangegaapt als groote wonders van de wereld. Geen draaiorgel, geen muz.... o, ja, soms een harmonika en de groote, oude soldatentrom van Siengela Boem. 't Mensch scheen zich werkelijk te verbeelden, dat dat iets als muziek was. Ja, muziek voor Gorloo.

XIII.

NAAR DE RUÏNEN.

Maandagmorgen.

Ha! 't zonnetje scheen! O, wat heerlijk, wat heerlijk!

Wat vond Wout het jammer, dat ze morgen al weg zouden.

„Dat treffen jullui om afscheid te nemen!” zei tante.

Maar Wout dácht zelfs aan geen afscheid nemen.

„Afscheid nemen doen de mejsjes, tante! Jaap en ik zouden vandaag naar de ruïnen!”

„Naar de wat?”

„Hij bedoelt daar heel achter in 't veld, Moe! waar die overblijfselen zijn van vroegere boerderijen!”

„Maar jongens, dat is zoo ver. Met deze korte dagen zou je daar een heelen dag voor noodig hebben!”

Oom zat wel in de courant te kijken, maar hoorde toch het gesprek, en deed nu mee:

„Ja, dat moet Wout daar zien! Ik ben er met Wim en Jaap geweest. Voor hem is dat heel interessant. Laten ze boterhammen meenemen, en maar gauw opstappen. 't Is prachtig weer. Maar jongens, zorg er voor, dat je, eer 't donker wordt, terug bent, want anders zou je daar ergens in een hut moeten overnachten. Over dag heb je al honderd maal kans om te verdwalen; bij avond ben je dadelijk het pad kwijt. Je kunt niet beter doen, dan heel den dag onze kerk hier in 't oog houden. En, Jakob! vertel jij Wout onderweg, wat je er van weet!”

't Kwam zeker van 't mooie weer, dat ze zoo buitengewoon veel verwachting hadden van dit reisje. Voorzien van genoeg boterhammen stapten ze er op uit. Zoodra ze op 't pad in veld waren, zei Wout:

„Jaap! vertel nu, wat je van de ruïnen weet!”

Maar Jaap haalde de schouders op.

„Ik denk, dat daar niets van te vertellen is. O, ja, wacht! dat pad van boomstammen door 't moeras.... Kijk! dat stuk kerk daar, dat is een Roomsche kerk geweest, en daar ginder — (hij keerde zich om) — moet een klooster geweest zijn, en dit hier was dan 't moeras. Vóórdat daar die Roomsche kerk was, waren 't hier natuurlijk heidenen. Maar Pa zegt, dat die menschen wel Roomsch werden, maar toch veel van 't heidendom behielden. Later werden ze Protestant; maar net zoo halfbakken Protestant, als ze Roomsch waren geweest. Ze werden maar Protestant, omdat het wel niet anders kon. Toen is die kerk daar, waar je dat stuk nog van ziet, een Protestantsche kerk geworden. Eerst gingen de menschen wel naar de kerk, maar in waarheid God dienen, daarin hadden ze geen zin. Ze leefden maar enkel voor de wereld, voor pret en vroolijk leven. Toen er geen predikant meer was, kwamen er soms predikanten van andere plaatsen; en daarvoor moesten ze wat reiskosten betalen. Ze waren daar rijk; maar ze gingen liefst heelemaal niet naar de kerk, en daarom zeiden ze, dat er geen predikant meer behoefde te komen. Er is dan ook nooit meer een predikant geweest; de kerk is gedeeltelijk ingestort. — En wat er verder gebeurd is, dat heeft Pa nog niet te weten kunnen komen; maar zooals je daar duidelijk kunt zien: er zijn daar veel groote, rijke hofsteden geweest; en nu is er niets, niets meer. Behalve dan wat je er nog ziet: kelders, fondamente, muurbrokken, overblijfsels van putten, heel oude haagdoornbosschen, omgevallen, vermolmde boomen. Als je daar bent, doet het je zóó vreemd aan, dat je eigenlijk wat bang wordt. Bang waarvoor? Ja, dat weet je zelf niet. Je denkt aan een oordeel Gods. Aan een vloek of zoo. Een straf voor de wereldsgezindheid en goddeloosheid van die menschen. Maar o, je wordt daar zoo weemoedig. Want hier en daar kan je duidelijk zien, dat daar een kamer is

geweest, en daar groeien nu dorens en varens, heel groote varens. En ga je dan een kwartier ver rechts, dan kun je aan de vermolmde boomstammen zien, dat daar een groot bosch is geweest. En 's zomers krioelt het daar van slangen. Daar staan ook nog een paar groote steenen: dat is vast een overblijfsel van een poort. O, daar voel je je ook zoo

wonderlijk, als je daar bent. Toen ik er met Pa en Wim geweest ben, heeft Pa daar dat mooie versje opgezegd, je weet wel:

Wat afvalt van den hoogen God
Móét vallen . . . .

Toen heeft Pa ons nog zoo ernstig vermaand, om altijd den Heere en zijn dienst te zoeken, en gezegd, dat het

allerzwaarste oordeel komt over de Christenen, die weer van God afvallen."

Een poos liepen ze zwiingend naast elkarider. Wout wachtte op meer; maar er kwam niet meer, en nu vroeg hij:

„En woont daar nu niemand?"

„Neen, dáár niet. Maar een eind verder is een straatweg, en daar woont een boer. Ik geloof, dat die daar in de ruïnen zijn vee mag laten grazen."

Wout nam zich voor, ook daar in de ruïnen dat mooie versje op te zeggen: hij had het glad van buiten gekend, maar nu . . . ah ja, daar had hij 't weer:

„Wat afvalt van den hoogen God
Móét vallen.

Een zelfde schuld, een zelfde lot
Voor allen.

't Gezin, 't geslacht, het volk, de staat,
De kleinen en de grooten:

Verlaten wordt, wat God verlaat,
Wat God verstoot, verstooten.

Wel hoort men daaglijks stem op stem
Weerklinken:

„Geen nood! wij redden 't zonder Hem!"
Maar die het zeggen — zinken.

Ja, zoo'n versje er bij, dan voelde je 't veel beter.

„Wout, wat we doen? Ik dacht eerst, van dezen kant de ruïnen in te gaan; maar 't is mooier, en je begrijpt de ligging beter, als je van den rechtschen kant er in komt; van den kant, waar vroeger dat bosch was!"

„Ja, jij móet het maar weten; 't is mij goed!"

Maar dat was een vriendelijke list van Jaap. De ruïnen lagen in een groot dal. Naar rechts was een lange hoogte, een natuurlijke heuvel, een duin, of een gegraven wal. Kwam je nu van dien kant in, dan moest je eerst dien

heuvel over, en als je daar dan boven was, zag je in eens, zoo onverwacht, heel die wondere laagte, net een vallei, het sombere oord van de ruïnen.

Wat zou dat een verrassing voor Wout zijn!

„Kijk, Jaap! 't begint daar al anders te worden!”

„Wat bedoel je?”

„Daar die drie kastanjeboomen! Dat zijn de eerste kastanjeboomen, die 'k in jullie land zie.”

„Hé, ja! — En wat staan die daar mooi aan den voet van dien heuvel. Weet je wat? 't Is daar een mooi plekje, om er een boterham te eten. We hebben al een heele reis gehad, en we zijn er nu gauw.”

Jaap vond het goed. Bij de drie boomen was een oude boomstam, waarop ze konden zitten. Ze namen daar plaats, begonnen elk hun pakje te openen om aan den maaltijd te beginnen, en....

„Hêh! 'k dacht dat daar heel wat vreemds lag, iets uit den Hunnentijd of zoo; maar 't is een kastanje!”

Jaap lachte:

„Jöh, raap 'm op! Een kastanje uit den Hunnentijd. Die kan je mooi in je urntje bewaren!”

„Nou, 't kon best een afstammeling zijn van een boom, dien de heidenen hier voor eeuwen geplant hebben! Jaap! misschien hebben ze wel met kastanjes geschoten, net als wij met de aardappeltjes deden, op een stokje!”

„Je kúnt er ook mee schieten; maar dan moet je een speld hebben en een touwtje, en natuurlijk een stok. O, nog veel verder dan met aardappelen!”

Wout zocht in zijn zak om een touwtje.

„Een speld héb ik wel, en.... een touwtje ook. Hoe moet je nu doen?”

't Korte touwtje aan een stok binden, net als een zweep; dan aan 't andere eind van 't touwtje de speld stevig vast binden; dan de speld dwars door de kastanje steken en dan slingeren.

„Maar Wout, pas op! de stok goed vasthouden en heel hard slingeren, want anders laat de speld de kastanje niet los!”

Met een mond vol eten, met de boterham in de linkerhand slingerde Wout met den stok door de lucht, dat het gierde. Maar de speld liet niet los.

„Harder, Wout!”

Hij slingerde weer....

„Ontzettend! ontzettend!.... weg is hij!”

„Maar de speld is mee gegaan, kijk!”

In eens hoorden beiden achter den heuvel een scherpen slag, en terstond daarop een gerinkel, alsof er een steen door een ruit was gesmeten. Verschrikt keken ze elkander aan.

„O, wee, als je maar geen ruit....”

Daar kwam al woest een kerel over den heuvel heen.

„Sloebbers! wat....”

Wout, doodbenauwd voor dien ruwen kerel, nam dadelijk de vlucht. Jaap riep: „Blijf staan!” maar dat hielp niet, en na gauw de pakjes met boterhammen gegrepen te hebben liep hij Wout na. En Wout holde, holde altijd maar door, nu en dan even omkijkend naar Jaap, of die geen gevaar liep, door dien kerel gepakt te worden. Maar gelukkig, de man liep lang zoo hard niet als de jongens, en gaf het eindelijk op. Maar de jongens liepen nog lang door tot Wout het eindelijk waagde, even staan te blijven.

„Die man zou ons geen kwaad hebben gedaan, als wij de gebroken ruit wilden betalen!” zei Jaap.

„Ja, dat zeg jij! Maar je weet niet wat heidens daar mischien wonen. Betalen wil 'k wel graag; maar halfdood geslagen en in een hol gesleept, ikke niet. Zag je dan niet, hoe woest die kerel was? — We hebben een gulden rattengeld. Ga jij er maar naar toe, als je durft, en betaal de ruit!”

Maar nu durfde Jaap ook niet. En o, wat was Wout overstuur.

„Zie je wel? — 't Is er vervloekt! — 't Eerste, wat je er doet, is een ongeluk, en 't tweede had een halve moord kunnen worden! Maar 't spijt me toch geweldig! — Wie kon nu ook denken, dat ik een ruit zou ingooien in een oord waar je geen enkele woning ziet? En dan doe jij, alsof er daar nergens een levend wezen te vinden is!”

„Nou ja, maar als er dan toch menschen in den grond wonen, in zoo'n ouden kelder of zoo! — Kon ik dat weten?”

„Maar onder den grond kun je geen ruiten kapot gooien! — En dat ik nu niets van de ruïnen heb gezien!”

„We kunnen er nóg wel heen, dién kant om!”

Besluiteloos stonden ze bij elkander, en begonnen weer aan hun boterhammen.

„Ik zou toch die gebroken ruit willen vergoeden; — zei Wout met het geld van de ratten kan ik het best doen.”

Jaap bedacht zich in eens: Wout kende hier in 't geheel geen pad, en onder den schijn, dat ze naar huis gingen, zou hij hem leiden, waar hij zoo gaarne eens wilde zijn. Eerst in de richting naar huis, dan rechts omslaan in plaats van links, en dan kwamen ze op den eenzamen straatweg; en langs den straatweg in de richting van de ruïnen. Hij stapte nu flink op, en Wout sukkelde hem pruttelend achterna, tot ze eindelijk den straatweg vóór zich hadden, en hij zei:

„Maar, Jaap! waar in de wereld zijn we nu? Waar is nu de kerk? Oom zei, dat we de kerk in 't oog moesten houden!” Jaap verkneuterde zich, en zei:

„Kom maar mee! — Of denk je, dat ik hier den weg niet weet?”

Op den straatweg bleef Wout even staan, om eens rond te kijken.

„Jaap, ik geloof, dat hier het eind van de wereld is. Als daar die boerderij niet stond, zou 't wezen, of we hier in de Sahara waren.”

„In die boerderij woont Ruitenschild; hij is wel eens bij ons in huis geweest! We kunnen er wel even naar toe gaan.”

Toen ze vlak bij de boerderij waren, kwam er een man de deur uit. Jaap zag dadelijk, dat het dezelfde was, die hen voor een uurtje had nagezeten. Even schrok hij, doch begreep dadelijk, dat die man hen hier niet voor de beide misdadigers zou houden.

„Zoo, jij hier? Op reis geweest? — 'k Zie toch immers goed, dat je 't zoontje van dominee Siebing bent?”

„Ja, we wilden de wereld hier eens bekijken!”

„Nou, ga dan met mij hier het veld in! Of wou je naar Lutoveen?”

„Liefst niet!”

„Kom dan mee!”

Jaap en Wout voelden 't aan zichzelf, dat iedereen hier in deze eenzaamheid liefst in gezelschap van anderen was, en gingen mee.

„Ja, jongelui, je zult wel vragen: Wat doet Tinus hier bij boer Ruitenschild? — Maar dat zal ik je zeggen....”

Wout fluisterde ongemerkt Jaap in 't oor:

„Tinus praatziek!” Maar Jaap fluisterde terug:

„'t Is de man, die ons nazat! Voorzichtig, hoor!”

„Zie je, ik woon daar vlak naast Heiman. Al zeg ik 't zelf: ik ben maar een gewone alledaagsche man; maar Heiman is een echt christelijk christenmensch, de beste, vroomste man van de wereld. Maar hij is te goed; veel te goed. Je zult het wel gehoord hebben, dat hij nou met die laatste sneeuw een ongeluk heeft gehad; hij zou voor boer Ruitenschild een kistje van 't spoor halen, met de slee. Maar hij is leelijk gevallen, en in plaats dat de kist in de slee kwam, kwam hij er zelf in, en zoo hebben ze hem thuis gebracht. En daar zit nu de man te sukkelen. Heiman: — zei 'k — je hebt dat ongeluk gekregen in dienst van Ruitenschild, en dus moet Ruitenschild je helpen. Maar Heiman is te goed, is te christelijk; hij wil er Ruitenschild

buiten houden. 't Is van den Heere — zegt hij — en 't zal wel goed terecht komen. Maar nou moet je hooren! Ik woon daar dicht bij hem, en omdat zijn vrouw en zijn jongen alle dagen van 's morgens tot 's avonds de deur uit zijn, met negotie, houd ik hem dan nu en dan wat gezelschap. En weet je, d'r bennen nog kleine kinderen ook, en dan help ik een handje. En nou moet je hooren! — 'k zat daar bij hem, en 'k gooide juist nog een paar turven in den vuurpot, en, klets! daar rinkelt een ruit. Ik kijken, en daar hebben ze me met een kastanje door de ruit gesmeten: 't ding lei op de tafel, en er was een speld doorgestoken, effetief een speld. Jongenswerk, natuurlijk. Maar wat nou! Een kapotte ruit! En dat in den winter! Ik stopte gauw het gat toe, en zei: Heiman, ik weet raad: Ruitenschild heeft wel glas: ik ga 't halen, en zal alles weer terecht maken. — En nou weet je meteen, waarom ik dit stuk glas draag. 'k Snij het van pas met een vuursteen, stop het vast en dicht met wat leem en klaar is Keesje. Maar nu zul je zeggen: Tinus, je hebt ook nog wat in dien doek: wat is daarin? Dat zal ik je ook zeggen: daar heb ik een stuk spek in, en een paar brooden, en erwten, en een papieren zak met gort, allemaal voor Heiman. En dan heb ik hier ook nog wat; maar dat kun je niet raden!"

Hij wees naar zijn mond, en Jaap ried:

„Een pruijpje tabak!"

„Ja, maar dan nóg wat: de boodschap, dat Ruitenschild morgen zelf zal komen, en dat is nog veel meer waard dan alles, wat ik in den doek heb. Ruitenschild is een opperste beste man. Hij was blij, dat ik 't hem vertelde van Heiman: hij had er nog niets van gehoord. De kist was hem thuis gebracht door eefl maan van 't spoor, en die wist ook van niets. Begrijp je? Nu zal Ruitenschild wel zorgen, dat die menschen geen gebrek lijden, zoolang de goeie stumperd met zijn been sukkelt en niet werken kan. Jonges, wat zal hij blij wezen! Maar 'k zeg 'm niet, dat ik Ruitenschild

alles verteld heb. Anders zou hij nog boos wezen ook. Als hij ten minste boos wezen kan! — Ik zeg maar: je moet je evennaaste helpen zooveel je kan; en Heiman is 't dubbel waard." Om te bewijzen, dat Heiman het dubbel waard was, vertelde hij allerlei bijzonderheden, eerst van den man, dan van de vrouw en eindelijk van zijn oudsten jongen, Hannes.

„Krekt zijn vader! — in 't goede zal 'k maar zeggen — zoo goed als koek; maar 'n jongen van pak aan, nou! En verstand.... hij alleen zooveel als wij met ons drieën. Ja, jongelui.... wat? ga je niet mee rechthout?"

„Neen, we willen even daar de hoogte op!"

„Zelf weten! — maar ik vind het een dooie boel daar. Nou, gedag dan!"

„Dag Tinus! — En wel bedankt!"

Wout had met genot naar 't vertellen van Tinus gehoord, en weinig acht geslagen op de omgeving. Hij had al dadelijk begrepen, dat Heiman de vader van Hannes, het goedmoedige koopmannetje, was. Aan 't veedrijvertje had hij ook weer gedacht, en toch was 't niet in hem opgekomen, dat beiden wel één en dezelfde Hannes konden zijn. Terwijl hij naast Jaap de hoogte opliep, was hij nog zóó aan 't mijmeren, dat hij in 't geheel niet aan 't eigenlijke doel van dezen tocht dacht, en.... in eens zag hij heel de vallei voor zich.

„De ruïnen!" zei hij, en even duizelde 't hem van verrukking. Jaap zelf was ook zeer verrast. Want hoewel hij meermalen dit oord had bezocht, had hij het nooit van deze hoogte, van dit punt gezien. Zwijgend stonden beiden naast elkaar te genieten van wat zich voor hen uitstreckte: een uitgedroogd meer geleek het, omgeven door een heuvelachtigen rand, doch die ginds in de verte niet scheen te bestaan, want daar zagen ze een, naar 't leek, zeer oude en ouderwetsche boerderij met heel veel lage schuren en hokken: daar scheen de laagte heel langzaam en gelijk op te loopen.

Maar wat hier in den zomer had staan groeien en bloeien, was nu verdord. De reuzenvarens vormden geen welige bosschen meer, maar lagen als verwaaid stroo over den grond. Alles zag er doodsch en verlaten uit.

„Jaap! nu weet ik het: dit is een meer geweest!”

„Ja, — zei Jaap, starend, — nu geloof ik het ook!”

Even stonden ze weer stil te kijken.

„Neen, Jaap! dat kan niet. Wie is zoo dom, om huizen te bouwen in een meer!”

„Neen, zoo dom zijn ze niet geweest!”

Weer kijken en denken.

„Jaap! nu weet ik het: dit was een vallei, en omdat het hier vruchtbaar was, hebben ze hier huizen gebouwd. Toen is er eens een groote, een heel groote overstrooming geweest, en toen is de vallei een meer geworden. Toen zijn de menschen en 't vee gevlucht of verdronken, en de huizen zijn ingestort, en toen.... toen.... is 't water weer opgedroogd, en nu is 't weer de vallei, maar met ruïnen. Net de zondvloed. Jaap! ik denk, dat niemand weet, wat hier geweest is. Die 't wisten, zijn verdronken. En ik denk, dat ze niet schrijven konden. Hé, laten we zien, of er misschien ook een school geweest is. Kom!”

Ze daalden de glooiing af, en 't eerste, wat hun opmerkzaamheid trof, was een put met verweerde, groote stukken zandsteen er om heen. Vlak daarbij de vermolmde stam van een haagdoorn.

„Wout! hier kunnen wel de kinderen gespeeld hebben.”

Maar Wout was al ginder.

„Jaap! kijk! hier is beslist een deur geweest: dat kun je aan de steenen zien. En..... hé, zie! daar is een kelder.... neen, 't zal een oven....” Waar was Jaap dan nu?

„Wout, hier heb je een trap in den grond, kijk eens!”

Maar Wout strompelde door de steenbrokken naar een stuk muur, dat hooger was dan alle andere daar.

„Jaap! een kamer! Jaap!”

„Wout! hier vind ik wat!”

„Waar zit jè?”

„Hier! Kom toch! Kerel, onnoemelijke schatten! — Toe, vent, kom dan toch!”

Wout was den anderen kant uitgedwaald en had een evengrooten schat ontdekt in een omheining van nog overeindstaande muurbrokken.

„Jaap! Jaap! een fiets van de Hunnen!”

Daar kwam Jaap aangestrompeld met in elke hand een stuk doorgeroest plaatijzer.

„Wat zeg je? een fiets? Maar hoe kan dat?”

„Kijk! 't is echt het stuur van een fiets. Zou jij hebben kunnen gelooven, dat de Hunnen al op fietsen reden?”

„Maar wie zegt jou, dat deze ruïnen van de Hunnen zijn?”

„Mijn urntje dan?”

„O, maar dat is heel, heel diep uit den grond gekomen, en wat wij vinden, ligt er boven.

Kijk, wat ik hier heb: 't moeten beslist pannekoeken geweest zijn!”

„Koekepannen bedoel je toch zeker! Maar ik heb mijn fietsstuur liever! Maar kijk eens, wat 'n hoop dingen dáár nog liggen! — Zeg, dit is hier beslist een smederij geweest. Wat 'n oud ijzer!”

Dat was een vondst van belang.

„En kijk, Jaap! deze dikke kei heeft voor aambeeld gediend. Want ijzer hadden ze toen nog niet!”

„Zoo? waarvan maakten ze dan jouw fiets?”

„O, ja, dat is waar! Maar ik bedoel: zulke groote brokken als 'n aambeeld hadden ze nog niet.”

„Zeg, wat moeten jullui hier?”

O, wat schrokken die beide onderzoekers.

„Gooi neer, of ik zal je! Dat is *mijn* oud ijzer. Ik haal den boel hier bij elkaar om 't te verkoopen, en jullui komt me dat hier stelen? Of wil je dat stuur koopen? 't Is nog

een heel best stuur. 't Is van een fiets, die ik met zes pond bonken en drie pond vodden er bij in Lutoveen gekocht heb voor vijftien stuivers. Voor 'n dubbeltje mag je 't hebben!"

De beide oudheidkundigen bekwamen van den schrik, nu ze begrepen, dat ze met een vodden- en bonkenkoopman te doen hadden, die hier tijdelijk zijn koopwaar opsloeg, en misschien wel hier vlakbij in een kelderruïne woonde.

Jaap had al zijn beide koekepannen weer neergesmeten, maar Wout hield zich goed.

„Voor 'n dubbeltje, zeg je, dit fietsstuur. Goedkoop vind ik 't niet; maar ik zal je er toch maar een dubbeltje voor geven.”

Hij gaf den koopman een dubbeltje, en deze was nu heel vriendelijk.

„Wat is dit hier?” vroeg Jaap.

„Dit? — zei de man — Dit hier rondom? — Dat weet niemand. Maar ik denk, dat hier alles van armoë en ouderdom omgevallen is. Als je over een jaar of zoo terug komt, ligt heel die schuren- en hokkenrommel daarginder ook tegen den grond. Van armoë en ouderdom. De oude boer Petersen weet dat ook wel, en daarom is hij niet goed meer bij zijn hoofd. Wil je nog wat uitzoeken uit den rommel? 'k Geef het voor een koopje; morgen laad ik alles op een kar en verkoop ik het in de stad. Nou? — en anders moet je maar heengaan!”

De onderzoekers treuzelden heen, maar keken telkens steelsgewijs om.

„Dat is de koning van de ruïnen!” zei Wout. „Ik zou willen weten, welken kelder hij voor zijn paleis houdt.”

„'t Is de vodden- en bonkenkoopman; — verklaarde Jaap — ik ken hem wel. Maar 't kan best waar zijn, wat hij zei, dat de huizen hier van armoë en ouderdom in elkander gestort zijn. Begrijp je? De menschen waren te arm, om, als er iets kapot was, het weer te laten maken.”

„'t Is toch een droevige geschiedenis hier; eigenlijk naar. Kijk, dit hier moet toch een groote poort geweest zijn: zeker van een voornaam spul!”

„Nou, dan zou je daar, in die richting, eens moeten zien! Maar 't wordt al zoo laat! En we zijn nu ver van huis. Wil je hier nog langer zijn? 't Was beter, dat we maar opstapten!”

„'k Heb 't nu toch gezien. 's Zomers zal 't hier wel mooier wezen! Ja, laten we maar gaan; je wordt hier toch maar naar! Maar in welke richting moeten we nu onze kerk zoeken?”

„Om de kerk te kunnen zien, moeten we eerst weer omhoog. Kijk, aan de wolken daar kun je zien, dat dáár ergens de zon is: dus moeten we dien kant uit!”

Ze gingen, maar Wout kon 't niet laten, telkens om te

kijken en naar rechts en links te loopen, om nog allerlei bijzonderheden te zien. Tegen de glooiing op, in de verte, zagen ze een paar dagloonerswoningen met hokken er om heen en begrepen, dat ze daar weer in de bewoonde wereld kwamen.

„In die richting is ook Tinus geloopt; — zei Jaap — misschien woont hij daar!”

„En dan in 't andere die man met zijn sukkelbeen. Jaap! zeg! we moesten daar eens gaan kijken! Dan betaal ik de kapotte ruit!”

„Maar dan weet hij, dat wij 't gedaan hebben!”

„Nou, dat hindert niet; ik deed het niet uit moedwil!”

„Maar werkelijk, 't wordt te laat!”

„Even maar! En we loopen dan weer wat harder.”

Ze stapten stevig aan in de richting van de beide woonhutten, en toen ze er dichtbij gekomen waren, liep Wout in eens op zij af: hij zag daar wat bijzonders.

„Wat wil je nu weer?”

Maar Wout stond al te wénken.

„Jaap! kijk nu eens hier!”

Hij wees naar een zeer ruim, van allerlei kist- en andere plankjes getimmerd schaphok.

„Zie je dat? Die plank met zwarte letters:

Groot - - te uitverkop.

Zeg, daar heeft Grada van verteld. Daar wil 'k naar toe. Kom!”

Even hield hij de hand voor de oogen, en zei nog eens: „Kom maar!”

Hij stapte de woning binnen, gevolgd door Jaap, en Tinus en den patiënt ziende, zei hij:

„Baas! ik heb vandaag bij ongeluk hier een ruit kapot gesmeten, en die wou 'k weer betalen.”

Tinus lachte.

„Ja, ja, 'k wist het wel! 'k Dacht wel, dat je wel bloed voor 't hart zoudt krijgen. Maar 't is al weer gemaakt.”

„O, — zei de „baas” — dat is geen scha voor me geweest; de ruit is al weer heel: daar hoef je niets voor te betalen.”

Wout keek gauw het vertrek rond, wat verlegen en toch nieuwsgierig, zag drie kinderen bij 't linksche raampje, — de kleinste was zeker Jantje — legde een gulden op de tafel en ging heen. Jaap, kalmer, volgde hem, maar groette eerst de aanwezigen.

„Dit is 't mooiste van alles!” zei Wout, toen ze weer buiten waren. — Maar nu moet hier vlak bij een vaart zijn. De „groot - - te uitverkop” was bij een vaart!”

„Maar die menschen zijn verhuisd!”

„O! — dat kan! Maar 'k ben toch blij!”

't Ging nu zóó druk over een oude geschiedenis, dat ze, zonder dat ze er acht op sloegen, niet alleen over de hoogte waren gekomen, maar ook reeds de vaart hadden bereikt, en nu spoedig thuis waren.

De dominee stond juist naar hen uit te kijken, omdat het al donker werd.

„Zoo? en Wout schijnt een goede vondst gedaan te hebben!”

„Ja, Pa! dat is 't stuur van een fiets, waar de Hunnen op gereden hebben!”

Pa lachte om die mop zóó, dat Wout het roestig stuk ijzer over den weg heen in de vaart smeed.

„Als 't u blijft, oom, zeg er niets van aan Marie en An, want anders komt Grada 't ook te weten, en die heeft me al genoeg gekarkast.”

Even later zaten ze in huis druk te vertellen, Wout vooral nu en dan opgetogen. Maar van de Hunnenfiets werd geen woord gerept.

XIV.

NAAR HUIS TERUG. I.

't Ging zoo echt gezellig toe aan 't ontbijt Dinsdagmorgen. Geen van allen had haast, want eerst om tien uur zouden Wout en Anna vertrekken, en 't was nu halfnegen.

„Ons stille, liefst thuiszittende moedertje zullen we 't meest missen,” — zei de predikant terwijl hij een vriendelijk knikje naar Anna wierp. „Wel, kind! hoe heb je 't hier nu gehad?”

„Heel best, oom! O, ik heb hier zoo genoten! 'k Had hier best nog veel langer willen blijven; maar daarom ben 'k toch wel blij, dat we nu weer naar huis gaan!”

„En jij, filosoof?”

Wout dacht op zijn gemak even na.

„Nou, oom! ik ben heel blij, dat ik hier geweest ben; maar....”

„O, stil! zei tante nu komt het!”

„.... maar.... ja, 'k weet niet, hoe ik 't zeggen zal.... ik zou hier wel willen wonen, maar dan wou 'k het hier heel anders maken.... Ik weet het niet.... Ja, 't is hier wel mooi, wel.... Ja, 't is mooi om er veel van te vertellen thuis, maar.... En.... ja, 'k heb hier toch veel geleerd; en 'k zal er veel aan denken, misschien heel mijn leven wel; maar 't zal dan altijd een beetje treurig voelen. 's Avonds is het hier zoo donker, en altijd is 't hier zoo stil. Er is hier geen gas, geen electriciteit, geen stoom, geen muziek, niets. Als je nog maar eens een spoorfluit hoorde of 't toeten van een stoomboot. Oom, ik denk, dat Abraham, Izaak en Jakob ook in zoo'n oord woonden als u hier. Ik dacht altijd, dat dat zoo heel mooi was; en 't is ook wel mooi, maar....”

„Ja, ja! zei tante hij vindt het wel heel mooi, maar

dan op een schilderij in een gouden lijst, en die dan hangt in een mooie salon, waar meteen iemand op de pianino speelt.”

„Nee, tante! zoo bedoel ik het niet. Maar laten we er maar niet meer over spreken; ik kan toch niet zeggen, hoe ik het bedoel!”

De dominee lachte even.

„Ja vent, 't is ook een heel groote kunst, en eischt heel veel studie, om precies te zeggen wat men voelt. Maar 'k weet er wel raad op: je denkt er eens goed over na, en dan schrijf je ons een brief, waaruit wij kunnen begrijpen wat je bedoelt!”

Doch Wout begon al dadelijk daarover na te denken: hij had hier wat gezocht, en veel bijzonders gevonden; maar juist niet dat eene, dat hij hier hoopte te zullen vinden. En dat eene.... den kleinen veedrijver.... en wat daarmee in verband stond.... in zijn hart.... Hij had dadelijk weer zijn mijmerkuur. Oom merkte 't.

„Maar, Wout, jongen! je hoeft vandaag niet aan den brief te beginnen! Dat doe je later. Nu nog een paar uurtjes behoor je aan ons!”

Oom zag, door 't raam, heel in de verte Gert Boene met een kruiwagen komen. Als die kwam, moest het ontbijt afgeloopen zijn; daarom zette hij er nu wat jacht achter, nam den Bijbel en las een hoofdstuk. En eer hij aan het dankgebed begon zei hij:

„Ja, dat voorrecht heeft de Heere ons weer gegeven, dat we eenige dagen van elkander hebben mogen genieten. Nu wordt het weer scheiden. — Er kan in korten tijd zeer veel gebeuren. Wie weet, of we hier in Gorloo wel ooit elkander weer zullen ontmoeten. — Kun je je dat-denken, dat je hier nooit weer een voet zult zetten? — Och, wij weten van niets. 't Is mogelijk, dat we elkander op deze aarde niet terug zien; op *deze* aarde niet....”

„Maar op de *nieuwe aarde* wel, oom!” — wierp Anna, zoo maar uit haar hart, er tusschen in.

„Ja, lief kind, laten we daar maar vast op rekenen; wie den Heere toebehooren, behooren Hem toe voor eeuwig. O, kinderen! jong zich het eigendom des Heeren te weten, tot zijn eigendom gekocht door zijn dierbaar bloed, dat is een heel bijzonder voorrecht.”

Toen bad de huisvader met zijn gezin, bad hij voor allen, maar vooral voor de vier kinderen, dat ze verzoend met God door Jezus Christus altijd mochten wandelen in 's Heeren wegen; dat Hij ze nu mocht bewaren op reis en veilig thuis brengen, en dat ze allen altijd zich aan Hem mochten toebetrouwen.

Er werd gebeld. Dat zou Gert Boene zijn! Neen, 't was Maerschalk met het portret. Wat 'n verrassing, want Le Bon had laten weten, dat ze het nu niet konden meenemen, omdat het nog niet droog was. Maerschalk liet het zien, en in eens riepen allen:

„O, wat prachtig en wat echt!”

Voorzichtig in een papier gewikkeld, konden ze het nu wel meenemen.

Mevrouw vroeg, hoe 't nu met den schilder ging en Maerschalk zei:

„Heel goed, mevrouw! drank krijgt hij nu heelemaal niet. En er is mij een mooi pak kleeren voor hem gezonden. Ik hoop nu maar dat hij geregeld wat te schilderen heeft, want hij moet geen ledigen tijd hebben: dat is voor zulke menschen niet goed. Daarom help ik hem zooveel mogelijk aan werk en daar is hij dankbaar voor. 't Is een aardige kerel, en hoe beter ik hem leer kennen, hoe meer ik van hem houd!”

„We willen hopen, dat het nu goed zal gaan — zei de predikant — de Heere is machtig!”

De jonge menschen begrepen natuurlijk alles en waren even blij als de anderen.

Er werd weer gebeld, en daar had je Gert Boene om de koffers van Wout en Anna naar Hulshoek te brengen.

„Daar ben ik al! — ik dacht: 't is beter véél te vroeg, dan tien tellen te laat!”

Allen waren 't met den goeden broeder eens. Alles was voor 't vertrek gereed. Even een aandoenlijk afscheid, de koffers op den kruiwagen gezet, en daar volgde 't viertal Gert Boene. Marie en Jaap zouden een eind meegaan; hoe ver, wisten ze nog niet; maar Boene zou zorgen, dat Wout en Anna met hun koffers in den trein kwamen. Vooral Wout voelde, dat het einde van iets heel anders is dan het begin er van. Met wat een drukte en vroolijkheid, met wat 'n verwachting waren ze door de sneeuw naar hier gekomen. Veel stiller, als verzadigden, gingen ze weer heen. Stiller ook, omdat ze al begonnen te voelen, dat ze straks elkander weer voor een tijdje zouden missen. Toch, zoo heel erg was dat niet, want met Paschen zouden Marie en Jacob bij oom en tante Van der Linde komen logeeren.

Marie en Jaap gingen mee tot aan Hulshoek, om Wout en Anna te zien vertrekken en hun een vaarwel na te wuiven. Snel kwam de trein, snel moesten beiden instappen, en eer ze 't eenigszins beseften, waren allen ver van elkander verwijderd en elk op weg naar zijn eigen tehuis.

Dat weer thuis zijn bij vader en moeder, bij Grada en Wim, bij al die lieven, o, wat was dat heerlijk. Weer terug in 't eigen huis, aan d' eigen tafel, op 't eigen bed! Weer in d' eigen stad, onder de eigen menschen, weer samen met eigen makkers, vrienden en vriendinnen! — Hoe heel anders was dit alles hier dan dat daar ginds!

Dat andere, daar in Gorloo, was als een droom. Wout dacht nu aan dien droom. 't Was zoo mooi geweest, maar . . . juist het allermooiste was niet gekomen. Hij dacht veel aan Gorloo; doch meest aan wat hij er wel had gezocht, maar niet gevonden. Nu was 't winter geweest, maar als hij eens — in de zomervacantie — weer in Gorloo kwam, dan zou hij er beter zoeken.

XV.

NAAR HUIS TERUG. II

De bijzonderste verrassingen, waarmee Wout en Anna uit Gorloo thuis waren gekomen, betroffen den kunstschilder. Het portret, door hem geschilderd, werd telkens en telkens weer bewonderd. En toen 't in een vergulde lijst was gezet, kwam 't in zijn volle pracht uit. Nu moesten 't ook de vrienden en kennissen zien, en ieder, die 't zag, was er verrukt over.

Wat Wout van den kunstschilder vertelde: dat mijnheer Maerschalk den waren naam van Le Bon had ontdekt, en hem als huisgenoot in zijn woning had genomen, was voor vader en Wim van grooter belang.

„Kijk! — zei Wout — 't is dood eenvoudig voor wie een beetje Fransch kent. Kijk! zóó teekende hij zijn naam!”
Wout schreef:

A. Le Bon à Rebours.

„Dat lijkt nu, of er staat: A. Le Bon van Rebours. Maar *à rebours* beteekent: *averechts* of *van achteren naar voren*. En lees nu eens Le Bon van achteren op!”

„Nobel! — zei Wim. — Heet hij zóó?”

„Ja! Een andere kunstschilder, die hem goed kent, heeft dat aan Maerschalk geschreven. Maar waar zijn ouders woonden, wist hij niet, en Le Bon wil 't niet zeggen. Hij wil niet meer drinken, en als hij dat een jaar of zoo heeft volgehouden, dan zal hij zeggen waar zijn ouders wonen, en dan wil hij er wel weer naar toe!”

Wout verzon wat: er waren menschen, die ook graag zulk een portret wilden hebben, en Le Bon zou wel graag

die portretten willen schilderen: dan verdiende hij geld. Maar Maerschalk moest dan dat geld bewaren.

Wim, al jong een echte zakenman, viel hem dadelijk bij: „Maar Wout! dan moeten wij daar wat aan verdienen: tien percent of zoo. Dan zullen we zien, dat we een heelen boel portretten besteld krijgen. Maar zeg, de menschen moeten dan niet weten, dat Le Bon ze schildert, anders gaan ze er zelf naar toe, en dan verdienen wij niks!”

Zelfs Anna zou mee haar best doen voor Le Bon; maar zij hoefde er geen percenten van; mijnheer Maerschalk moest dan maar haar percenten hebben.

Al spoedig hadden ze een zestal fotografieën, waarnaar olieverfportretten geschilderd moesten worden. Deze werden naar Maerschalk opgezonden met de noodige aanwijzing over de kleur van 't gelaat, haar, oogen en kleeding. En heel spoedig kwam er een brief terug met allervriendelijkste dankjes van Maerschalk en Le Bon. Nu bestelde Wim de lijsten, en ook daarvan had hij zijn winst. En toen eindelijk de geschilderde portretten kwamen zette hij ze, met dat van Anna er bij, alle voor een uitstalraam.

Wat een bekijk had nu het kunstwerk van Le Bon! En wat 'n olieverfportretten werden er nu besteld! Want Wim deed het „voor een koopje.”

't Kon de menschen niet schelen, wie de schilder was, en Willem en Wout en Anna zeiden het niet. Maar eens logeerde hier in de stad een dame uit het Zuiden van ons land. Zij was zelf schilderes, en bewonderde zeer de portretten. Wie toch wel de schilder er van was: dát wou ze weten. Al spoedig wist ze, dat ze daarvoor in den galanteriewinkel van Van der Linde moest wezen, ging er heen, kocht enkele snuisterijtjes, en zei, dat ze gaarne den naam wilde weten van den schilder van die zeldzaam mooie portretten. Vader Van der Linde zei haar, dat het een zekeren Le Bon was, die in Gorloo woonde, en liet haar Anna's portret zien.

De dame was er verrukt over, en nu ze wist, dat dit portret niet naar een fotografie, maar naar 't leven geschilderd was, wou ze ook graag Anna zelf eens zien. Ze was juist thuis; vader riep haar, en zij kwam.

„Zij heeft dus voor dien mijnheer geposeerd?” zei de

dame en deed haar allerlei vragen.

„Vreemd — zei de dame — dat ik nooit van een Le Bon heb gehoord!”

„Maar hij heet ook eigenlijk Nobel!” zei Anna. 't Bleek dadelijk, dat de dame zeer verrast werd, nu ze den naam

Nobel hoorde. Ze deed nu heel andere vragen, en Anna beantwoordde die, zoo goed ze kon.

„Hij móét het zijn!” zei ze, en vertelde aan vader Van der Linde, dat vier huizen bij haar vandaan, in dezelfde stad, waar zij meestal thuis was, een mijnheer en mevrouw Nobel woonden; dat deze een zoon hadden, die kunst-schilder was, maar die de vlucht had genomen. De ouders deden alles om hun zoon weer terug te vinden; maar alles tevergeefs. Zij dachten nu al soms, dat hij niet meer leefde. En och, die menschen waren zoo bedroefd. Zij waren rijk; maar zouden alles willen geven, als ze hun zoon terug hadden.

„Och, mijnheer, zeg u mij als 't u blijft dadelijk het adres van den schilder, dan zal ik onmiddellijk naar die ouders telegrafeeren!”

De man liet haar nu in een zijkamer en zei:

„Niet al te haastig, dame! Wij moeten eerst wat meer zekerheid hebben, dat hij werkelijk de verloren Nobel is, anders . . . .”

„Ja, mijnheer, u hebt gelijk. Maar ik ken hem persoonlijk, en ik weet alles van zijn geschiedenis. Ik zou er dadelijk zelf naar toe willen. Zou dat kunnen?”

„Ik moet eerst even met mijn vrouw spreken!” zei hij en liet de dame even alleen, doch kwam een poosje later met zijn vrouw weer terug. En nu werd snel afgesproken, wat er gedaan kon worden. Er moest iemand met de dame mee naar Gorloo.

„Kan men er met den trein komen?” vroeg ze.

Ja, maar dan moest er nog een anderhalf uur te voet worden afgelegd.

„Nee, dat kan niet! — zei de dame — maar kan ik er met een auto komen?”

Dat was beter; 't was wel een lange omweg; maar van den straatweg af was de woning van Maerschalk in een kwartier te voet te bereiken.

„Goed, dan bestel ik dadelijk een auto!”

Vader en moeder Van der Linde vonden, dat niemand beter kon meegaan dan Wout. Vader zelf liep dadelijk even naar de school, en kwam met Wout terug.

„Gauw je klaar maken, jongen! Je moet met een dame per auto naar Gorloo; regelrecht naar mijnheer Maerschalk; de dame kent Le Bon en zij kent zijn ouders!”

Wout sprong op van verrassing en klapte in de handen.

„O, wat ben ik nu blij!”

Moeder hielp hem gauw een beter pak kleeren en schoenen aantrekken, en daar hield al een auto stil voor de deur.

„Dat is nu uw beste gids!” zei moeder. De dame nam hem vriendelijk naast zich, wenkte den chauffeur om te vertrekken, en . . . weg waren ze. De chauffeur kende de wegen; maar Wout kende het paadje van den verren straatweg, waaraan Ruitenschild woonde, naar de woning van Maerschalk.

Wat 'n dag van spanning!

Tegen den avond hield weer een auto stil voor den galanteriewinkel, en — Wout stapte er uit.

Wat zag hij bleek! — Wankelend kwam hij de huiskamer binnen, regelrecht naar moeder, die een beetje schrok en juist opstond, om hem tegemoet te gaan. Hij viel haar om den hals en begon te snikken.

„O, moeder! dezen dag vergeet ik nooit, nooit!” Grada keek heel ontdaan, en vader was nu ook binnen gekomen. Eerst vreesden ze, dat hij een ongeluk had opgelopen; maar vader begreep al gauw, dat Wout geheel overstuurd was van de zenuwen. Moeder gaf hem wat te drinken en langzamerhand kwam Wout wat op zijn verhaal. Bij stukken en brokken deelde hij mee:

„Zij kenden dadelijk elkaar. — Le Bon huilde, en de dame

drukte hem tegen zich aan en zoende hem. En zij schreide ook. En Maerschalk ook. En ik heb den heelen dag natte oogen. — Ik kan 't allemaal niet zeggen. — Ik geloof, dat zij geen familie van hem was. — Zij wou dadelijk hem meehebben; maar hij wilde niet, hij zei, dat hij onmogelijk kon. Maar zij zei: „Ik blijf hier, tot je meegaat!” — Toen gingen Maerschalk en de vrouw en ik in 't achterhuis. — Le Bon en de dame bleven in de kamer. -- Wij hoorden haar heel lang spreken, en wat ze al niet vertelde! -- Dat kan niemand navertellen. — Maar toen kwam ze weer terug en zei: „Mijnheer! wil u met ons meegaan naar 't naaste telegraafkantoor? — En is de jongenheer ook gereed? — Wij wisten van niets en zeiden: „Ja, dame!” -- Maerschalk zat te bidden. — Eten kon hij niet. — Ik ook niet. -- En toen gingen we; de vrouw bleef alleen in huis. — Le Bon was nu echt als een heer gekleed, en liep naast de dame. — Wij liepen achteraan, en mijnheer Maerschalk zei: „Wout, mijn jongen! ik ben zoo blij! De verloren zoon gaat weer naar zijn vader en moeder terug.” -- Alle vier stapten we in de auto, en nu ging het als razend naar Terwiele. — Niemand sprak een woord, en de een zag net zoo bleek als de ander.

In Terwiele hield de auto stil vóór 't telegraafkantoor. De dame stapte er uit om te telegrafeeren, en wij bleven zitten. — Maar 'k dacht: ik wil er wat meer van weten, en ging ook het telegraafkantoor mee in. Zij schreef vijf telegrammen, ook een naar hier, naar mijnheer Louwerse, dat ze wel nader zou berichten, wanneer ze terugkwam. En ook een naar .... ja, dat weet ik niet — 'k denk van naar ergens in Brabant, en dat kon ik juist goed lezen; daar stond op:

„Dolf gevonden. Wij zijn op reis naar huis. Alles wel.
Uw Charlotte.”

Dadelijk werd er getelegrafeerd, en de dame bleef daar wachten. „Je moet thuis je pa en moe maar vertellen — zei ze — dat alles in orde is. En ze hartelijk van mij groeten, en vooral bedanken!”

Eindelijk kwam er een telegram terug, en toen ze 't gelezen had, zei ze: „Gelukkig!”

We stapten weer in, en daar vlogen we weer heen, naar 't station. Zij verzocht ons, daar te blijven, tot de trein kwam, en ze fluisterde Maerschalk in 't oor: „Nu moet ik met hem in één stuk door regelrecht tot aan zijn ouderlijk huis!” - De trein kwam; gauw elkaar een hand geven, en de dame en Le Bon stapten in. Eerste klas! —

Wij stapten weer in de auto, en gierden in razende vaart terug tot aan 't paadje, waar Maerschalk moest uitstappen. — Och, wat was die man blij! Want hij had onmogelijk kunnen denken, dat alles zoo gauw terecht zou komen. — En de dame zou hem en mij ook dadelijk telegrafeeren, als ze thuis waren, en we zouden dan ook wel gauw een brief van de ouders en van Le Bon zelf hebben. — Zoodra Maerschalk was uitgestapt, zette de chauffeur weer aan, en

nu ging het nóg harder dan 't gedaan had. Maar 't ging mij nooit te hard, omdat ik zoo naar huis verlangde. En, vader! nu moeten we dadelijk aan oom en tante in Gorloo schrijven. Wat zullen die ook blij zijn!"

„Ja, mijn jongen! — zei moeder — maar nu jij eerst wat eten, want als ik goed gehoord heb, heb je nog niets gegeten!"

Hij had niets genuttigd en had ook geen trek; maar moeder maakte wel, dat hij nog wat naar binnen kreeg. En ondertusschen had hij nog allerlei vragen van vader, van moeder, van Grada, en van Wim, die ook was binnengekomen, te beantwoorden.

„Ik denk — zei Wim — dat die dame zijn zuster is!"

„En ik — zei Grada — dat zij zijn verloofde is!"

Daarbij bleef het. Allen waren blij, om Le Bon zelf, maar vooral ook om die ouders.

Wout mijmerde weer. Hij had ook iemand te zoeken, die nergens te vinden was. Die dame had misschien wel heel de wereld afgereisd, om den verlorene te zoeken, en hem — zoo maar — hier gevonden. Als hij ook eens — zoo maar — het veedrijvertje vond! — O, wat een gelukkige dag zou dat zijn!

Enkele dagen daarna kwam er een brief van oom Siebing uit Gorloo. Maerschalk was bij hem geweest en had alles verteld, en hem een brief laten lezen van Le Bon, en een van mijnheer en mevrouw Nobel, alle vol hartelijke uiting van blijdschap en dankbaarheid. Die dame was een nichtje van hem, die met hem was opgevoed. Van die dame had Maerschalk ook al een brief gehad. Oom en tante ook, en Marie en Jaap, waren zeer blij met den goeden afloop van de merkwaardige geschiedenis. Aan 't slot van den brief deelde oom mee, dat hij een beroep had, en dat hij dat wel zou aannemen, en dus spoedig uit Gorloo zou vertrekken.

Wout begreep, dat hij nu zeer waarschijnlijk niet weer in Gorloo zou komen, en alles, werd hem nu een nog wonderlijker droom.

XVI.

VEEL JAREN LATER.

Vader Van der Linde was in een groot, arm, doch Godvreezend gezin opgegroeid, en had al jong hard mee moeten werken. Doch arm waren ze niet gebleven.

Hij was een galanteriewinkeltje begonnen.

Maar de menschen vroegen vaak ook andere dingen dan er in zijn winkeltje waren, en daar hij graag wilde verkoopen, sloeg hij steeds nieuwe artikelen in, zoodat het een winkel werd, waar men niet alleen poppen, kleurdoozen, tabakspijpen enz. maar ook timmer- en boerengereedschappen, emmers en potten en pannen kon koopen. 't Werd een heel groote winkel en een heel groote zaak.

Eerst kwam Wim bij vader in de zaak. Wout zou daar ook in komen, maar daar vader nu toch al een beste hulp aan Wim had, zou hij eerst de H. B. S. afloopen.

Vaders plan was, van dezen winkel twee te maken: voor Wim den eenen, voor Wout den anderen. Wim zou dan in de eigenlijke galanteriezaak komen en Wout in de zaak van huishoudelijke artikelen, gereedschappen en allerlei metaalwaren.

Toen Wout de H. B. S. had doorgelopen kwam hij als leerling in een zaak, zooals de zijne zou worden. Hij deed goed zijn best om met alles op de hoogte te komen en nadat hij een jaar of drie van huis was geweest, keerde hij terug bij vader in den winkel.

Zoo brak eindelijk de tijd aan, dat Wim en Wout elk een groote zaak hadden, naast elkander. Vader en moeder woonden nu in 't eene bovenhuis, en leefden — zooals

men dat noemt — stil. Toch was vader bijna altijd óf in den winkel van Wim, óf in dien van Wout, om mee te helpen.

En Wim trouwde, en Wout trouwde.

Maar vader schudde vaak het hoofd over Wout. Want Wim was een echte handelaar, maar Wout niet. Wout mijmerde te veel. 't Was, of hij meestal aan heel iets anders dacht dan aan zijn winkel. Vader vreesde zeer, dat het nooit goed zou gaan met Wouts zaak, en sprak daarover vaak met zijn vrouw en met zijn zoon Wim. Met Wout zelf ook wel, maar deze trok gewoonlijk de schouders op.

Als Wouts vrouw niet goed had meegeholpen en vader zelf, zou 't beslist verkeerd gegaan zijn. Maar dat kon toch zoo niet blijven.

!

XVII.

GEVONDEN.

Eens trad er een deftig heer, een groot en zwaar gebouwd man, met een zeer vriendelijk en blijmoedig voorkomen, den winkel binnen. Weer een handelsreiziger! — dacht Wout en keek donker. De heer scheen iets te vermoeden en zei:

„Pardon, mijnheer! ik ben geen handelsreiziger, in elk geval nù niet; ik kom om een gave voor een Christelijke school in een oord, waar de menschen zóó arm zijn, dat ze de kosten daarvoor onmogelijk zelf kunnen betalen.

Mag ik u vriendelijk verzoeken, even dit te lezen?”

Hij legde Wout een geschreven stuk voor, en Wout keek nóg donkerder. Want vóór twee dagen had hij ook al geld gegeven aan zulk een collectant voor een Christelijke school, en de vorige week ook al. Je kon toch maar niet altijd geven, pruttelde hij in zijn hart, en vergat geheel, dat indien God eens een enkelen dag ophield met ons het noodige te geven, we den volgenden dag allen omgekomen zouden zijn.

Doch hij las, en zag den naam *Gorloo*. Dadelijk kwam er glans op zijn gelaat: deze mijnheer verzamelde geld voor een Christelijke school in Gorloo. Gorloo . . . dat was nog eens de moeite waard, om er geld voor te geven. Wacht . . . daar stond de naam van dezen mijnheer: Johannes Heiman. Wout keek al vriendelijk.

„Kom even mee in 't kantoor, mijnheer Heiman!”

Nauwelijks zaten beiden tegenover elkander, of de heer begon:

„Neem me niet kwalijk, mijnheer! dat ik zoo vrij ben: ik bèn wel handelsreiziger; maar ik was nu een paar maanden vrij, en omdat ze daar zoo graag een Christelijke school wilden hebben, nam ik op mij, een collectereis te ondernemen. Dat kostte hun dan geen geld, omdat ik toch abonnement op 't spoor heb, en mijn salaris doorgaat.”

Het trof Wout zeer, dat deze man dit moeilijke, onaangename werk vrijwillig en geheel uit liefde deed. En vooral, omdat hij het juist voor Gorloo deed.

„Zoo? — zei hij — u collecteert voor een Christelijke school in Gorloo? Ik heb daar eens gelogeed!”

„Zooveel te beter, mijnheer! dan weet u, hoe arm het daar is, en hoe groote behoefte daar aan een Christelijke school is!”

„Ja, dat weet ik! — Maar u woont toch niet in Gorloo?”

„Neen, mijnheer! ik woon er zelfs een dag reizen vandaan!”

„Maar u moet dan toch wel bijzonder veel met Gorloo ophebben, om er dát alles voor te doen!”

„Ik ben er geboren, mijnheer, en heb er zestien jaar geleefd, gewerkt, armoe geleden, en ben er toch gelukkig geweest. O, wij waren zoo arm, en vader was niet sterk: dien mankeerde nu dit en dan dat. Hij dacht met zijn groote gezin meer te kunnen verdienen in een fabrieksstad; moeder, die altijd met koopwaar ging, zou 't dan gemakkelijker krijgen. We zijn toen verhuisd naar in de buurt van Enschede. Maar 't viel daar niet mee, voor vader is 't ploeteren gebleven. Mij is 't goed gegaan: ik ben al jaren handelsreiziger, en heb vader en moeder het leven veel kunnen verlichten. — Maar, mijnheer! als ik vragen mag: bij wie logeerde u dan in Gorloo? Mij dunkt, dat moet dan bij den dominee of bij den meester zijn geweest!”

„Wij logeerden bij den dominee, onzen oom!”

„Bij dominee Oosterheim dus!”

„Neen, bij dominee Siebing!”

De mijnheer liet even zijn hoofd zakken, om ver, heel ver terug te kunnen denken. 't Was, of hij een dik boek vóór zich had, geopend bij de laatste bladzijden, en dat hij nu in eens vooraan open moest slaan. Doch wat daar vooraan in dat levensboek stond, kende hij glad van buiten, en daarom was hij dadelijk terecht.

„Bij dominee Siebing! — zegt u. Maar, mijnheer, dan moet het lang geleden zijn! — Ik . . . .”

„Het was een half jaar vóór zijn vertrek!”

Mijnheer Heiman zat starend te peinzen: 't was, of hij alles van vroeger vóór zich zag.

„Ja, 't was 'tzelfde jaar, ja! — Ja, nu in eens weet ik 't goed. 't Verhuisgoed van dominee Siebing kon daar niet anders weg dan per schuit. Gert Boene zou daar voor zorgen, maar hij had hulp noodig, en omdat het druk in 't veen en op 't veld was, kon hij niemand anders vinden dan vader. Vaders been was nog niet zóó goed, dat hij 't veldwerk weer kon doen. En omdat vader maar halve hulp was, zou ik dan ook mee helpen. Ja, 'k weet het nog als de dag van gisteren, want de dominee beloonde ons niet alleen heel royaal, maar liet allerlei — wat hij rommel noemde — voor ons achter: wij mochten dat thuis halen. Aan Gert Boene wilde hij 't geven; maar Gert zei: „Geef het aan Heiman!” O, die Boene was zulk een edele, goede kerel. Hij hielp ons „den rommel” met de schuit thuis brengen. Voor ons was het een groote schat, vooral omdat er zooveel voor ons nog goede kleeding bij was. Want, och, wij waren zoo arm. En juist dat jaar, en vooral het najaar, dat er aan vooraf ging, was voor ons zulk een bange tijd. O, ik weet het alles nog zoo goed. Er was al vroeg heel veel sneeuw gevallen. Vader is toen gevallen, en bezeerde zóó zijn been, dat hij heel den winter de deur niet uit kon. Moeder ging er altijd met koopwaar op uit, met garen, band, knopen en al zulke dagelijksche benoodigdheden. Ik ging meestal met haar mee om voor haar te dragen, maar

nu vader niets meer kon verdienen, verzon ik — o, wat ik niet verzon! om te lachen, mijnheer! — als ik u dat vertelde van den uitverkoop — ja, wat doe je in je domheid niet!”

Hij noemde ook Krulleman, aan wien ze zooveel te danken hadden, en sprak zelfs van de ratten daar, en toen nu Wout daarbij zoo eigenaardig lachte en vertelde, dat hij die beesten daar niet alleen gehoord maar ook gevangen had, ging er Heiman een licht op.

„Dan was u dat! U en Jakob! U gaf mij krentenbroodjes, en Jakob deed het dan ook! — Och, was u dat! Wat ben ik blij, dat ik u daarvoor eens bedanken kan. Wat heb ik daarmee de kinderen verrast!”

Hij stond al, reikte Wout, die ook ging staan, de hand, en bedankte hem vriendelijk. Maar Wout zei:

„In werkelijkheid was u de engel der verlossing voor *ons*. Want wij hadden al meer dan genoeg gehad, en moesten ook dat alles nog opeten. Voor ons was het een heele uitkomst, dat we alles aan Hannes kwijt konden!”

„’t Kan zijn, mijnheer! maar u kunt niet beseffen wat een schat uw heerlijke gave voor de kinderen was.

Och, mijnheer! ik als oudste van de kinderen leefde zoo met vader en moeder in de armoe mee, dat ik geen andere toevlucht kende dan onzen trouwen God en Vader in den hemel. Wat had ik toen al veel ondervonden. Wat wist ik als jongen al veel van merkwaardige gebedsverhooring!”

Hij scheen het nu hierbij te willen laten, want hij legde Wout de lijst voor. Maar Wout wou graag meer hooren en zei:

„Dat komt wel goed, mijnheer Heiman! — U hoeft in ’t geheel geen haast te maken. Ik zal mijn best voor u doen, dat u hier veel geld voor de school in Gorloo ophaalt. Vertel u eerst nog maar wat!” En Heiman begon weer:

„Dat jaar hebben we de zwaarste beproevingen gehad; maar toen heeft de Heere ook de meeste wonderen gedaan. Ik denk, dat dat altijd samen gaat. 't Liep tegen 't najaar, en 't was dus weken vóór dien avond bij Krulleman. Vóór November moest de huur voor de hut en voor 't land betaald worden, of anders moesten we er met Mei uit. En waar vonden we dan iets voor zóó weinig geld terug? Moeder was al naar den eigenaar geweest, om een dag of tien uitstel van betaling, en de man had er in toegestemd. Op negen gulden na wás er de kleine som. Maar hoe aan die negen gulden te komen? — O, wat is er toen bij ons gebeden!

En 's avonds komt moeder met de blijde tijding, dat boer Ruitenschild daar heel ver aan den straatweg den anderen dag met drie koeien naar de veemarkt wilde, en om één drijver verlegen was. „Dat kan onze Hannes wel doen!” had ze gezegd. Ik was nog wel maar een jongen, doch hij zou mij 't volle loon betalen: een daalder. Maar daarvoor moest ik dan 's morgens om vier uur bij hem zijn. — Ik was er goed op tijd. En blij dat ik was! Want nu zou het tekort nog maar zeven gulden vijftig zijn! — En wat was ik mij goed bewust, dat dit van den Heere was.

't Was een gure, regenachtige nacht; maar ik liep achter de koeien te zingen. De eerste herberg, die we bereikten, ging Ruitenschild binnen: de koeien konden dan wat rusten; maar ik moest bij de beesten blijven. Hij wilde mij ook een borrel geven, maar ik bedankte er voor. „Dan zal ik er je een dubbeltje voor geven, want het komt je toe!” zei hij. Kerel, wat was ik rijk met dat extra dubbeltje! En eer we de koeien aan de markt hadden, had ik vijf keer een dubbeltje gehad.

Tot op mijn huid was ik kletsnat, en ik was van de lange reis zóó moe, dat ik wel gaarne even als sommige koeien in de modder was gaan liggen om wat te rusten. En toch zong het in mijn hart van dank aan God, omdat het tekort

maar zeven gulden meer was. — En terwijl ik daar de wacht houd bij mijn drie beesten, word ik daar pardoes tegen den grond in den drek gesmeten. Mijn elleboog deed erg pijn, en toen werd het mij in eens te veel, en zei ik: Ach, Heere! waarom dát nu ook nog?" Dat is het allerbitterste oogenblik in mijn leven geweest. Doch het duurde niet lang, want maar even later heeft een heer zijn arm om mij heen geslagen; de goede man had tranen in zijn oogen.

Met zijn zakdoek roste hij het ergste vuil wat van mij af, duwde mijn zakken vol boterhammen, en dan... ja, hij was al weer weg, en waar hij bleef, weet ik niet. Ik geloofde toen, dat het een engel van God uit den hemel was. — Ik had een beurs in mijn hand! — Er was geld in, ik voelde 't! — Er was vast een rijksdaalder in en nog ander geld. Ik beefde van aandoening. Maar niemand mocht van dat geld iets weten: ze zouden 't mij afstelen! Stijf

hield ik de beurs omklemd, de wereld te rijk. Een binnenzak was nog leeg. Daar de beurs in en voorzichtig geopend. Nu kon ik, zonder dat iemand er iets van merkte, met de hand in den zak, tellen. Een rijksdaalder! een gulden! nóg een gulden! nog, nóg, nóg een gulden, vijf guldens! — Dan nog kleingeld! — 'k Had het luid willen uitjubelen: „Morgen kan moeder de volle huur betalen!”

Ondertusschen had Ruitenschild de koeien verkocht. Hij kwam naar me toe, en zei:

„Hannes, jongen, dat is een treffer! Je kunt met Steffens meerijden; maar gauw, want hij is al ingespannen. Ik kan nog niet; ik kom met den trein!”

't Ging Wout even als Jozef, toen hij zich voor zijn broeders niet meer bedwingen kon. Hij liep gauw den winkel in, bleef daar een poosje, droogde zijn gelaat en ging weer naar binnen. Wat was hij gelukkig, dat hij dan eindelijk, eindelijk den kleinen veedrijver terug had gevonden. Toch liet hij er nog niets van blijken.

De man keek weer naar de lijst, die hij Wout had voorgelegd, in de hoop, dat deze er flink wat op inschrijven zou.

„Ja — zei Wout — dat komt wel terecht. Maak u maar geen haast; ik zal wel zorgen, dat u hier goed wat inzammelt. U komt hier in een paar dagen niet klaar, en zult hier dus moeten overnachten; mag ik u logies aanbieden voor zoolang als u hier werk hebt? — U kunt hier slapen, ontbijten en dineeren, en uw werk daarnaar regelen. En de avonden hoop ik u zeer gezellig te maken.”

Dat aanbod nam de heer Heiman met groote dankbaarheid aan. Wout teekende een flink bedrag op de lijst, en verzocht hem, nu niet eerst met de lijst naar zijn ouders en zijn broer te gaan. De man beloofde, dien raad op te volgen en voor 't dinee weer hier te zijn, en stapte blij en moedig op.

Wout ging naar zijn vader en vertelde hem de geschiedenis van den kleinen veedrijver, die nu een groot, zwaar gebouwd, deftig heer, en nog dezelfde goede, geloovige, blijmoedige Hannes was. Wat was de man blij met dit verhaal, en dat die beurs voor die menschen zulk een uitredding was geweest.

„En nu is hij handelsreiziger, zeg je. — Ik moet dien mijnheer spreken . . . zeg, Wout! laat hij bij mij logeeren! In elk geval noodig ik hem van avond uit. Zeg hem dat. Jij moet toch in den winkel zijn; aan jou heeft hij dan toch niets!”

Wout beloofde, wat vader wenschte, en even later ging hij naar zijn broer.

„Wim, weet je nog van de *groot - - te uitverkop* in Gorloo? en van — o, neen, daar was Jaap bij! — maar je weet toch, dat hij Hannes heette. 't Is 'n heele meneer nu, een kerel als een reus; hij heeft mij heel zijn geschiedenis verteld, o, zoo heerlijk!”

Opnieuw ging Wout vertellen.

„Zeg, Wout! laat hij bij mij logeeren!”

„Is al besteld!”

„Bij jou zeker! Maar dat is niet eerlijk: ik heb evenveel recht op hem als jij!”

„Vader wil hem ook hebben!”

Wim krabde in zijn haar.

„Hoe moet het dan? Hem in drie stukken snijden en verdeelen, dat gaat niet; maar vast één dag kan je hem toch wel aan mij afstaan!”

Wout zei, dat het wel terecht zou komen.

Vader had het er op gezet, dat hij den eersten avond geheel alleen met Heiman zou zijn; daartoe noodigde Wout moeder bij zijn vrouw. Heiman was dien dag vroeg klaar, zoodat Vader niet lang hoefde te wachten. Wat genoot hij van dien goedaardigen, leuken, grooten mijnheer, die zoo meesterlijk allerlei merkwaardigs uit zijn moeilijke jonge

leven kon vertellen. En nu kwam hij ook te weten, dat de zaak, waarvoor Heiman reisde, geheel gewijzigd, en hij, als jongste reiziger, overbodig was geworden. Er werd hem nog drie maanden salaris uitgekeerd en hij kreeg dus tijd, een nieuwe betrekking te zoeken. Hij hoopte, dat, terwijl hij deze collectereis ondernam, de Heere hem wel iets zou aanwijzen.

„U bent dus nog vrij?”

„Ja, mijnheer!”

Vader Van der Linde wist vooreerst genoeg. In dezen Heiman, op en top een handelman, zag hij een uitstekende hulp voor zijn zoon Wout, niet als ondergeschikte, maar als deelgenoot in de zaak. Want met Wout alleen zou dat nooit goed terecht komen.

Wout had van zijn jeugd af steeds nu en dan aan 't gebeurde met den kleinen veedrijver gedacht, maar de hoop, dat hij hem eindelijk vinden zou, was versleten. En in eens had hij den lang gezochte, God zelf had hem in zijn huis gebracht. 't Was als een wonder. En wat hij als knaap zooveel over dat goedaardige arme kereltje bemijmerd had, was in eens weer levend en warm in hem geworden: dien Hannes Heiman zou hij altijd bij zich willen hebben; met dien blijden, geloovigen vriend altijd samen werken, samen leven!

Hoe? Als kleine jongen was Hannes al een eerste koopman, nu een allergeschiktst handelsreiziger, en met een groot deel van zijn handelsartikelen goed op de hoogte: als ze eens samen....

Maar vader — zou vader dat goed vinden? En zoiets tegen vaders zin doen, kon hij, wou hij niet. Vader zou dat „jongensdroomen” noemen. Wim zou zeggen: „Daar heb je den filosoof weer!” — Als hij er eens met moeder over sprak en moeder dan vader eens polste! Maar neen....

De zaak met Heiman samen hebben, samen werken, samen leven: wat zou dat heerlijk zijn!

Daarover dacht hij als hij alleen was, en nog meer, als Heiman mee aan tafel zat. Maar als dan ook vader en Wim er bij waren, durfde hij daaraan niet denken, uit vrees, dat zij er iets van zouden vermoeden. Vader zocht Wout alleen te spreken.

„Zeg, Wout! 'k heb je wel meer gezegd, dat je als handelsman zoover bij Willem ten achter staat. En dat weet je ook zelf wel. 'k Heb vaak gedacht, dat je voor wat anders had opgeleid moeten worden. Maar daarvoor is 't nu te laat; je moet er nu door. 'k Heb al van alles voor je verzonnen, en soms aan een compagnon gedacht, en daar brengt de Heere ons dien Johannes Heiman in huis. Dat is een zakenman eerste klas, en een oprecht Christen; en hij is op 't oogenblik zonder betrekking. Ik houd veel van hem; 'k zou van hem houden als van een zoon, en voor jou — dunkt me — zou hij een broer zijn, een beste, trouwe broer. — Als jullui samen de zaak dreven, zou het zeer goed kunnen gaan en dan was je beiden goed geholpen. Geld heeft hij niet, maar wat hij is en kan is veel meer dan geld. Denk je ook niet, dat dit wel van God zou kunnen zijn?”

Wout begreep zijn vader heel goed, en was o, zoo blij, dat vader zelf dit voorstelde.

„Ik zou 't wel graag willen, vader!”

„Zoo, mijn jongen! dat verblijdt mij. Welnu, dan kunnen we er nu wel met hem over spreken. Hij weet natuurlijk nog van niets. En 't is ook nog de vraag, of hij er zin in heeft!”

Aan dat laatste had Wout in 't geheel niet gedacht.

„Wil ik er dan eerst eens met hem over spreken, vader? Zoo in 't algemeen maar. U kon er dan met hem wel dieper op ingaan!”

Vader vond dat heel goed.

Moeder Van der Linde had Wims vrouw, en Wouts vrouw, en Grada, die ook al getrouwd was, (Anna logeerde juist bij oom en tante Siebing) 's avonds op de thee gevraagd. Wout en zijn gewezen veedrijvertje zaten, om door niemand gestoord te worden, in 't gezellige kantoor. Heiman wist er nog niets van, dat het Wout was geweest, die hem tegen den grond had gesmeten. Maar nu zou hij 't weten, want Wout begon:

„Mag ik je nu ook eens wat uit mijn jongensjaren vertellen?”

En hij vertelde, met vochtige oogen soms, wat hij den kleinen veedrijver had misdaan; wat vader, die 't gezien had, toen zei. Door wat vader vertelde, was hij pas gaan inzien, wat hij eigenlijk had gedaan. En toen was 't hem vreeselijk gaan berouwen. Hij vertelde hem, lang en breed, hoe hij hem overal had gezocht; en hoe hij hem om vergeving zou vragen als hij hem vond, en hoe hij dan alles, alles zou doen, om hem gelukkig te maken heel zijn leven.

En 't slot van de vertelling was? — Dat ze, beiden met vochtige oogen, elkander de hand drukten, en in hun hart God dankten.

Ja, Hannes wou wel graag met Wout samen werken, samen leven.

Vader regelde 't verdere wel.

Met heel veel geld voor de Christelijke school te Gorloo vertrok de heer Heiman naar een andere stad en weer naar een andere, en weer, totdat er vooreerst geld genoeg was. En hij ging naar zijn vader en moeder en broers en zusters en vertelde hun heerlijk nieuws. Allen waren er blij mee en verlangden Wout te zien.

En dan keerde Hannes terug naar Wout, en bleef bij hem en werkte met hem.

En de Heere was met hen en zegende hen. Hannes zijn

ouders en de nog ongetrouwde kinderen kwamen dan ook daar in de stad wonen; de broers en zusters kregen daar goede betrekkingen, en Hannes zorgde zoo goed voor zijn vader en moeder, dat ze op hun ouden dag rustig konden leven.

INHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Wat Grada van Gorloo vertelt	5
II. Wat Wim van Gorloo vertelt	15
III. De kleine veedrijver	20
IV. De reis naar Gorloo	31
V. Den eersten dag en avond in Gorloo	43
VI. Op zoek naar een fotograaf	49
VII. Een kunstschilder in Gorloo	61
VIII. Een tegenvaller met verrassingen	76
IX. Een onrustige nacht	88
X. Een ontdekking van Maerschalk	97
XI. Vóór de Kerstdagen	103
XII. 't Feest	112
XIII. Naar de ruïnen	116
XIV. Naar huis terug. I	132
XV. Naar huis terug. II	136
XVI. Veel jaren later	144
XVII. Gevonden	146
